

Sairaanhoitajien työruumiit uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana

Katja Rytilahti

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2023

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sairaanhoidajien työruumiit uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana

Tekijä: Katja Rytilahti

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 102

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Tarkastelen tässä tutkielmassa uutismedian vuonna 2022 hoitajien työtaistelutoimien aikana tuottamia representaatioita sairaanhoitajista. Tutkielmani sijoittuu osaksi hoivatutkimusta, mutta pyrkii myös osallistumaan mediakriittiseen keskusteluun. Hoiva ja sen organisointi ovat yhteiskuntamme tulevaisuutta määrittäviä tekijöitä. Se millaisena hoiva meille mediassa esitetään, muovaa käsityksiämme paitsi sairaanhoitajista, myös siitä millaisia mahdollisuuksia meillä on ratkaista hyvinvointivaltion perustuksia horjuttava hoivakriisi.

Pyrin tutkielmassani lukemaan median tuottamia hoiva- ja ruumiskuvastoja *vastakarvaan* ja esittämään vaihtoehtoisia näkökulmia – tulkintaehdotelmia, joissa hoivan esitysten tunnistettavuus ei ole riippuvainen feminiinisistä kulttuurikoodeista.

Aineistoni koostuu neljästäkymmenestäseitsemästä (47) uutisartikkelista, jotka on julkaistu Lapin Kansassa, Kalevassa, Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa sekä Yleisradion (Yle) verkkosivuilla aikavälillä 1.3–3.10.2022. Aineistoni semioottista analyysia ovat ohjanneet seuraavat kysymykset: *Millaisia* sairaanhoitajan työruumiin representaatioita uutiskuvissa esiintyy? *Miten* sairaanhoitajan työruumiin representaatiot uutiskuvissa on tuotettu? *Millaisia* visuaalisia järjestyksiä uutiskuvissa hyödynnetään ja *miten* ne semioottisesti rakentuvat?

Tutkimustulokseni osoittavat, että media tuotti työtaistelutoimien aikana sairaanhoitajista syyllistäviä, oikeuttavia ja neuvotteluprosessia normalisoivia representaatioita. Syyllistävät representaatiot pitivät sisällään kuvauksia, joissa sairaanhoitajat esitettiin uhkaavina tai vastuuttomina. Oikeuttavat representaatiot sen sijaan pyrkivät esittämään sairaanhoitajat päämäärätietoisena joukkona, ja tuottamaan heistä moniulotteisia henkilökuvia.

Neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot puolestaan esittivät sairaanhoitajat sopivina hoivan ja naisen kategoriaan.

Tulosteni perusteella avautuu kysymyksiä, joita jään vielä pohtimaan, ja joihin tuleva tutkimus ja julkinen keskustelu voisivat pureutua syvemmin. Erityisesti minua kiinnostavat hoivan käsitteen purkamisen ja uudelleen määrittelyn mahdollisuudet. Kysynkin, voisivatko hoivan esitykset perustua feminiinisten määreiden sijaan maskuliinisiin kulttuurikoodeihin. Mitä olisi maskuliininen hoiva, entä millaisia olisivat sen esitykset?

Avainsanat: *työruumis, representaatio, hoiva, sukupuoli*

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi: [X]

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
1.1. Sairaanhoitajien representaatiot journalismissa.....	4
1.2. Tutkimuksen tehtävänasettelu	7
1.3. Tutkielman rakenne	8
2. Teoreettiset käsitteet	9
2.1. Mediakuvat ja representaatio.....	9
2.1.1. Mediakuvan tulkintaa	9
2.1.2. Representaatio	13
2.2. Työn ruumiillinen ulottuvuus	15
2.2.1. Työruumis.....	15
2.2.2. Ruumis feministisen teorian näkökulmasta	17
2.3. Sukupuolittunut hoiva.....	20
2.3.1. Hoivan laaja käsite.....	20
2.3.2. Miksi hoiva eikä hoito?	23
2.3.3. Hoivan ruumiillisuus	24
3. Aikaisempi tutkimus.....	26
3.1. Sairaanhoitajien representaatiot mediassa koronapandemian aikana	27
3.1.1. Sairaanhoitajat sankareina mediassa.....	27
3.1.2. Sankaruuden kehykset – Ylistämällä alistamista?.....	30
3.2. Sairaanhoitajien representaatiot mediassa työtaistelutoimien aikana	31
3.2.1. Ahneet mutta laiskat kutsumustyöntekijät?	32
3.2.2. Diskurssit ja kehykset merkityksellistämisen välineinä	37
3.3. Sairaanhoitajien representaatiot ammentavat kulttuurin virtauksista	39
3.4. Yhteenveto.....	45
3.5. Oman työni tutkimuksellinen paikka.....	46
4. Tutkimusasetelma	48
4.1. Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	48
4.2. Tutkimuksen toteutus	49
4.2.1. Aineiston rajaus	49
4.2.2. Menetelmälliset valinnat.....	53

5.	Tutkimustulokset	54
5.1.	Syyllistävät representaatiot.....	55
5.1.1.	Protestikuvasto.....	55
5.1.1.1.	Semioottinen analyysi Mari Jäntin uutiskuvasta	55
5.1.1.2.	Uhkaavat hoitajat	59
5.1.2.	Hoivatyön kuvasto	60
5.1.2.1.	Semioottinen analyysi Paulus Markkulan uutiskuvasta.....	60
5.1.2.2.	Vastuuttomat hoitajat.....	64
5.2.	Oikeuttavat representaatiot	66
5.2.1.	Protestikuvasto.....	66
5.2.1.1.	Semioottinen analyysi Vesa Moilasan uutiskuvasta.....	66
5.2.1.2.	Hoitajat päämäärätietoisena joukkona.....	69
5.2.2.	Henkilökuvasto.....	71
5.2.2.1.	Semioottinen analyysi Petri Huhtisen uutiskuvasta.....	71
5.2.2.2.	Moniulotteiset hoitajat.....	76
5.3.	Neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot	77
5.3.1.	Hoivatyön kuvasto	77
5.3.1.1.	Semioottinen analyysi Pekka Ahon uutiskuvasta	77
5.3.1.2.	Sopivat hoitajat	81
6.	Pohdinta.....	83
6.1.	Ei vain huonoja hoitajia, vaan myös huonoja naisia.....	84
6.2.	”Tavallisia” naisia, inhimillisiä hoitajia	87
6.3.	Hoivatyöhön sopivat (vain) naiset?	91
7.	Johtopäätökset	94
	Lähteet	96

1. Johdanto

1.1. Sairaanhoidajien representaatiot journalismissa

Sairaanhoidajien representaatioiden tarkastelu nimenomaan uutismedian näkökulmasta on kiinnostavaa, sillä uutisilla on tietty totuusarvo länsimaisessa, etenkin suomalaisessa kulttuurissa. Se miten uutisissa kerrotaan tietyistä ihmisryhmistä tai ammateista, kertoo siitä, millaisena ne näemme tässä yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Toisaalta uutiset itsessään omalta osaltaan muovaa kulttuurisesti jaettuun käsityksiimme eri ihmisryhmistä. Käsitys sairaanhoidajan työstä ja ammatista rakentuu ennen kaikkea uutiskuvien ja muun median välityksellä. Sairaanhoidajien representaatioiden tarkastelu työtaistelutoimiin liittyvässä uutisoinnissa on kiinnostavaa etenkin siksi, että muokkaamalla yleistä mielikuvaa sairaanhoidajista uutiset saattavat omalta osaltaan vaikuttaa jopa työehtoneuvotteluiden lopputulokseen. Ainakin julkisessa keskustelussa on pohdittu sitä, millainen vaikutus sosiaalisen median luomalla ”lakkomielialalla” oli hoitajiin ja hoitajien työtaistelutoimien hyväksyntään yhteiskunnassa. Jos ajattelemme, että uutinen on muutakin kuin pelkkä uutinen (ks. Pullinen 2023) ja faktojen lähde, representaatioita tarkastellessa kiinnostus ei kohdistu niin ikään siihen, *mitä* uutisessa kerrotaan, vaan *miten* se kerrotaan. Silloin uutisenkin voi mieltää teoksi, joka on osa sitä prosessia, jossa jaetut käsityksemme maailmasta muotoutuvat.

Tutkimukseni tuottaa havaintoja sairaanhoidajien työruumiiden esityksistä uutiskuvissa. Olen siis kiinnostunut siitä, millaisiin ”asentoihin” työruumiit asetellaan aineistossa eli uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana. Yksi mahdollisuus on, että aineistosta tehdyt havainnot työruumiin asennoista on tulkittavissa sairaanhoidajan ammatin kuvauksiksi, mutta työruumiin asennot voidaan nähdä myös hoitotyön kuvauksina. Toisaalta työtaistelutoimiin liittyvien uutisjuttujen kuvista merkittävä osa liittyy hoitajien julkiseen mielenilmaukseen. Työruumiit taipuvat siis erilaisiin asentoihin (ks. myös Parviainen et al. 2016), jotka saavat merkityksensä siitä kontekstista, jossa ne esitetään. Uutiskuvien merkitys rakentuu suhteessa kontekstiin, eli kuvatekstiin sekä uutisjutun otsikkoon, ingressiin ja tekstiin. Kuvia tulee siis tarkastella osana niiden kontekstia.

Laadullista aineistoa voidaan ajatella näytteenä siitä kielestä ja kulttuurista, jota tutkija on tutkimassa (Alasuutari 1999, 88). Tutkimuksessani uutiskuvat voidaan mieltää näytteiksi siitä, millaiset esitykset sairaanhoidajista ovat kulttuurissamme, jos ei tyypillisiä, niin ainakin mahdollisia. Kun pohditaan uutiskuvien suhdetta laajemmin tarkasteltavaan ilmiöön, on nähdäkseni tärkeää ottaa huomioon, että journalismi instituutiona edustaa hyvin vakiintuneita yhteiskunnan valtarakenteita,

mikä pitää sisällään myös yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti vakiintuneen tavan käsittää esimerkiksi sukupuoli. Kun kiinnostuksen kohteena on naisvaltaista alaa edustavien sairaanhoitajien työruumiiden representaatiot, ruumiin asennoista tehtyjen havaintojen tulkinnassa on hyödyllistä ottaa huomioon se, että ruumiit merkityksellistyvät myös sukupuolen kautta. Tarkemmin sanottuna sukupuoli tekee ruumiista yhteiskunnallisesti ymmärrettäviä.

Uutisjuttujen ruumiskuvasto on journalismin käytäntöjen muovaamaa. Journalismi pitääkin sisällään käytäntöjä, jotka tuottavat merkityksiä sukupuolesta. Usein nuo journalismin tuottamat merkitykset perustuvat sukupuolikäsitykseen, joka korosta naisten ja miesten välisiä eroja. Kahden sukupuolen järjestelmä ylläpitää ajatusta siitä, että miehillä ja naisilla on omat paikkansa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Journalismin sukupuolieroa korostavat käytänteet ja normit ovat saaneet nykyiset muotonsa historiallisessa prosessissa. (Ruoho & Torkkola 2010, 28–30.)

Sairaanhoitajien representaatioita tarkastellessa on siis oleellista ottaa huomioon, että media tuottaa sukupuoleen liitettyjä merkityksiä. Usein ajatellaan, että lisäämällä tasa-arvoa journalismin sisällä median toistamat sukupuolten merkitykset ja stereotyyppiset kuvastot muuttuvat joustavammiksi miehiin ja naisiin kohdistuvien rooliodotusten suhteen. Voi kuitenkin olla niin, että vaikka tasa-arvo journalismi-instituution sisällä lisääntyy, käsitykset sukupuolesta eivät muutukaan. Tasa-arvo ei ole niinkään kiinni journalistien sukupuolesta vaan instituution sisäisistä normeista ja käytännöistä. Naispuoliset toimittajat saattavat siten tuottaa aivan yhtä stereotyyppisiä kuvauksia sukupuolista kuin miespuoliset tekijätkin. (Ruoho & Torkkola 2010, 24–26, 36.)

Tutkimuksissa, joissa tarkastellaan naisia uutisissa, on kiinnitetty usein huomiota nimenomaan siihen, kuinka usein naiset määrällisesti esiintyvät uutisjutuissa esimerkiksi haastateltavina, tai kuinka usein jutun tekijä on naistoimittaja. Tällaisissa tutkimuksissa on pantu merkille, että naiset esiintyvät uutisjutuissa taustoittajina varsinaisen haastateltavan sijaan, minkä lisäksi naiset kelpaavat usein uutisjuttuihin liittyviin kuviin. Sellaiset perinteiset naisen roolit, kuten sairaanhoitaja ja äiti, ovat tyypillisiä rooleja, joissa naiset uutisjutuissa esiintyvät. (Ruoho & Torkkola 2010, 42.) Sitä millaisiin asentoihin sairaanhoitajien työruumiit uutiskuvissa taipuvat, on hyödyllistä tarkastella nimenomaan suhteessa ilmiön laajempaan kontekstiin, eli journalismi-instituutioon, sillä journalismin normit ja käytännöt vaikuttavat omalta osaltaan siihen, millaiset esitykset eri ihmisryhmistä on mahdollisia.

Uutiskuvien kaltaista laadullista aineistoa voidaan tarkastella sukupuolen lisäksi monesta eri näkökulmasta (Alasuutari 1999, 89). Uutiskuvien tapauksessa kyseessä on visuaalinen aineisto, jonka analysointitapa pitää sisällään käsityksen siitä, *mitä* kuva on (Lehmuskallio 2023).

Faktanäkökulmassa uutisartikkeliä pidetään lähteenä, jonka kautta uutisten lukijoille kerrotaan ”tosiasioita” tutkimuskohteesta. Faktanäkökulma käsittää tiedon siten, että sen tulee heijastaa totuutta maailmasta. Laadullista aineistoa voidaan lähestyä faktanäkökulman sijaan myös esimerkiksi näytenäkökulmasta käsin, jolloin uutisartikkeliä pidetäänkin näytteenä uutisartikkelista. Uutisartikkeli on siis silloin itsessään tutkimuskohde, ei ”tosiasioden” lähde tai heijastus todellisuudesta. Kun uutisartikkeliä tarkastellaan näytenäkökulmasta tutkimuskohteena sellaisenaan, se käsitetään osaksi tutkittavaa todellisuutta. (Alasuutari 1999, 91–92, 114.)

Ainakin suomalaisessa yhteiskunnallisessa viitekehyksessä uutiskuviin osana journalismia liitetään odotuksia objektiivisuudesta ja totuudenmukaisuudesta. Uutisen ajatellaan tavallisesti olevan tosiasioden lähde ja heijastavan siten todellisuutta. Tavallinen uutisten kuluttaja lähestyy siis uutisia faktanäkökulmasta. Tutkimuksellisesti uutiskuvan tarkastelu faktanäkökulmasta voi toki olla myös mahdollista, mutta tutkijan kiinnostuksen kohteet ovat silloin erilaiset kuin näytenäkökulmassa. Faktanäkökulmasta sairaanhoitajien representaatioita tarkastellessa kiinnostus saattaisi suuntautua vaikkapa kysymykseen siitä, kuinka ”totuudenmukaisia” uutiskuvien esitykset sairaanhoitajista ovat tai esitetäänkö sairaanhoitajan työ kuvissa totuudenmukaisessa valossa.

Voi olla esimerkiksi niin, että sairaanhoitajan työtä koskevien uutisartikkelien kuvissa suositaan sisältöjä, jotka viittaavat sairaanhoidon sijaan perushoittoon, joka ei välttämättä vastaa erikoissairanhoidossa työskentelevien sairaanhoitajien työnkuvaa. Silloin voidaan kysyä, ovatko tällaiset hoivan kuvaukset realistisia tai totuudenmukaisia kuvauksia sairaanhoitajan työstä. Usein uutisartikkeleiden ohessa käytetään myös kuvituskuvia, jotka eivät suoraan liity uutisessa kerrottuun tapahtumaan. Lisäksi kuvituskuva saattaa olla ”lavastettu”, sen sijaan, että se kuvaisi todellista tilannetta. Samaa kuvaa saatetaan käyttää useamman eri uutisen kuvituskuvana. Silloin voisi olla faktanäkökulmasta mielekästä kysyä, missä määrin kuva tarjoaa lukijalle faktoja ja lisää uutisartikkelin totuudenmukaisuutta. Entä voiko olla niin, että huonosti valittu, tai jopa uutisen sisällön kanssa ristiriidassa oleva kuva muuttaakin uutisartikkelin faktasta ”fakenewsiksi”?

Faktanäkökulmasta katsottuna kiinnostavaa voi olla myös se, ketä uutisjutuissa ja -kuvissa esiintyy ja ketkä jätetään taka-alalle, mistä aiheista kerrotaan ja mistä jätetään kertomatta. Jos uutisissa esiintyy enimmäkseen miehiä asiantuntijaroleissa ja naisia lähinnä naisvaltaisia aloja koskevissa jutuissa, voidaanko uutisia pitää silloin ”totuudenmukaisina”? Sitäkin voi faktanäkökulmasta kysyä, kuinka totuudenmukaisia sellaiset uutiskuva ovat, joissa hoitajan roolissa esiintyy lähinnä valkoisia naisia, kun todellisuudessa suomalaiset hoivapalvelut pyörivät yhä enenevässä määrin maahanmuuttajanaisten ja -miesten varassa.

Näytenäkökulmassa kiinnostuksen kohteena ei niinkään ole se, ovatko uutiskuvien representaatiot sairaanhoitajista ”totta”, vaan sen sijaan huomio suunnataan aineiston kulttuurisiin jäsenyyksiin, jolloin tarkoituksena on analysoida sitä, *miten* uutisartikkelin kuva kertoo tarinaa. Tällöin ei olla kiinnostuneita siitä, onko tuo tarina totta vai ei. Kulttuurisia jäsenyyksiä analysoidessa eritellään niitä luokituksia, joita teksti tai kuva pitää sisällään, toisin sanoen kyse on siitä, miten tuo uutisartikkelin teksti tai kuva jäsentää maailmaa. Ei siis olla kiinnostuneita siitä, *mitä* niissä konkreettisesti kerrotaan, vaan *miten* se kerrotaan. Tarkemmin ilmaistuna, kiinnitetään huomiota siihen, miten erontekojen ja luokitusten avulla uutiskuvissa tuotetaan käsityksiä. Esimerkiksi semiotiikka tarjoaa lähestymistavan, jonka kautta tällainen tarkastelukulma on mahdollinen. Tutkija kiinnittää huomionsa aina tiettyihin kulttuurisiin jäsenyyksiin kiinnostuksen kohteidensa ja tutkimusasetelmansa mukaisesti. Tutkija ei siis voi väittää, että juuri hänen huomioimansa kulttuuriset jäsenyykset olisivat keskeisimmät tutkimuskohdetta jäsentävät kehykset. Tutkija voi kuitenkin todeta, että ”ainakin tämä” luokittelun taso aineistosta on mahdollista osoittaa. Kulttuuriset jäsenyykset eivät ole metodi, vaan näkökulma, tapa tarkastella aineistoa. (Alasuutari 1999, 114–115, 117–118.)

Aiheen tarkastelu näytenäkökulmasta voi johdattaa lopulta pohtimaan, millainen kerronnantapa voisi auttaa ratkaisemaan vaikkapa tulevaisuudessa yhä syvenevän hoitajapulan? Millaiset representaatiot sairaanhoitajista tukisi paitsi yhdenvertaisuutta, myös alan pito- ja vetoa? Toisaalta faktanäkökulma ja näytenäkökulma eivät nähdäkseni sulje toisiaan pois. Molemmat näkökulmat huomioon ottaen olisi mahdollista kysyä, vastaavatko uutisissa esitetyt kulttuuriset jäsenyykset tätä päivää, vai heijastelevatko ne sellaisia käsityksiä, jotka eivät enää ole realistisia tässä kulttuurisessa ajassa.

1.2. Tutkimuksen tehtävänasettelu

Koska ymmärrys sairaanhoitajan työstä ja ammatista rakentuu ennen kaikkea uutiskuvien ja muun median välityksellä, on tarkoitukseni tarkastella median tuottamia representaatioita sairaanhoitajista. Sairaanhoitajien työtaistelutoimet vuonna 2022 sai aikaan voimakkaita reaktioita mediassa, puolesta ja vastaan, kun taas miesvaltaisten alojen, Suomessa esimerkiksi ahtaajien työtaistelutoimet, eivät näytä saaneet vastaavaa huomiota julkisessa keskustelussa. Hoiva on käsitteenä ja ilmiönä sukupuolittunut, ja siihen liittyy pinttyneitä sukupuolittuneita odotuksia ja vaatimuksia. Tutkimukseni tavoitteena onkin itsestään selvänä pidettyjen hoivaan liittyvien

käsitysten kriittinen tarkastelu semioottisin menetelmin. Hoiva ja sen organisointi ovat yhteiskuntamme tulevaisuutta määrittäviä tekijöitä. Se millaisena hoiva meille mediassa esitetään, muovaa käsityksiämme paitsi sairaanhoitajista, myös ymmärrystä siitä, millaisia mahdollisuuksia meillä on ratkaista hyvinvointivaltiomme perustuksia horjuttava hoivakriisi.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu visuaalisen kulttuuritutkimukseen, sukupuolentutkimukseen ja hoivatutkimukseen. Keskeisiä teoreettisia käsitteitä ovat työruumis, representaatio, hoiva ja sukupuoli. Valitsemani tulokulma on ohjannut minua feministisen tutkimusperinteen mukaisesti katsomaan kriittisesti, lukemaan vastakarvaan ja kyseenalaistamaan itsestään selvänä pidettyjä asioita. Tutkimusaiheittani määrittää vahvasti *hoiva*, joka on ilmiönä ja käsitteenä sukupuolittunut. *Sukupuoli* on siis keskeisesti hoivaan liittyvä käsite, mutta sukupuoli tekee myös *ruumiista* kulttuurisesti ymmärrettäviä. *Representaatiot* puolestaan ylläpitävät, uusintavat tai purkavat käsityksiämme hoivasta, ruumiista ja sukupuolesta.

Aineistoni koostuu neljästäkymmenestäseitsemästä (47) uutisartikkelista, jotka on julkaistu Lapin Kansassa, Kalevassa, Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa sekä Yleisradion (Yle) verkkosivuilla aikavälillä 1.3–3.10.2022. Aineistoni semioottista analyysia ovat ohjanneet seuraavat kysymykset: *Millaisia* sairaanhoitajan työruumiin representaatioita uutiskuvissa esiintyy? *Miten* sairaanhoitajan työruumiin representaatiot uutiskuvissa on tuotettu? *Millaisia* visuaalisia järjestyksiä uutiskuvissa hyödynnetään ja *miten* ne semioottisesti rakentuvat?

1.3. Tutkielman rakenne

Seuraavissa luvuissa siirryn tarkastelemaan tutkielmani teoreettista viitekehystä. Avaan tutkimukseni kannalta keskeiset käsitteet ja kartoitan aiheen parissa tehtyä aikaisempaa tutkimusta. Tämän jälkeen erittelen tutkimusasetelmani. Käyn läpi tutkimuskysymykseni ja tutkimuksen tavoitteet, perustelen aineiston valintaan ja rajaukseen liittyviä kysymyksiä, sekä avaan metodologiset valintani ja analyysiprosessini kulkua.

Tulosluvussa avaan tutkimustulokseni siten, että jokainen tulosluku pitää sisällään analyysinäytteen. Analyysinäytteet avaavat yksityiskohtaisemmin analyysiprosessini kulun, joten tulkinnallista polkuani on mahdollista tarkastella läpinäkyvästi ja kriittisesti. Lopuksi tarkastelen tutkimustuloksiani aikaisempien tutkimusten ja teoreettisten käsitteiden valossa sekä pohdin, millaisia laajempia yhteiskunnallisia kysymyksiä tulosteni näkökulmasta avautuu.

2. Teoreettiset käsitteet

Tässä luvussa avaan tutkimukseni kannalta keskeiset teoreettiset käsitteet, siten kuin ne tutkielmassani ymmärrän. Uutiskuvat ovat mediakuvia, ja siten osa visuaalisen kulttuurin kuvastoa. Avaamalla mediakuvan käsitettä, selkeytän samalla sitä, miten mediakuvia on mahdollista tarkastella visuaalisen kulttuurin tutkimuksen viitekehyksestä. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan sitä, mitä representaation käsitteellä tutkimuksessani tarkoitan.

Toisessa alaluvussa avaan työn ruumiillista ulottuvuutta työruumiin käsitteen kautta, jonka jälkeen pohdin tarkemmin, miten ruumis käsitetään feminismin teoreettisen linssin läpi tarkasteltuna. Kolmannessa alaluvussa keskityn tarkastelemaan hoivaa, joka on ilmiönä sukupuolittunut. Hoiva on laaja käsite, jonka kautta on mahdollista tarkastella tutkimuskohdetta monenlaisten maailmojen näkökulmista.

Hoivan ja hoidon käsitteet voivat olla osittain päällekkäisiä, joten niiden käsitteellinen erottaminen on tutkimuksen teon kannalta tärkeää. Hoivan ruumiillisuus on yksi hoivan lähestymistavoista, ja sen tarkempi avaaminen on hyödyllistä, sillä tavallisesti hoivaa on tavattu kuvata sen henkisen ulottuvuuden kautta.

2.1. Mediakuvat ja representaatio

2.1.1. Mediakuvan tulkintaa

Visuaalisen kulttuurin tutkimus tarjoaa hyvät lähtökohdat mediakuvien, joita uutiskuvatkin siis ovat, tarkastelulle. Se on kehittynyt omaksi tutkimusalueekseen kulttuurintutkimuksen piirissä. Visuaalisen kulttuurin tutkimus kattaakin useita eri tieteenaloja, kuten taidehistorian sekä elokuva- ja valokuvatutkimuksen. Vaikka visuaalisia ilmiöitä on tutkittu jo useiden vuosikymmenten ajan, omaksi tutkimusalakseen visuaalisen kulttuurin tutkimus miellettiin vasta 1990-luvulla. Visuaalisen kulttuurin tutkimus on siis eräänlainen ”kattokäsite” erilaisille visuaalisista ilmiöistä kiinnostuneille tieteille. Taidehistorialla on ollut keskeinen asema visuaalisen kulttuurin tutkimuksen kentällä mutta

myöhemmin myös yhteiskuntatieteet ovat ottaneet visuaaliset ilmiöt tarkastelunsa kohteeksi. (Seppänen 2005, 16, 18–19, 30, 35.)

Visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita etenkin visuaalisten esitysten, eli representaatioiden merkityksistä, tuotannosta ja vastaanotosta. Tarkastelun kohteena olevia visuaalisia esityksiä voivat olla vaikkapa elokuvat, mainokset tai valokuvat. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut nimenomaan sairaanhoitajien työruumiiden representaatioiden merkityksistä uutiskuvissa. En siis ole niinkään kiinnostunut siitä, miten uutiskuvia sairaanhoitajista tuotetaan toimituksissa tai miten lukijat niitä vastaanottavat. Aineistoni koostuu pelkästään uutiskuvista, joten en ole myöskään ensisijaisesti kiinnostunut siitä, miten sairaanhoitajia on kuvattu vaikkapa elokuvissa. Toisaalta visuaalisen kulttuurin kuvastot ovat moninaisia ja niillä on yhteyksiä toisiinsa. Esimerkiksi mainonnalle tyypilliset visuaaliset esitykset ja uutiskuvasto saattavat pitää sisällään samanlaisia merkityksiä, jotka ovat yhteydessä myös muihin visuaalisiin kuvastoihin. (Seppänen 2005, 13, 15, 35.) Siten myös sillä, millaisia elokuvien representaatiot sairaanhoitajista ovat, voi olla vaikutusta siihen, miten sairaanhoitajat esitetään uutiskuvissa.

Visuaalisen kulttuurin kuvastot ovat poliittisia, sillä tiettyjen merkitysten esiin nostaminen jättää aina jotkin merkitykset näkymättömiksi. Uutiskuvien välittämät merkitykset rakentavat tiettyjä visuaalisia järjestyksiä, ja ovat siten yhteiskuntansa tuotteita. Siitä, mitkä merkitykset saavat tilaa julkisuudessa ja mitkä jäävät takaa-alalle, käydään jatkuvasti kamppailua. (Seppänen 2005, 13, 15, 35.) Esimerkiksi valintojen tekemiseen uutistoimituksissa ja kuvaustilanteissa sisältyy aina poliittinen ulottuvuus: ketkä kuvissa useimmiten esiintyy ja missä tilanteissa, ketä uutisjuttuihin haastatellaan ja millaisissa yhteyksissä. Uutiskuvat osallistuvat siten kulttuuristen kuvastojen rakentamiseen tuottamalla ja uusintamalla kulttuurisia jäsennyksiä ja merkitysjärjestelmiä (ks. myös Alasuutari 1999, 72).

Sukupuoleen liittyvät kysymykset nousivat visuaalisen kulttuurin tutkimuksen tarkastelun kohteiksi 1970-luvulla kun elokuvatutkimus kiinnostui niistä. Yksi visuaalisen kulttuurin tutkimuksen tärkeimmistä kysymyksistä liittyykin sukupuolirooleja esittäviin kuvastoihin. Meidän tulisi pohtia sitä, missä määrin meillä on, tai tulisi olla, vapautta suhteessa näihin mediakuvastojen välittämiin sukupuolirooleihin. Visuaalisen kulttuurin kentällä sukupuolen kysymykset liittyivät vielä 1970-luvulla sukupuolieron määrittelyyn ja sen kriittiseen tarkasteluun elokuvien kuvastoissa (Seppänen 2005, 52, 60, 63.) Feminismin piirissä sukupuolta tarkasteltiin aiemmin sukupuolieron kautta jakamalla sukupuoli biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen (Rossi 2003, 12).

1990-luvulla sukupuolta alettiin tarkastella niin feministisessä kuin visuaalisen kulttuurin tutkimuksenkin piirissä sukupuolen teknologiana tai *performatiivina* (Seppänen 2005, 63; Rossi 2003, 12). Sukupuoli siis käsitettiin, ei sukupuolieron, vaan ruumiillisuuden, visuaalisen esittämisen ja tuottavan tekemisen kautta. Samanlaista lähestymistapaa alettiin soveltaa sukupuolen lisäksi ruumiillisuuden tarkasteluun. (Rossi 2003, 12.) Tässä tutkimuksessa aineistoni uutiskuvat avautuvat työn ruumiillisina kuvauksina, erityisesti hoivatyön kuvauksina. Koska hoiva on vahvasti sukupuolittunut niin ilmiönä kuin käsitteenäkin, sukupuolen kysymyksiä on mahdotonta sivuuttaa aineistoni analyysissa. Tarkastelen uutiskuvista luettavaa sukupuolta nimenomaan työn ruumiillisuuden ulottuvuuden kautta. Väitän, että sairaanhoitajan työruumis on jo lähtökohtaisesti sukupuolittunut, mikäli työn ruumiillista ulottuvuutta tarkastellaan hoivan näkökulmasta. Onhan naisen alisteinen asema erottamaton osa hoivaa.

Visuaalisen kulttuurin tutkimuksen ja feministisen ajattelun piirissä sukupuolen kysymyksiä on lähestytty viime aikoina tavallisesti Teresa de Lauretiksien sukupuolen teknologioiden tai Judith Butlerin performatiivisuuden käsitteiden kautta. Ne viittaavat sukupuoleen, joka on ajassa ja paikassa muuttuva historiallinen rakennelma. Sukupuolen katsotaan rakentuvan toistoteoissa, mutta keskeinen ajatus on toisin toistamisen mahdollisuus. Vaikka sukupuolta on mahdollista toistaa toisin, ei ihminen voi valita vapaasti sukupuoltaan. Koska sukupuoli määrittyy aina yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa kontekstissa, ei siitä voi sanoutua irti noin vain. (Seppänen 2005, 63–64; Rossi 2003, 12–13.) Koska hoiva on historiallisesti ja kulttuurisesti sukupuolittunut työn muoto, ei hoivatyöntekijän ruumiillisia esityksiä voida tarkastella ilman, että ne ymmärretään sukupuolikuvastoina. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksen kentällä sukupuolen käsitteitä on hyödynnetty nimenomaan välineinä, joiden avulla on pyritty purkamaan tavanomaisia ja vakiintuneita sukupuolen esittämisen tapoja (Seppänen 2005, 64). Silloin minulla tutkijana on mahdollisuus lukea uutiskuvia *vastakarvaan* ja esittää tulkintoja, joissa käsitänkin uutisten ruumiskuvastot tavanomaisten sukupuoliesitysten sijaan kompleksisina ja monitahoisina performatiiveina.

Myös mainosten sukupuolikuvastoja tutkiva Leena-Maija Rossi sanoo hyödyntävänsä mainonnan tutkimuksessa toisin esittämisen ja toisin katsomisen tapoja. Vaikka televisio tuottaakin sukupuolittuneita kuvallisia esityksiä, on niistä mahdollista etsiä sellaisia ”nyrjähdyksiä”, joiden kautta heteronormatiivisille esityksille voidaan lukea toisenlaisia merkityksiä. Vaikka Rossi pyrkiikin löytämään toisenlaisia katsomisen tapoja, ei hän koe tarpeelliseksi määritellä oikeanlaista tapaa esittää sukupuolia. Oikeanlaisten sukupuolikuvien sijaan Rossi peräänkuuluttaa feministiselle tutkimukselle tyypillistä sukupuolisensitiivisyyttä, joka mahdollistaa kuvien katsomisen tietoisena

siitä, että ruumiit ja sukupuoli merkityksellistyvät visuaalisen kulttuurin esityksissä. Erilaiset kuvastot tuottavat ymmärrystä siitä, miten olla mies tai nainen, tai jotain muuta. Esimerkiksi mainonta tuottaa sukupuoli siten, että katsojan on helppo tunnistaa esitysten hahmot miehiksi tai naisiksi. Rossi kutsuu tällaista mainosten sukupuolittamisen tapaa sukupuolimainonnaksi. Samalla mainokset esittävät heteroseksuaalisuuden luonnollisena ja samastuttavana. Myös muut visuaalisen kulttuurin esitykset tuottavat kaavamaisia ja vakiintuneita sukupuolittuneita ruumiinkuvia, jotka välittävät tiettyjä sukupuoliin liittyviä odotuksia, merkityksiä, ihanteita ja malleja, joihin samastumme ja joita vastustamme. (Rossi 2003, 11, 19–20, 23.)

Hoiva on kulttuurisesti ja historiallisesti mielletty naisille tyypilliseksi itseilmaisun tavaksi ja vastuu hoivatyöstä on sysätty naisten vastuulle (Federici 2020; Tedre 1999). Uutiskuvien tarkastelu hoivatyön kuvauksina suuntaa katseen sukupuoliin liittyviin odotuksiin ja merkityksiin. Vakiintuneisiin sukupuolittuneisiin ruumiinkuviin sisältyviä kulttuurisia jäsenyyksiä ja merkitysjärjestelmiä on mahdollista tarkastella juuri toimijoiden (ks. myös Alasuutari 1999, 72), tässä tapauksessa sairaanhoitajien työruumiiden kautta. Vaikka katsojalla onkin mahdollisuus myös vastustaa kuvastojen tarjoilemia sukupuolimalleja, voidaan sukupuolien ajatella rakentuvan näissä kuvastojen muotoilemissa merkitysprosesseissa (Rossi 2003, 11), ja käsittää, että kuvastot rakentavat sukupuolten järjestystä (Seppänen 2005, 11).

Vaikka visuaalisten kuvastojen sukupuolituotanto voidaan nähdä siis osittain pakottavanakin, on olemassa mahdollisuuksia esittää ja katsoa toisin. Kun ymmärretään, että kuvastoissa esitetty luonnollistettu sukupuoli onkin tuotettua ja rakentunutta, voidaan sukupuolikuvia lukea vastakarvaan. Sukupuolien toisin toistaminen kuvastoissa on mahdollista esimerkiksi siten, että maskuliiniset naiset tai feminiiniset miehet esitetään katsojalle samastuttavina tai hyväksyttävänä. Näin vastakkaisuuksille perustuvan sukupuolieron rakentuneisuus korostuu. (Rossi 2003, 22.)

Mediakuvien tutkimuksessa puhutaan kuvien tarkastelun yhteydessä lähiluvusta, mutta etenkin feministisen tutkimuksen viitekehyksessä kuvien tarkastelu käsitetään *tarkkaan katsomiseksi*, *vastakarvaan lukemiseksi* tai vastustavaksi ja kriittiseksi *toisin katsomiseksi*. Kuvien katsomisessa ei siis ole olemassa yhtä oikeaa tapaa, vaan katsoja, minäkin tutkijana, olen tulkitsijana merkitysprosessissa mukana. Jokaisella katsojalla on siis oma historian muovaama näkökulmansa, katsomisen tapansa. Rossi toteaa lukevansa kuvia siten, että pyrkii lähinnä tarjoamaan joitain ”tulkinnallisia ehdotuksia” omasta tutkimuksellisesta näkökulmastaan. Rossi siis pyrkii jättämään merkityksenmuodostumisen prosessin avoimeksi siten, että myös erilaisille tulkinnoille on tilaa. (Rossi 2003, 14–16.) Tässä tutkimuksessa tarkkaan katsominen tarkoittaa muun muassa sitä, että pyrin uutiskuvia lukiessani ottamaan vakiintuneet sukupuolittuneet ruumiskuvastot ja muut

tavanomaiset kulttuuriset jäsenyydet huomioon tehdessäni tulkintoja sairaanhoitajien representaatioista. Mutta kuten Rossilla on tapana, minäkin pyrin tutkijana lähinnä ”tulkinnallisiin ehdotuksiin”, en lopullisina esitettyihin päätelmiin. Siten tulkintojen tekeminen on ikään kuin keskustelua, jossa tarkoitukseni on pikemminkin avata uusia tulkintakehyksiä kuin sulkea niitä. Seuraavaksi tarkastelen representaation käsitettä, johon olen jo tässä luvussa viitannut puhumalla muun muassa sairaanhoitajien kuvaamisen tai esittämisen tavoista.

2.1.2. Representaatio

Visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa representaation käsite viittaa kuvalliseen esitykseen, jonka ajatellaan tuottavan todellisuutta. Esimerkiksi uutisjuttu sairaanhoitajista on laajempi representaatio, johon kuvallinenkin esitys liittyy. Yhdessä ja erikseen teksti ja kuva ovat esityksiä, jotka tuottavat todellisuutta tietystä näkökulmasta. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa semiotiikan periaatteita hyödyntämällä on mahdollista tarkastella miten representaatiot toimivat merkkien ja merkitysten tasolla. Representaatio on käsite, jonka avulla tutkimuksessa voidaan tarkastella mediaesityksiä esimerkiksi sukupuoleen liittyvien kysymysten perspektiivistä. (Seppänen 2005, 77.)

Koska representaatioiden katsotaan olevan sekä esityksiä todellisuudesta että tuottavan sitä, voidaan representaatiot mieltää poliittisiksi tai politisoiviksi. Leena-Maija Rossi toteaaakin, että hänen tutkimuksellinen näkökulma representaatioiden poliittisuuteen liittyy erityisesti sukupuolen esittämiseen. Representaatioiden poliittisuus on asioiden merkityksellistämistä ja niiden uudelleenmäärittelyä. Kuten jo edellisessä luvussa totesin, representaatiot ovat kamppailua merkityksistä – kamppailua siitä, mitä tai ketä tehdään esitysten kautta näkyviksi ja millä keinoin. (Rossi 2010, 262–263.)

Kun uutisjuttua sairaanhoitajien työtaistelusta tuotetaan, auttaa uutiseen liitetty kuva merkityksellistämään uutisen aihetta. Se, millaisia kuvia uutisjuttuihin liitetään, vaikuttaa vaikkapa siihen, millaisia mielikuvia sairaanhoitajista ja sairaanhoitajien työstä muodostetaan. Kun representaatiot ymmärretään edellä esittämälläni tavalla todellisuuden rakentajina, voidaan pohtia, millaista todellisuutta kuvallinen esitys rakentaa ja miten. Jos taas representaatiot käsitettäisiinkin todellisuuden heijastumina, relevantiksi kysymykseksi osoittautuisikin se, missä määrin kuvallinen esitys vastaa todellisuutta. Se, millaiseksi representaation suhde todellisuuteen ymmärretään, määrittelee hyvin pitkälle tutkimuksellista otetta. (Seppänen 2005, 78.)

Kun kiinnostuksen kohde liittyy siihen, millaista todellisuutta kuvallinen esitys tuottaa ja miten, käsitämme todellisuuden ja representaation konstruktioiksi. Kiinnostus suuntautuu siis niihin keinoihin, joita representaatio hyödyntää todellisuuden esittämisessä siten, että esitys antaisi vaikutelman todellisuudesta. Etenkin yhteiskuntatieteissä suositaan tällaista konstruktivistista lähestymistapaa todellisuuteen. Representaatiota ei ymmärretä kuitenkaan pelkästään esityksenä todellisuudesta, vaan se mielletään osaksi todellisuutta. (Seppänen 2005, 95.) Sairaanhoidajiakin esittämissä uutiskuvissa hyödynnetään siis sellaisia keinoja, joilla pyritään antamaan jonkinlainen vaikutelma todellisuudesta. Tutkijana pyrin suuntaamaan huomioni uutiskuvia tarkastellessa juuri niihin keinoihin, joilla tuohon vaikutelmaan on pyritty. Uutiskuvissa käytetyt keinot voivat olla moninaiset ja ne mukailevat yleensä tiettyjä kulttuurisia malleja ja jäsenyyksen tapoja.

Mikäli representaatiot ymmärretään sen sijaan heijastusteoreettisesta näkökulmasta, ajatellaan kuvaesitysten heijastavan todellisuutta peilin tapaan. Tällaiseen todellisuuskäsitykseen nojaavat sellaiset visuaalisten kuvastojen tuottajat, jotka mahdollisesti ajattelevat sukupuolittuneita kuvia toistamalla vain heijastavan yhteiskunnassa jo esiintyviä ilmiöitä. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksen piirissä edes valokuvan ei ajatella vain heijastavan todellisuutta, sillä se on aina rajausten ja valintojen tuloksena syntynyt representaatio, jonka ”todenmukaisuudesta” on mahdotonta päästä yhteisymmärrykseen. Sen sijaan, että representaatioiden ajateltaisiin peilin lailla heijastavan todellisuutta, niiden ymmärretään olevan osa jatkuvasti muotoutuvia merkitysprosesseja, kuten edellä kuvasin. (Rossi 2010, 267–268.) Vaikka uutiskuvien ajatellaankin usein ”heijastavan” todellisuutta ja antavan todellisuudesta mahdollisimman totuudenmukaisen kuva, ovat nekin kuitenkin osa todellisuuden rakentumista. Siten kuva sairaanhoidajasta työssään ei ole ymmärrettävissä pelkästään ”todenmukaisena” heijastuksena terveydenhuollossa päivittäin uurastavista hoitajista – se on osa niitä merkitysprosesseja, joissa kulttuurinen kuvasto sairaanhoidajista muotoutuu.

Vaikka ilmiöiden ja yhteiskunnallisen todellisuuden ajatellaankin olevan representaatioiden tuottamia, ei se tarkoita sitä, että niiden materiaalisuus kielletäisiin. Sama pätee myös esimerkiksi kysymykseen sukupuolesta. Representaatioina sukupuolten ajatellaan olevan ennen kaikkea sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita, mutta myös materiaalisia ja fyysisiä ilmiöitä. Representaatioilla on sukupuolia normittava vaikutus, mutta niiden on myös mahdollista nostaa esille sellaisia uusia ilmiöitä kuvaavia puolia, jotka aikaisemmin on jääneet, tai on jätetty, näkymättömiksi. Siten ne ovat osa sitä merkitysprosessia, joka tuottaa sukupuolia. Tällaisten merkitysprosessien tuottajia eivät ole vain uutiskuvien tekijät, vaan myös katsojat ovat tulkitsijoina osallisia merkitysprosesseissa. Katsojalla on siten tulkitsijana aina aktiivinen rooli sukupuoltenkin

tuotannossa. (Rossi 2010, 268–270.) Se, valitsenko tutkijana lukea sairaanhoitajien työruumiita esittäviä uutiskuvia vastakarvaan vai vakiintuneiden kulttuuristen jäsennysten näkökulmasta, määrittelee muun sitä, millaisia tulkintamahdollisuuksia minulle avautuu. Tutkijana olen yhtä lailla tulkitsijan roolissa kuin kuka tahansa uutistenlukija, ja siten osa niitä merkitysprosesseja, jotka tuottavat sukupuolta. Minun on kuitenkin tutkijana tunnistettava omat kulttuuristen skeemojen muovaamat tulkintakehykseni, jotta voin muodostaa vakiintuneita kulttuurisia jäsennyksiä avarampia tulkintaehdotelmia. Ilman kriittistä lukutapaa voisin päätyä vain uusintamaan vakiintuneita kulttuurisia malleja ja stereotyyppioita.

Todellisuutta tuottavina esityksinä representaatiot ovat luonteeltaan toistotekoja, *performatiiveja*, jotka normittavat ja luonnollistavat sukupuolia. Toistotekoina representaatiot muovaavat yhteiskunnan arkitodellisuutta tuottamalla itsestään selvinä pidettyjä sukupuolia määrittäviä diskursseja. Aikaansaavaksi toistoteoksi representaatio muuttuu silloin, kun kuvaesitys tuottaa ja vahvistaa ihmisten olemuksellisuutta korostavia stereotyyppejä, *tehden* näistä esitysten kohteista ihmisten mielikuvissa juuri sellaisia. (Rossi 2010, 265–266, 270–271.)

Miellettiinpä representaatiot sitten jonkun tuottamiksi tai tulkinnallisiksi prosesseiksi, eivät ne ole pelkästään subjektiivisia tuotoksia. Representaatioiden tulkinta on aina riippuvainen kulttuurin merkkijärjestelmästä. Representaatiot ovat osa kulttuurin merkkijärjestelmiä, ja siten niiden tulkintakin on kulttuurisidonnaista. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa analyysin kohteena onkin se, millaisia kollektiivisia merkityksiä representaatiot pitävät sisällään ja millaisissa yhteyksissä näitä jaettuja merkityksiä esitetään. (Seppänen 2005, 82, 85–86.) Myös uutiskuvat sairaanhoitajista pitävät sisällään kollektiivisia, jaettuja merkityksiä, joiden tulkinta on siten riippuvaista kulttuurin merkkijärjestelmästä. Sairaanhoitajia esittävien uutiskuvien tulkinta on siis aina kulttuurisidonnaista.

Seuraavaksi tarkastelen työn ruumiillisia ulottuvuuksia työruumiin käsitteen ja feministisen ruumisteoreettisen näkökulman kautta. Ruumis käsitteen sisältämä ruumiskäsitys riippuu siitä, millainen ruumisteoreettinen näkökulma on valittu (Parviainen et al. 2016, 19–20).

2.2. Työn ruumiillinen ulottuvuus

2.2.1. Työruumis

Kuten edellä totesin, sairaanhoitajien työruumiiden yhteiskunnallinen asema määrittyy hyvin pitkälle sukupuolen kautta. Työruumiin asema yleensä työelämässä määrittyy osittain myös esimerkiksi kulttuurisen pääoman, luokkataustan ja etnisten piirteiden perusteella. Työruumiisiin kohdistuu työmarkkinoilla monenlaisia odotuksia ja vaatimuksia. Työruumiit mukautuvat mutta myös vastustavat näitä odotuksia. (Parviainen et al. 2016, 10, 20.)

Ruumiillisuudesta ollaan oltu kiinnostuneita erityisesti sukupuolentutkimuksen piirissä. Työn ruumiillisen ulottuvuuden tutkimuksen juuret juontavat emotionaalisen työn (*emotional labour*) käsitteeseen, jonka Arlie Hochschild 1980-luvulla lanseerasi kuvaamaan työn sukupuolittuneisuutta. Emotionaalisen työn on ajateltu olevan naisille ominaista ja naisten rooli emotionaalisen työn tekijöinä on korostunut. Naiset ovat aina tehneet emotionaalista työtä, ja ovat jatkaneet sen tekemistä myös ansiotyöhön siirryttyään. Koska emotionaalisen työn katsotaan sujuvan naisilta luontevasti, ei sitä ole kuitenkaan mielletty työksi, josta kuuluisi maksaa palkkaa. Etenkin palveluammateissa emotionaalisella työllä on keskeinen rooli. (Parviainen et al. 2016, 16; Federici 2020, 66–67, 138.)

Työruumiin tutkimus on kohdistunut enimmäkseen ammattien tutkimukseen, ja erityisesti tutkimuksessa ollaan oltu kiinnostuneita työn sukupuolittuneista valtarakenteista ja niiden vaikutuksista ammatteihin, muun muassa naisvaltaisiin palveluammatteihin. Lisäksi kiinnostusta on kohdistettu hoiva-, kasvatusta, ja asiantuntijatyön ruumiillisuuteen. Feministinen työsosiologia on ollut kiinnostunut tarkastelemaan työorganisaatioita siitä näkökulmasta, miten ruumiillisuus, sukupuoli ja valta linkittyvät toisiinsa (Parviainen et al. 2016, 16–17.)

Työruumiin sosiologisessa tutkimuksessa ollaan suosittu tavallisesti diskursiivista ja representatiivista lähestymistapaa. Diskursiivinen tutkimusote on perustunut muun muassa Judith Butlerin käsitykseen sukupuolesta performanssina. Representatiivista tutkimusta on tehty usein Pierre Bourdieun habituksen käsitteen näkökulmasta. Fenomenologinen lähestymistavassa keskiössä on ruumiillisen subjektin kokemuksellinen ulottuvuus. Etenkin sukupuolentutkimuksen piirissä suosittu affektiteoreettinen lähestymistapa perustuu muun muassa Deleuzen ja Guattarin affektikäsitykseen. Sekä fenomenologinen että affektiteoreettinen lähestymistapa ovat kritisoineet representatiivista tutkimusotetta muun muassa siitä, että ne perustuvat ruumiin tarkasteluun ulkoapäin. Toisaalta niiden voidaan katsoa täydentävän representatiivista otetta subjektiivisella näkökulmalla. (Parviainen et al. 2016, 17–18.)

Työruumiin sosiologisessa tutkimuksessa hyödynnetään edellä mainittujen tutkimusotteiden lisäksi ruumiin tilallisuuden analyysia. Ruumiiden tilallisuuden ulottuvuutta voidaan tarkastella

suuntaamalla huomio ruumiiden paikantumiseen tilassa, etäisyyteen ruumiiden välillä ja ruumiiden suhteisiin materiaalisen ympäristön kanssa. Tutkimuksen kohteena voi olla muun muassa työtilojen valtarakenteet tai hoivatyöntekijöiden ja huolenpidon kohteiden ruumiidenväliset etäisyydet. (Parviainen et al. 2016, 18–19.)

Edellä mainitut, erilaiset tutkimusotteet voidaan käsittää toisensa poissulkemisen sijaan toisiaan täydentäviksi ruumiinteoreettisiksi lähestymistavoiksi, joiden kautta on mahdollista tarkastella tutkimuskohdetta useammasta eri näkökulmasta. (Parviainen et al. 2016, 19–20.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut tarkastelemaan uutiskuvissa esiintyviä sairaanhoitajien työruumiita monenlaisesta näkökulmasta. Työn ruumiillisen ulottuvuuden tarkastelu on mahdollista kiinnittämällä huomio vaikkapa siihen, miten sukupuolta tuotetaan työn kuvauksissa toistotekoina tai miten ruumiit paikantuvat suhteessa tilaan, jossa ne toimivat. Silloin kiinnostuksen kohteenani on uutiskuvissa esiintyvien ruumiiden väliset etäisyydet ja ruumiiden suhteet vaikkapa tilasta löytyviin esineisiin ja laitteisiin.

Ruumiillisuuden tutkimus on perustunut muun muassa feministiseen ja fenomenologiseen lähtökohtaan. Suomessa ruumiillisuuden tutkimus on ollut monitieteistä ja ruumisteoreettisia tutkimusotteita on totuttu yhdistelemään. Ruumiinteoreettisessa keskustelussa Suomessa keskityttiin 1980-luvulla pohtimaan käsitteellisiä kysymyksiä: käytetäänkö tutkimuksessa ruumiin vai kehon käsitettä. Suomessa sukupuolentutkimuksessa ja sosiologiassa työruumiin analyysissä on suosittu ruumiin käsitettä. Ruumis käsitteen sisältämä ruumiskäsitys riippuu siitä, millaiseen ruumisteoreettiseen näkökulmaan on sitouduttu. Ruumis voidaan ymmärtää vaikkapa performanssina tai katsoa, että ruumis määrittyy ensisijaisesti sen biologisten ominaisuuksien kautta. (Parviainen et al. 2016, 19–20.)

Käsitteellisillä valinnoilla on siis vaikutusta siihen, miten ruumis on mahdollista ymmärtää (Parviainen et al. 2016, 15). Seuraavassa alaluvussa kartoitan tarkemmin erilaisia ruumiinteoreettisia lähestymistapoja, erityisesti feministisen teorian näkemystä ruumiista, joka vastaa tutkimukseni ruumisteoreettista näkemystä. Feministisen teorian ruumiskäsityksessä sukupuoli on keskeinen rooli. Ruumiit nimittäin merkityksellistyvät sukupuolen kautta. Sukupuoli siis tekee ruumiista kulttuurisesti ymmärrettäviä.

2.2.2. Ruumis feministisen teorian näkökulmasta

Ruumiin käsitettä voidaan lähestyä monista eri lähtökohdista. Esimerkiksi lääke- ja luonnontieteissä ruumis käsitetään biologis-anatomiseksi tai fyysis-kemialliseksi organismiksi. Teologiassa ja filosofiassa ruumis puolestaan nähdään metaforana tai symbolisena. Kun ruumis ymmärretäänkin diskursiivisena ja visuaalisena, voidaan ruumista tarkastella tekstinä tai pintana. (Palin 1996, 226.)

Yksi feministisen teorian tärkeimmistä kysymyksistä on aina liittynyt ruumiillisuuden, etenkin naisruumiin määrittelyyn, ja varsinkin 1980- ja 1990-luvuilla aiheeseen liittyvät pohdinnat olivat feminismin piirissä suosittuja. Näkökulmasta riippuen ruumiillisuuteen liittyvissä keskusteluissa korostetaan joko ruumista sortavia käytänteitä tai tarkastellaan ruumista vastarinnan välineenä. (Palin 1996, 225.) Kuten edellisessä luvussa totesin, ainakin Suomessa ruumiillisuuden tutkimus on ollut monitieteistä ja ruumisteoreettisia tutkimusotteita on totuttu yhdistelemään (Parviainen et al. 2016, 19–20). Myöskään ruumista koskevia erilaisia lähestymistapoja ei tarvitse ymmärtää toisiaan poissulkevinä. Sen sijaan voidaan ajatella, että tietyn tyyppinen tulokulma sopii juuri tietynlaisen historiallisen ja kulttuurisen viitekehyksen omaavan kysymyksen tarkasteluun (Palin 1996, 226).

Länsimaiselle tyypillisen mieli-ruumis-dikotomian vaikutuksesta naiseus on biologisoitu ja samastettu ruumiiseen, minkä seurauksena naisen on nähty edustavan ruumista, luontoa ja tunnetta, kun taas mies on yhdistetty mieleen, kulttuuriin ja järkeen. Moderni länsimainen tapa hahmottaa elämämpiirit yksityisen ja julkisen tilojen kautta perustuu tällaiseen samanlaiseen hierarkkiseen vastakkainasetteluun. (Palin 1996, 226.) Naisten mieltäminen hoivaajiksi perustuu juuri tällaiseen naiseuden biologisointiin. Ruumiillisen hoivatyön kuvausten tarkastelu uutiskuvien kautta johdattaa siten väistämättä naiseuden ja ruumiin välisten yhteyksien äärelle.

Feminismin piirissä naiseuden biologisointia on noustu vastustamaan esimerkiksi kritisoimalla naiseuden samastamista reproduktioon eli uusintamiseen (Palin 1996, 229, 232; ks. myös Federici 2020). Naiseuden samastaminen ruumiiseen ja suvunjakamiseen on merkinnyt yhtäläisyyttä naiseuden ja ruumiin ja siten naiseuden ja äitiyden välillä. Modernissa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa äitiys on mielletty suvunjakamisen lisäksi yhteiskunnallisena hoivaajan roolina, jossa naisten on odotettu toteuttavan empaattisen hoivaajan roolia paitsi yhteiskunnan hoivatöissä, myös muissa julkisissa tehtävissä ja työpaikoilla. Tällaisen sosiaalisesti tuotetun äitiyden problematisointi onkin ollut feminismin piirissä keskeinen kysymys. (Palin 1996, 227–229; ks. myös Tedre 1999.)

1980- ja 1990-luvuilla näkökulma ruumiista pintana nousi kyseenalaistamaan edellä kuvatun kaltaisen, olemuksellisen käsityksen ruumiista. Sen sijaan, että ilmiöitä selitettäisiin olemuksista tai biologiasta käsin, ruumis käsitetäänkin pinnaksi, johon kulttuuriset merkitykset kiinnittyvät.

Ruumiin merkityksellistymisen sukupuoleksi ei tapahdu silloin jossain syvärakenteissa, vaan ruumiin pinnalla. Tästä näkökulmasta katsottuna tietoisuutta ei mielletä ruumiin sukupuolittumisprosessin lähtökohdaksi vaan päinvastoin: tietoisuus mielletään sumupuolittumisen tulokseksi. (Palin 1996, 237.)

Kun ruumis ymmärretään pintana, ruumiin merkityksellistämisen prosessi perustuu näköhavaintoihin ruumiin pinnasta. Silloin tehdään havaintoja ruumiiden pukeutumisesta, asusteista, ehostuksesta, eleistä, ja muusta kulttuurisesta pinnasta. Katsoja tekee lisäksi oletuksia ruumiin anatomiasta, jonka perusteella tehdään määrittelyä sukupuolesta. Oletetun anatomian perusteella tehdyt päätelmät ovat usein tiedostamattomia, mutta mikäli sukupuolen määrittelyssä on haasteita, tulee katsoja siitä tietoiseksi. Lisäksi katsoja tavallisesti olettaa, että pinnalla havainnoitavien pukeutumisen ja eleiden alla on luonnollinen ruumis, todellinen perusta sukupuolierolle. Butlerin näkemys sukupuolittuneesta ruumiista kyseenalaistaa kuitenkin tällaisen näkemyksen. Butler käsittää ruumiin ja sukupuolen performatiivina, eli katsoo niiden muotoutuvan tekojen ja toiminnan kautta. Ruumis on pinta, jossa sukupuoli tuotetaan toistotekoina. Mieheys ja naiseus ei siis ole kiinteää ja olemuksellista, vaan jatkuvasti muotoutuvia pintoja. Ruumiillisuuden tuottamiseen on mahdollista ottaa osaa esimerkiksi tuottamalla vaihtoehtoisia merkityksiä journalismin luomille representaatioille, jolloin ruumiillisuutta voidaan hyödyntää vastarinnan välineenä. (Palin 1996, 237–239.)

Uutiskuvissa esiintyvien sairaanhoitajien ruumiiden voidaan nähdä muotoutuvan ennen kaikkea tekojen ja toiminnan kautta, silloin kun uutiskuvien sisältö avautuu hoivan kuvauksina. Kun ruumiit käsitetään pintoina, voidaan esimerkiksi kuvissa esiintyvien sairaanhoitajien ilmeitä ja eleitä tarkastella kulttuurisena pintana. Hoiva itsessään koostuu paisti fyysisesti vaativista ruumiillisista toiminnoista ja käytänteistä, myös tietynlaisista ilmeistä ja eleistä, joita voi tarkastella myös emotionaalisen työn käsitteen kautta (ks. myös Tedre 1999 ja 2004).

Vaikka tällaiset Butlerinkin edustamat postmodernit teoriat käsittävät sukupuolen ja seksuaalisuuden fiktiona, eivät ne ole kuvauksia vallitsevasta todellisuudesta, sillä todellisuudessa naisruumiit ovat konkreettisten sortotoimien kohteina (Palin 1996, 240). Ruumiillinen hoitotyö, johon liittyy alisteinen yhteiskunnallinen asema, on edelleen pääasiassa naisten työtä (Tedre 1999). Sukupuoli ei myöskään ole pelkästään valintakysymys, sillä sukupuoliroolit ovat usein sitovia ja niiden luomat rajoitteet ovat konkreettisia (Rossi 2010). Ruumis ei ole vain metafora, sillä sen tuottaman sukupuolitetun todellisuuden luomat rajoitteet ovat konkreettisia. Kun ruumista tarkastellaan pintana, samastetaan se usein ulkonäköön. Ruumista voidaan kuitenkin tarkastella myös fenomenologisesta näkökulmasta sisäisenä tilana tai nähdä se toiminnallisena ulottuvuutena,

jolloin sukupuolitetut ruumiit saavat merkityksensä suhteessa tilaan, jossa ne toimivat. (Palin 1996, 240.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen ruumista monesta eri näkökulmasta. Käsitän ruumiin paitsi pintana ja diskursiivisena, myös toiminnallisena ulottuvuutena, suhteessa tilaan. Sairaanhoidajien ruumiit saavat merkityksensä ilmeistä ja eleistä, asennoista, etäisyyksistä muihin ruumiisiin tai läheisyydestä ja kosketuksesta, suhteista tilassa oleviin esineisiin ja laitteisiin, liikkeestä tilassa ja tilojen välillä. Seuraavaksi tarkastelen hoivaa, joka on kulttuurisesti ja historiallisesti sukupuolittunut ilmiö. Hoivaa voidaan tarkastella muun muassa sen ruumiillisuuden kautta, jolloin hoivan ajatellaan koostuvan juuri edellä mainitsemistani asioista – ruumiiden etäisyyksistä muiden ruumiiden välillä ja tilallisista suhteista.

2.3. Sukupuolittunut hoiva

2.3.1. Hoivan laaja käsite

Hoivan määrittely on haastavaa sen laaja-alaisuuden vuoksi (Anttonen & Zechner 2009, 17; Rajala 2016, 135; Tedre 1999, 44). Hoiva on käsite, joka pitää sisällään erilaisia merkityksiä riippuen siitä kontekstista tai tieteenalasta, jossa sitä käytetään. Hoivalla voidaan tarkoittaa pienten lasten tai vanhusten hoivaamista, mutta myös huolenpitoa aikuisesta, joka on avun tarpeessa. Hoiva voi olla niin fyysistä ja ruumiillista työtä kuin psyykkistä läsnäoloakin. (Anttonen & Zechner 2009, 17.) Oli hoiva sitten fyysistä tai psyykkistä, voi sitä luonnehtia avun tarpeessa olevan heikkouksien vahvistamiseksi (Rajala 2016, 137). Hoivan käsite kattaa avun tarpeen lisäksi riippuvaisuutta toisesta ihmisestä sekä avun tarpeisiin vastaamista, kun toinen ei kykene syystä tai toisesta suoriutumaan itsenäisesti elämän ja arjen kannalta välttämättömistä asioista (Tedre 1999, 41).

Hoiva on toimintaa, joka on jonkun tekemää fyysistä tai psyykkistä työtä. Se ei ole kuitenkaan yksisuuntaista, vaan tapahtuu suhteissa, joissa uusinnetaan arkielämän fyysisiä ja psyykkisiä ulottuvuuksia. Hoivan käsitteen ja ilmiön monitahoisuus käy ilmi sen erilaisissa painotuksissa, jotka vaihtelevat kontekstin mukaan: toisinaan pyritään korostamaan hoivan emotionaalisia puolia, ja toisinaan taas sen fyysisyyttä. Vaikka hoivaa tarkastellessa onkin mahdollista kontekstin mukaan painottaa joko sen fyysistä tai henkistä puolta, asettuvat ne hoivassa toisiinsa nähden limittäin. Hoivatessa fyysinen ja henkinen siis yhdistyvät: ruumiillisessa työssä henkinen ulottuvuus on läsnä,

samoin kuin henkisissä hoivan käytännöissä fyysinen puoli kulkee aina mukana. Hoivassa tunteita ja kosketusta ei voi erottaa toisistaan. Hoiva tapahtuu aina ihmisten välisessä suhteessa, jossa avun tarvitsija on tavalla tai toisella riippuvainen auttajasta. (Tedre 1999, 41, 44, 51.)

Ollessaan hoivan toimintojen kohteena avun tarvitsijaa ei kuitenkaan tarvitse käsittää passiiviseksi ja avuttomaksi. Vaikka ihminen voi tarvita apua arjen toimintojen suorittamiseen tai hengissä pysymiseen, voi avun vastaanottaja olla samalla myös aktiivinen toimija. Hoivan kuvaukset kattavat usein passivoivia ilmaisuja, kuten syöttämistä, pesemistä, pukemista, siirtämistä, kääntämistä ja nostamista. Nämä kosketusta kuvaavat hoivan ruumiilliset ilmiöt ovat väistämättömiä silloin, kun avun tarvitsijan fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen tai sosiaalinen toimintakyky heikkenee siinä määrin, ettei hän enää selviä arjesta omin voimin. (Rajala 2016, 132, 138–139.) Ravinnon riittävästä saannista ja puhtaudesta huolehtiminen eivät ole hoivan äärimuotoja, vaan pikemminkin oleellinen osa hoivaa (Tedre 2004, 45). Hoivan fyysistä, ruumiillista puolta voidaan siis kuvata monenlaisin ilmauksin, jotka pitävät sisällään merkityksiä kosketuksen eri ulottuvuuksista. Toisaalta taas hoivaa voidaan lähestyä suhteissa tapahtuvien katseiden, puheen ja hiljaisuuksien kautta, jolloin ilmaisun on tarkoitus tavoittaa hoivan emotionaalinen puoli (Tedre 1999). Tavallisesti hoivaan liitetään myönteisiä tunteita, kuten rakkaus tai velvollisuus (Anttonen & Zechner 2009, 18).

Hoivan käsite pitää sisällään monenlaista huolenpitoa ja sitä onkin siksi haastava rajata. Hoiva voi olla niin palkatonta kuin palkallistakin työtä. (Anttonen & Zechner 2009, 17–18.) Vaikka hoiva on avun tarvitsijalle usein elintärkeää, ei se useimmiten näy hoivatyön ja sen tekijöiden arvostuksessa. Matala hoivan yhteiskunnallinen status näkyy muun muassa hoivatyön resurssoinnissa ja palkkatasossa. (Rajala 2016, 133.) Niin palkaton kuin palkallinenkin hoiva on edelleen enimmäkseen naisten tekemää työtä. Hoiva on siinä mielessä universaali, että huolenpito yhteisön jäsenten kesken kuuluu kaikkiin yhteiskuntiin. Hoiva on keskeinen osa ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa. Vaikka naiset ovatkin tavallisesti vastuussa hoivan antamisesta, ovat sen organisoinnin tavat vaihdelleet historiassa ja eri kulttuureissa. Siksi myös hoivan määritelmä on muuttunut sen organisoinnin tapojen muuttuessa. (Anttonen & Zechner 2009, 18.)

Huolenpidon eri muotojen ja työn lisäksi hoiva on mahdollista ymmärtää moraaliseksi toiminnaksi tai eettiseksi periaatteeksi. Hoiva käsitetään silloin maailmassa olemisen tapana. Hoivaetiikassa ihmisen katsotaan olevan olemassa ensisijaisesti suhteessa toisiin ihmisiin. Vastuurationaalisuus tarkoittaa toimintaa, jota määrittää tilannekohtaisuus, ei sääntösidonnaisuus. Naistyypilliseksi mielletyn vastuurationaalisuuden ajatellaan ylläpitävän yhteisön kiinteyttä ja edistävän yhteisvastuullista toimintaa, kun taas miehisen toiminnan uskotaan perustuvan teknis-rationaaliseen tehokkuusajatteluun. Vastuurationaalisuuteen katsotaan kuuluvan myös se, että naiset arvioivat

toimintaansa sen kollektiivisten seurausten perusteella, ei vain oman itsensä näkökulmasta. Naisilla siis ajatellaan vastuurationaalisina toimijoina olevan halu asettua toisen ihmisen asemaan. (Anttonen & Zechner 2009, 30–31.)

Hoivaetiikka perustuu vastuullisuuteen ja sitoutuneisuuteen enemmän kuin oikeuksiin ja sääntöihin. Hoivaetiikassa ihmisen katsotaan olevan olemassa ensisijaisesti suhteessa muihin ihmisiin ja suhteiden perustuvan vastavuoroisuuteen. Hoivaetiikan piirissä käydyssä keskustelussa on pohdittu sitä, onko hoivaetiikka ominaista vain naisille ja kykenevätkö vain naiset hoivaamaan. Hoivaetiikka avaa uudenlaisen näkökulman hoivatutkimukselle, sillä hoivaetiikan kehyksen läpi tarkasteltuna hoivan voi ymmärtää työn tai ihmisten välisen vuorovaikutussuhteen lisäksi tietynlaiseksi asennoksi tai tavaksi olla maailmassa. (Anttonen & Zechner 2009, 32–33.)

Kun sairaanhoitajien representaatioita uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana tarkastellaan hoivan kuvauksina, avaa tällainen tulkintakehys ovia monenlaisiin hoivan maailmoihin. Kuten edellä kävi ilmi, hoiva on laaja käsite, ja se on mahdollista määritellä monesta eri näkökulmasta. Kun uutiskuvia tarkastellaan hoivan kuvauksina, voidaan hoiva silloin ymmärtää niin ruumiillisena ja henkisenä huolenpitona kuin asentona maailmassa. Uutiskuvat voivat esittää sairaanhoitajia työssään terveydenhuollon eri ympäristöissä tai kadulla mielenilmauksessa parempien työehtojen puolesta. Sairaanhoitajan työruumis voi siten taipua asentoihin, jotka ilmentävät erityistä tapaa olla maailmassa. Hoivatyöntekijöinä sairaanhoitajien mahdollisesti odotetaan noudattavan vastuurationaalisuutta edistääkseen yhteisön eheyttä ja yhteisvastuullista toimintaa, jollaiseksi hoivakin mielletään.

Työtaistelutoimien aikana käydyssä julkisessa keskustelussa sairaanhoitajilta peräänkuulutettiin hoitajalakon kollektiivisten seurausten arviointia. Samalla sairaanhoitajia kritisoitiin turvautumisesta miehiseen teknis-rationaaliseen tehokkuusajatteluun hakemalla lakkotoimilla parempia neuvotteluasemia palkkakysymyksissä. Sairaanhoitajilta odotettiin vastuurationaalisina toimijoina halua asettua muiden asemaan, sen sijaan, että olisivat lakkotoimenpitein ajaneet itselleen parempia työehtoja. Hoivaellinen asento maailmassa nojaa sitoutuneisuuteen, ei niinkään oikeuksiin. Kun sairaanhoitajat hoivatyöntekijöinä esitetään uutiskuvissa erilaisissa asennoissa ja ympäristöissä, on huomio mahdollista kohdistaa juuri siihen, millaisia suhteita maailmaan ne ilmentävät.

Tutkimukseni kannalta hoivaa ei ole tarpeen määritellä siten, että siitä saataisiin aikaiseksi jokin lopullinen määritelmä (Rajala 2016, 136). Hoiva on laaja käsite, ja tulkintakehyksenä se toimii parhaiten, kun sitä ei rajaa liian kapeaksi. Hoivan määrittelemisen on kontekstisidonnaista, ja

hoivan eri ulottuvuuksien painottaminen voi vaihdella tarkastelukulman mukaan. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miksi puhun *hoivasta* enkä *hoidosta*.

2.3.2. Miksi hoiva eikä hoito?

Hoitoalalla ja etenkin sairaanhoitajan työssä käytetään enimmäkseen hoito-sanaa puhuttaessa potilastyöstä. Hoivan käsitteellä viitataan tavallisesti ikääntyneiden pitkäaikaishoitoon. Hoidosta on tarkoituksenmukaista puhua silloin, kun on kyse tavoitteellisesta näyttöön perustuvasta toiminnasta (Rajala 2016). Sen sijaan hoiva ei luonnollisestikaan aina ole tutkimustietoon perustuvaa, sillä hoivan käsite on monikerroksinen ja kattaa monenlaisen huolenpidon muodot. Toisinaan hoiva voi olla hyvinkin tavoitteellista ja näyttöön perustuvaa, vaikkapa silloin kun kyse on huolenpitoa tarvitsevan ergonomisista nostoista ja siirroista tai ravinnon saannin huolehtimisesta. Hoivan käsite pitää sisällään kuitenkin myös paljon sellaista inhimilliseen kanssakäymiseen kuuluvaa, jota hoidon käsite ei tavoita. Hoito ei pelkästään riitä kuvaamaan kaikkea sitä, mitä kaikkea terveydenhuollossa tehdään. Hoivan laaja käsite sen sijaan onnistuu kuvaamaan terveydenhuollon toimintaa monipuolisemmin.

Hoito ja hoiva eivät siis ole toisiaan poissulkevia käsitteitä, vaan ne voivat parhaassa tapauksessa täydentää toisiaan. Hoitoa ja hoivaa yhdistävä tekijä on ruumiit, joiden hoitaminen ja hoivaaminen edellyttää kosketusta. Vaikka hoito onnistuu joskus ilman fyysistäkin kosketusta, vaikkapa etäpalveluna, on samassa ajassa ja tilassa toteutettu hoito tavallisempaa. (Rajala 2016, 135.) Rajan vetäminen hoidon ja hoivan välille ei siis ole yksiselitteistä, sillä hoitoon sisältyy paljon hoivan elementtejä (Anttonen & Zechner 2009, 17; Tedre 1999, 42). Toisinaan konteksti määrittää sopivan käsitteen valintaa: lääke- ja hoitotieteissä on yleensä tarkoituksenmukaista käyttää hoidon käsitettä, kun taas sosiaalitieteissä puhutaan hoivasta (Anttonen & Zechner 2009, 17). Toisaalta hoivasta puhuminen ei ole kovin tavallista yleensäkään hoitoalalla. Sen sijaan hoivan käsitettä suosivat niin viranomaiset kuin tutkijatkin. Lisäksi hoidon ja hoivan käsitteillä pyritään tekemään rajanvetoa ammatillisen osaamisen ja aseman selkiyttämiseksi (Tedre 1999, 42.)

Tässä tutkimuksessa olen päätenyt käyttämään hoiva-sanaa hoidon sijaan, sillä kuten edellä mainitsin, hoivan käsite on tavallisempi muun muassa sosiaalitieteissä. Hoivan käsitettä voidaan käyttää tavoittamaan huolenpidon eri ulottuvuudet. Hoiva on kokonaisvaltaista huolenpitoa, jossa katsekin voi olla keskeisessä roolissa. Hoiva kattaa myös sellaisia ruumiin asentoja, joita hoidon näkökulmasta ei olisi mahdollista tarkastella. Hoidon käsitteen kautta ei olisi esimerkiksi

tarkoituksenmukaista tarkastella uutiskuvissa esiintyvien sairaanhoitajien tapaa olla maailmassa. Tarkoituksenani on kuitenkin analysoida, millaisiin asentoihin sairaanhoitajien työruumiit taipuvat uutiskuvissa. Seuraavaksi tarkastelen vielä tarkemmin hoivan ruumiillista ulottuvuutta erotuksena sen henkiseen puoleen.

2.3.3. Hoivan ruumiillisuus

Hoivan ruumiillisuus tarkoittaa, että hoiva on aikaan ja paikkaan sidottua, sillä läsnäolo on hoivan toteutumisen kannalta välttämätöntä, onhan huolenpidon kohteena tavallisesti ruumiin tarpeista huolehtiminen. On myös niin, että ihmisten olemassaoloa määrittää suhteet muihin ihmisiin, jopa riippuvuus muista. (Tedre 2004, 45.)

Käsitykset hoivasta arkipäiväisenä ja luonnollisena ovat tehneet siitä näkymätöntä, mikä ilmenee esimerkiksi naisten tekemän hoivan historiallisissa kuvauksissa. Naisten tekemä hoivatyö on tyypistetty kuvauksiksi sairaan luona ”vierailemisena” tai kuolevan vierellä ”istumisena”. Näillä kuvauksilla on kierretty kuvaukset ruumiillisesta työstä ja eritteistä, joita hoiva useimmiten pitää sisällään. (Tedre 1999, 43.) Tedre on tarkastellut istumista myös istumisena sinänsä, fyysisenä pysähtyneisyytenä, tehokkaalle tekemiselle vastakkaisena hoivan käytäntönä (ks. Tedre 2004, 54–58).

Hoivan eri toimintojen ja käytäntöjen analyysi voisi avata mahdollisuuden tarkastella hoivan merkityksiä tarkemmin ja kyseenalaistaa ruumiillisten tarpeiden oletetun epäpoliittisuuden. Hoivan ruumiillisissa toiminnoissa välittyy yhteiskunnallisia asentoja ja asemia. Hoivan ruumiillisuuteen sisältyy myös muun muassa velvollisuuksia ja oikeuksia, joita hoivaajiin ja hoivaajiksi oletettuihin ruumiisiin kohdistetaan työmarkkinoilla. (Tedre 2004, 60.) Näitä hoivan ruumiillisissa toimissa välittyviä yhteiskunnallisia asentoja tai hoivaajien ruumiisiin työelämässä kohdistettuja odotuksia voidaan lähestyä myös edellä kuvaamani vastuurationalisuuden ja hoivaeettisen näkökulman kautta.

Kun hoivan maailmaan sisältyviä toimintoja ja käytäntöjä tarkastellaankin ruumiillistamisen näkökulmasta, huomio kiinnittyy tiloihin ja niiden käyttöön, esineisiin ja niihin liittyviin merkityksiin, ruumiisiin ja niiden tarpeisiin ja eritteisiin. Tarkastellessa hoivaa ruumiillisuuden kautta, näyttäytyy hoiva ajallisina prosesseina, tilassa tapahtuvana liikkeenä, ja siirtymisinä fyysisten tilojen välillä. Hoiva on ruumiiden kohtaamista tilassa ja ajassa. Hoivassa ruumiit nostavat, kääntävät, nousevat, kävelevät, suuntaavat katseita. Ruumiit ovat ennen kaikkea ”tekeviä

käsiä”. Mutta hoivan ruumiillisuuden pitäminen luonnollisena, itsestään selvytenä häivyttää hoivan aineellisen ulottuvuuden. Hoivan henkisen puolen korostaminen tekee ruumiit ja niiden oikeudet näkymättömiksi. (Tedre 2004, 47–48.) ”*Hoivaajana ruumis saa oikeutta vasta, kun --- työntekijästä tulee sairauslomalla oleva sairas, potilas*”, mikä konkretisoituu hoivatyöntekijöiden tilastollisesti korkeina sairauspoissaoloina ja tukielinsairauksina (Tedre 2004, 49). Odotetaan hoivatyöntekijöiltä ennen kaikkea vasturationalista toimintaa, jolloin omien oikeuksien sijaan muiden tarpeet laitetaan etusijalle (Anttonen & Zechner 2009, 30–32).

Hoivan henkinen ja aineeton ulottuvuus halutaan usein esittää mystisenä ja arvoituksellisenä. Hoivan ruumiillisesta puolesta ei sen sijaan ajatella olevan kovin paljoa sanottavaa, ja se pyritään typistämään itsestään selviksi huomioiksi. (Tedre 2004, 49.) Hoivan ruumiillisuuden tarkastelussa huomio kohdistetaan juuri näihin itsestään selvyiksiin. Hoivan keskeiset sisällöt koostuvat toistuvuudesta, joka ymmärretään rutiiniksi. Hoivan ymmärtäminen rutiininomaisiksi toiminnoiksi ja vähän osaamista vaativaksi työksi pitää yllä sen matalaa statusta. Alistainen asema kuuluu hoivaan. (Tedre 1999, 45, 52.)

Vaikka rutiineista koostuvan hoivatyön sisältöjen kuvaaminen mielekkäinä voikin vaikuttaa haastavalta, mahdollistavat rutiinit ennustettavuuden ja ”kodikkuuden”. Kun avun tarvitsija joutuu toimintakyvyn heikkenemisen johdosta aivan uuteen tilanteeseen, luovat rutiinien ja itsestään selvyksien jatkuminen ennustettavuutta ja kodikkuutta. Rutiinit ruumiillistuvat sisäistettyinä ruumiineinä ja niistä tulee osa minuutta. Hoivan rutiineista tulee osa hoivatyöntekijää ja hänen kollektiivista minuuttaan, kun ne sulautuvat osaksi muiden rutiineja. Ikä ja sukupuoli heijastaa niitä rutiineja, jotka yksilö on sisäistänyt osaksi ruumiineitään ja minuuttaan. Ruumiillistuneet hoivan rutiinit ovat siten sukupuolittuneita. (Tedre 1999, 41, 46.)

Hoivan käsitettä voidaan hyödyntää tutkimuksessa siten, että se avaa tarkasteluun tietyn näkökulman. Tällöin huomion kohteeksi voidaan ottaa juuri hoivan rutiinit. Hoivan käsitteellä voidaan siten pyrkiä tekemään itsestään selviksi mielletty, toistuvat asiat näkyviksi. (Tedre 1999, 51.) Koska kiinnostukseni kohteena on nimenomaan sairaanhoitajien työn ruumiillisen ulottuvuuden kuvaukset uutiskuvissa, avaa hoivan käsite mielenkiintoisen näkökulman tarkastelulle. Erityisen kiinnostavaa on katsoa, millaisia merkitysulottuvuuksia ”käsiparien” tekemästä ruumiillisesta työstä on mahdollista hahmottaa.

Hoivatutkimuksessa huomiota on alettu suuntaamaan intersektionaaliiseen lähestymistapaan: sukupuolen lisäksi tarkastelussa tulee ottaa myös luokka ja etnisyys (ks. Tedre 1999). Hoiva on paitsi sukupuolistavaa ja luokkaistavaa, myös etnisyyttä merkityksellistävä. Työruumiin asema

niin hoivatyössä kuin muussakin työelämässä määrittänyt osittain nimenomaan kulttuurisen pääoman, luokkataustan ja etnisten piirteiden perusteella (Parviainen et al. 2016, 10). Uutiskuvien hoivantyyön kuvauksia tarkastellessa tulee siis ottaa huomioon, että työruumiiden asentojen paikantumista maailmassa määrittää monenlaiset risteävät leikkauspinnat.

Tutkimuksessani analysoin uutiskuvien representaatioita hoivan tulkintakehyksen läpi. Hoiva on siis lähestymistapa, jonka kautta tulkitseen uutiskuvien representaatioiden sisältämiä kulttuurisia jäsennyksiä. Hoivan käsitteen laajuuden johdosta uutiskuvien representaatiota on mahdollista tarkastella monesta eri näkökulmasta. Hoivan ruumiillisuus tai hoivaeettinen näkökulma avaavat toisiaan täydentäviä tulkintakehyksiä. Kuten aikaisemmin jo totesin, pyrkimyksenäni ei kuitenkaan ole tarjota mitään lopullisia päätelmiä, vaan tulkintaehdotelmia, jotka ennemminkin avaavat kuin sulkevat mahdollisuuksia (ks. myös Rossi 2003, 14–16).

3. Aikaisempi tutkimus

Tarkastelen tässä luvussa oman tutkielmani aihepiiriä koskevaa aiempaa tutkimusta. Ensimmäinen alaluku keskittyy sairaanhoitajien representaatioihin mediassa koronapandemian aikana.

Tutkimusten perusteella sairaanhoitajien uhrautuminen koronapandemian aikana tuotti heistä positiivisia mediarepresentaatioita. Sairaanhoitajat esitettiin mediassa sanakareina.

Tutkimustulosten perusteella saattoi kuitenkin olettaa, että sankaridiskurssi toimi lähinnä ylistämällä alistamisen välineenä.

Toisessa alaluvussa tarkastelen sairaanhoitajien representaatioita mediassa työtaistelutoimien aikana. Media muun muassa esitti sairaanhoitajat ahneina, laiskoina ja militantteina. Sairaanhoitajat itse sen sijaan pyrkivät edistämään mediassa kuvauksia, joissa korostetaan sairaanhoitotyön ammattimaisuutta kutsumuksen sijaan.

Kolmannessa alaluvussa tarkastelen sairaanhoitajien representaatioiden laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista viitekehystä. Kansalaisten ja sairaanhoitajien käsitykset ammatista rakentuvat dynaamisessa suhteessa kulttuurisen kontekstin kanssa. Neljännessä alaluvussa esitän yhteenvedon siitä, mitä aiempi tutkimus sanoo tutkielmani aihealueesta. Viides ja viimeinen alaluku keskittyy tarkentamaan oman työni tutkimuksellista paikkaa.

3.1. Sairaanhoitajien representaatiot mediassa koronapandemian aikana

3.1.1. Sairaanhoitajat sankareina mediassa

Koronapandemian aikana sairaanhoitajat määriteltiin sankareiksi niin median kuin poliitikkojenkin toimesta. Mohammedin ja kumppaneiden tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella joukkotiedotusvälineiden konstruktioita sairaanhoitajista sankareina koronapandemian aikana. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella kriittisesti sankaruusdiskurssin poliittisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja ammatillisia vaikutuksia sairaanhoitajan ammattiin ja työhön (Mohammed et al. 2021, 1.)

Aineisto kerättiin koronapandemian ensimmäisten kuuden kuukauden ajalta, muun muassa sanomalehti- ja aikakauslehtiartikkeleista, mainoksista ja sosiaalisesta mediasta Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa. Tutkimusmenetelmänä tutkijat hyödynsivät diskurssianalyysia soveltaen Foucault`n keskeisiä teoreettisia käsityksiä vallasta, tiedosta, totuudesta, normalisaatiosta, diskurssista ja subjektiivisuudesta. Tutkijat käsittivät diskurssin ja subjektiviteetin poliittisiksi tekniikoiksi, joilla käytetään valtaa ja suojellaan olemassa olevia yhteiskunnallisia hierarkioita. Tutkijat tarkastelivat aineistosta myös vastarinnan eri muotoja vastakohtana sankaridiskurssille. (Muhammed et al. 2021, 1, 3.)

Tutkimustulosten mukaan sankaridiskurssi pitää sisällään kolme pääelementtiä. Ensinnäkin, median muotoilemat diskurssit esittävät sairaanhoitajat ”välttämättömänä uhrauksena”. Sairaanhoitajat esitetään silloin epäitsekkinä ja uhrautuvaisina subjekteina, jotka kykenevät työskentelemään etulinjassa ilman asianmukaisia suojavarusteita ja muita hoitotyön edellyttämiä resursseja. Kun media esitti sairaanhoitajat epäitsekkinä työskennellessään vaarallisissa olosuhteissa koronapandemian aikana, pitivät kuvaukset usein sisällään viittauksia uskonnolliseen symboliikkaan, muun muassa marttyyriihin. Kuvauksissa viitattiin myös sodan symboleihin, jolloin sairaanhoitajia verrattiin muun muassa sodan eturintamassa taisteleviin sotilaisiin. Sairaanhoitajat tosin itse vastustivat näitä uskonnollisia ja sotaan viittaavia symbolisia vertauksia, todeten olevansa sodassa ilman asetta ja marttyyreita vasten tahtoaan. (Muhammed et al. 2021, 1, 4.)

Sairaanhoitajia kuvattiin mediassa usein myös erinomaisiksi moraalisubjekteiksi, jotka pitivät potilaille ja yhteiskunnalle antamaansa sitoumusta ja ammatillisia velvollisuuksiaan tärkeämpinä kuin omia pelkojaan henkilökohtaisen turvallisuutensa suhteen. Media esimerkiksi korosti

sairaanhoidajien nokkeluutta ja kekseliäisyyttä toimia olosuhteissa, joissa heidän piti keksiä keinoja selviytyä ilman puuttuvia suojarusteita. (Muhammed 2021, 4.)

Toiseksi, median muotoilemat diskurssit esittivät sairaanhoidajat ”mallikansalaisina”, jolloin sairaanhoidajat esitettiin alistuvina, ahkerina ja tottelevaisina subjekteina vastakohtana haitallisiksi määritellyille yksilöille ja ryhmille, jotka vastustavat julkisia koronarajoitustoimia. Media käytti kuvauksissaan diskursiivista tekniikkaa, jonka avulla ahkeriksi ja tuotteliaiksi määritellyt sairaanhoidajat asetettiin vastakkain ”haitallisten”, koronarajoituksia vastustavien yksilöiden kanssa. Kuvaukset rakensivat siten kaksi toisilleen vastakkaista ryhmää: ”he jotka uhrautuvat ” ja ”he jotka haastavat”. (Muhammed et al. 2021, 1, 6.)

Kolmannen median diskursseista nousseen pääteeman mukaan sankaruus esitettiin usein sopivana palkintona sairaanhoidajille, joiden ammattia ei aikaisemmin ole pidetty kovin suuressa arvossa. Sankaruus siis itsessään esitettiin palkintona, sen sijaan, että sairaanhoidajia olisi tuettu pitkän aikavälin politiikkatoimilla, lisäämällä esimerkiksi terveydenhuollon resursseja. Sankaridiskurssi rakentui diskursiivisessa prosessissa, jossa aiemmin aliarvostetuista sairaanhoidajista tehtiin erityisiä ja urheita. (Mohammed et al. 2021, 1, 6.)

Myös Orgad ja Rottenberg tarkastelivat tutkimuksessaan sairaanhoidajien mediarepresentaatioita koronapandemian aikana. Heidän tutkimuksensa kohteena oli nimenomaan naispuolisten, kriisin aikana yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisten avaintyöntekijöiden representaatiot. Näillä työntekijöillä tutkijat viittasivat sairaanhoidajien lisäksi muihin terveydenhuollossa työskenteleviin, sekä sosiaalihuollon ja kuljetusalan työntekijöihin. Orgad ja Rottenberg analysoivat naispuolisten avaintyöntekijöiden representaatioita pandemian ensimmäisten kuuden kuukauden aikana. He keskittyivät naispuolisten työntekijöiden mediakuvaan, sillä moni avaintyöntekijäaloista on naisvaltaisia. Nimenomaan naispuolisten avaintyöntekijöiden tarkastelu on tutkijoiden mukaan kiinnostavaa hoivan, naiseuden ja sosiaalisen reproduktion välillä vallitsevan pinttyneen miellelyhtymän vuoksi. (Orgad & Rottenberg 2022, 2843–2844.)

Orgad'n ja Rottenbergin tutkimuksen aineistona toimi koronapandemian ensimmäisten kuuden kuukauden aikana Britanniassa julkaistut naistenlehdet, tarkalleen ottaen 29 eri henkilökuvaa avaintyöntekijöistä. Tutkijat suorittivat tekstuaalisen ja visuaalisen analyysin jokaisesta henkilökuvasta. (Orgad & Rottenberg 2022, 2846.) Aineistoksi valikoitui nimenomaan naistenlehdet, sillä naistenlehtien genre on historiallisesti rakentanut keskiluokkaisen feminiinisyyden ihannetta, naiseutta ja hoivatyön ideaaleja, samalla sulkien ulkopuolelle kuvat

tavallisista työväenluokkaisista naisista. Silmien sulkeminen työväenluokalta edistää kuvaa tylsästä palkkatyöstä ja sen tekijöistä. (Ordag & Rottenberg 2022, 2845.)

Ordag'n ja Rottenbergin mukaan heidän aineistonsa piti sisällään representaatioita, joita ei tavallisesti esiinny naistenlehdissä. Naistenlehtien representaatiot esittävät tulosten mukaan naisia, joista monet kuuluvat työväenluokkaan, ja joiden olemus ei siten sovi niihin glamouria henkiviin standardeihin, jotka hallitsevat naistenlehtiä, erityisesti niiden kansikuvia. Iso osa aineiston henkilökuvien naisista on pukeutuneena omiin työasuihinsa. Avainnauhat roikkuvat kuvissa heidän kauloillaan. Hiukset näyttävät luonnollisilta ja kasvoilla on vain vähän tai ei yhtään meikkiä. Kuvat vaikuttavat ei-lavastetuilta otoksilta, joissa henkilökuvien naiset ovat omilla työpaikoillaan. Tähän tapaan naistenlehtien kuvat pyrkivät representoimaan ”tavallisia” naisia. (Ordag & Rottenberg 2022, 2847–2848.)

Nämä naispuolisten avaintyöntekijöiden, mukaan luettuna sairaanhoitajien, representaatiot edustavat merkittävää poikkeamaa suhteessa genren normatiivisiin representaatioihin. Konstruktiot korostavat tavallisuuden lisäksi monimuotoisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lisäksi ne pitävät sisällään kipua ja vihaa, eli sellaisia negatiivisia affekteja, joita on tavallisesti pidetty rumina ja epäfeminiinisinä. Tällaiset naistenlehtien representaatiot naispuolisista työntekijöistä eroavat siten hallitsevasta keskiluokkaisesta heteronormatiivisesta feminiinisyydestä. Representaatioihin sisältyi myös hoivan ja sosiaaliseen reproduktioon perustuvan työn uudelleenarviointia, mikä tapahtui paljastamalla naispuolisten työntekijöiden kamalat työolosuhteet. (Ordag & Rottenberg 2022, 2857.)

Sen sijaan osa naistenlehtien kuvista oli luonteeltaan naistenlehtien perinteisen genren mukaisia. Esimerkiksi kaksi kolmesta Vogue-lehden avaintyöntekijöitä representoivasta kansikuvasta muistutti niitä kansikuvia, jollaisia kuuluisuuksista useimmiten esitetään. Esimerkiksi Vogue-lehden kuvassa eräs avaintyöntekijöistä on kuvattu siten, että vaikutelma on suureellinen. Mallilla on virheetön iho ja huomaamaton mutta siisti meikki. Otos on otettu alakulmasta, mikä rakentaa dramaattista vaikutelmaa. Kuvan mallilla on katse, joka suuntautuu kauas, kuvan kehyksen ulkopuolelle, mikä vahvistaa suurellisuuden ja loisteliaisuuden vaikutelmaa. Tällaiset representoimisen tavat eivät edusta ”tavallisuutta”, eikä liioin työväenluokkaista naiseutta. Se sijaan ne vahvistavat heteronormatiivisen feminiinisyyden ihannetta. (Ordag & Rottenberg 2022, 2853–2854.)

3.1.2. Sankaruuden kehykset – Ylistämällä alistamista?

Koronapandemian aikana suosittu sankarikehys tekee tavallisista ja tylsistä sairaanhoitajista urheita ja erityisiä. Aiemmin heikosti arvostettu ammatti nähdäänkin loisteliaisuutta henkivien kehysten läpi katsottuna yhteiskunnallisesti arvokkaana. Kuten sairaanhoitajat jo koronapandemian aikana epäilivät, sankaruuden hehku ei ollut kovin pitkäikäistä, eikä se edes pahimman koronakriisin aikaan edistänyt sairaanhoitajien palkkavaateita. Poliitikot kyllä kehuivat mediassa sairaanhoitajien sitoutuneisuutta työhönsä, samalla tehden selväksi, ettei palkan korotuksille ollut varaa. Mikä saakin minut pohtimaan, voisiko sankaruudella kehystämisen olla pohjimmiltaan kyse ylistämällä alistamisesta?

Sankariksi määrittely nimittäin perustuu sairaanhoitajien sitoutuneisuuteen työskennellä etulinjassa ja hoivata koronapotilaita huolimatta siitä, että he altistavat itsensä koronainfektiolle hoitotyön puutteellisen resurssoinnin vuoksi. Sankaridiskurssi ei ole siten neutraali kiitollisuuden ilmaisu, vaan pikemminkin väline, jolla pyritään saavuttamaan monenlaisia tavoitteita. Pyrkimyksenä on muun muassa normalisoida sairaanhoitajien erilaisille riskeille altistaminen ja mallikansalaisuuden toimeenpano. Lisäksi sankaridiskurssia saatetaan käyttää sellaisten olemassa olevien valtasuhteiden ylläpitämiseen, jotka kaventavat sairaanhoitajien mahdollisuuksia vaikuttaa omiin työolosuhteisiinsa. (Mohammed et al. 2021, 1, 7.)

Mielestäni näyttää siltä, että sankaridiskurssi on sukua naistenlehdissä konstruoidun ”hoiva-kiitollisuuden” kanssa. Hoiva-kiitollisuutta nimittäin kuvataan naistenlehdissä muun muassa juhlistamalla naispuolisten avaintyöntekijöiden sankarillisuutta (Orgad & Rottenberg 2022, 2843). Sankaridiskurssin tapaan myös hoiva-kiitollisuus rajoittaa sairaanhoitajien mahdollisuuksia saavuttaa kohennuksia omiin työolosuhteisiinsa. Niin sankaridiskurssin kuin hoiva-kiitollisuudenkin pitkän aikavälin vaikutukset hoivatyön resursseihin jäävät epäselviksi. Yli kaksi vuotta koronapandemian alun jälkeen hoiva-kiitollisuus ei ollut onnistunut konkretisoitumaan todellisiksi muutoksiksi, kuten parantuneiksi avaintyöntekijöiden työolosuhteiksi. Lisäksi hoiva-kiitollisuuden ilmaukset ovat heikentyneet ajan kuluessa. Avaintyöntekijät eivät enää vuonna 2022 esiintyneet naistenlehtien kansissa, mikä vastaa laajempaa uutismediassa ilmenevää kehitystä. Onkin syytä olettaa, että medianäkyvyydellä ei ole suoraa yhteyttä valtaan. Kiitollisuus hoivaa ja reproduktiivista työtä kohtaan ei ole konkretisoitunut materiaalisiksi parannuksiksi hoivatyötä tekevien työolosuhteissa ja palkassa. Hoiva-kiitollisuus ei siis ole johtanut sellaisiin poliittisiin päätöksiin, jotka lisäisivät hoivan resursseja. (Orgad & Rottenberg 2022, 2858.)

Normalisoinnin prosessi on tehnyt aikaisemmin sopimattomana pidetystä toiminnasta hyväksytyä. Media muun muassa kehui sairaanhoitajia nokkeliksi, kun he keksivät korvata puuttuvat suojarustusteet roskapusseilla suojatakseen itseään koronainfektiioon sairastumiselta. Diskurssi sairaanhoitajien uhrautuvuudesta on oikeuttanut vaaralliset työskentelyolosuhteet esittämällä ne väistämättömänä asiana sairaanhoitajan työssä. Näyttääkin siltä, että sankaridiskurssia sovellettiin koronapandemian aikana poliittisena välineenä, jonka tarkoitus oli tuottaa kuria luomalla säyseitä sairaanhoitajan ruumiita. (Muhammed et al. 2021, 7.)

Sankaridiskurssia ei kuitenkaan sovellettu mediassa yhtä lailla kaikkiin sairaanhoitajiin, vaan sen soveltamista määrittivät sairaanhoitajien rodullistetut ja etniset identiteetit. Koronapandemian aikana laajalle levinneet, terveydenhuollon henkilöstöä kunnioittavat Britannian terveysviranomaisen (National Health Service) mainoskampanjat osoittautuivat puutteellisiksi nimenomaan rodullistettujen henkilöiden representoimisessa. Terveysviranomaisen esimerkiksi sponsoroimien käsienpesuun kannustavaa valistusvideota, jossa kaikki videolla esiintyneet terveydenhuollon ammattilaiset olivat valkoihoisia. Nuo representaatiot eivät siten vastanneet sitä, mitä kyseisen viranomaisen alaiset työntekijät todellisuudessa edustavat. (Muhammed et al. 2021, 6.)

Yhdenvertaisuuden puute sairaanhoitajien representaatioissa ilmeni lisäksi naistenlehtien avaintyöntekijöistä tuottamissa henkilökuvin: ne naiset, joiden sankarillisuutta naistenlehdissä juhlistettiin, oli nuoria, hoikkia, positiivisia, kykeneviä, työllistettyjä, hoivaavia ja resiliентtejä. Tällaiset representaatiot vahvistavat nimenomaan heteronormatiivista feminiinisyyttä, joka jättää ison osan naisista ulkopuolelle. (Orgad & Rottenberg 2022, 2843, 2857.)

Mielenkiintoisen vertailukohdan sairaanhoitajien koronapandemian aikaisiin mediarepresentaatioihin tarjoaa mielestäni Suomessa pandemiaa seuranneet sairaanhoitajien työtaistelutoimet keväällä 2022. Vaikka koronapandemian aikainen sankaridiskurssi näytti olleen suomalaisessakin mediassa yleinen sairaanhoitotyön kehystämisen tapa, vaihtui sävy työmarkkinakiistan aikana kiitollisesta kriittisempään. Kysynkin, onko niin, että etenkin naisten kohdalla uhrautuminen tuottaa sankaruutta, kun taas taistelu paremmista (ja turvallisista) työolosuhteista johtaa jo olemassa olevia valtasuhteita edistävien stereotyyppisten kuvausten vahvistamiseen?

3.2. Sairaanhoitajien representaatiot mediassa työtaistelutoimien aikana

3.2.1. Ahneet mutta laiskat kutsumustyöntekijät?

Vuoden 2001 lopulla Cantenburyssa, Uudessa Seelannissa psykiatriset sairaanhoitajat tarttuivat joukkoon lakkotoimenpiteitä, kun työmarkkinaneuvottelut paikallisen työnantajan edustajan kanssa olivat jumiutuneet. Printtimedia reagoi sairaanhoitajien lakkoon raportoimalla mielenterveyspalveluissa lakon seurauksena ilmenneestä kriisistä lähes päivittäin. (Farrow & O'Brien 2005, 187.) Tämä Farrow'n ja O'Brienin tutkimuksen lähtökohta vastaa hyvin pitkälle myös oman tutkimukseni asetelmaa. Farrow ja O'Brien tarkastelee työmarkkinakiistaa, suuntaamalla huomion sekä sairaanhoitajista että mielenterveyspalveluiden asiakkaista tuotettuihin mediarepresentaatioihin. Olen itsekkin kiinnostunut median työmarkkinakiistan aikana tuottamista esityksistä, mutta keskityn terveydenhuollon asiakkaiden sijaan pelkästään sairaanhoitajien representaatioihin. Farrow'n ja O'Brienin tutkimuksen aineisto muodostuu uutisjutuista, jotka on julkaistu vuosien 2001 ja 2002 aikana Uudessa Seelannissa ilmestyneissä sanomalehdissä. Tutkijat analysoivat aineistonsa soveltamalla diskurssianalyysia. (Farrow & O'Brien 2005, 187, 189–190.)

Diskursseja, jotka liittyivät psykiatrisiin sairaanhoitajiin, oli nähtävissä aineistossa lukuisia. Ne pitivät sisällään kuvauksia, joissa sairaanhoitajat kuvattiin ahneiksi. Vaikka sairaanhoitajat pyrkivät haastamaan tämän kuvan lehtihaastatteluissa, mainittiin niissä, että raha oli lähes ainoa syy sairaanhoitajien työtaistelutoimille. Lisäksi sairaanhoitajien väitettiin olevan nirsoja työnteolle ja joustamattomia suojelutyön järjestämisessä lakon aikana. Sairaanhoitajien väitettiin soveltavan jäykkiä ylityökieltoja osana lakkotoimenpiteitä. Uutisjutuissa ei kuitenkaan keskusteltu näiden kieltojen takana olevasta logiikasta tai järkevyydestä. Journalistit myös kuvailivat artikkeleissaan sairaanhoitajien liittoja negatiiviseen sävyyn. Nämä artikkelit pitivät sisällään kuvauksia, kuten 'militantti', sekä väitteitä siitä, että hoitajaliittojen edustajilla oli paljon kokemusta kovan luokan lakkotaktiikoista. Edellä kuvatun perusteella media siis tuotti lakosta representaatioista, joissa sairaanhoitajat esitettiin ahneina, laiskoina ja militantteina. (Farrow & O'Brien 2005, 190–191.)

Sairaanhoitajista ja heidän liitoistaan uutisjuttujen kautta rakentunutta kuvaa edistettiin diskurssilla, jossa sairaanhoitajia pyrittiin syyllistämään. Syyllistävää diskurssia edisti myös uutisjutuissa työnantajien esittämät kommentit, joissa he kuvailivat lakon ulkopuolelle jättäytyneitä sairaanhoitajia motivoituneiksi työntekijöiksi asettaen siten lakkoon osallistuvat ja lakon ulkopuolelle jättäytyneet sairaanhoitajat vastakkain. Syyllisyysdiskurssi piti myös sisällään asetelman, jossa vastuu mistä tahansa hoitotyössä tapahtuneesta poikkeamasta vieritettiin lakon syyksi. Analyysin kautta ei kuitenkaan noussut samanlaisia syyllistäviä diskursseja muita työmarkkinaosapuolia kohtaan (Farrow & O'Brien 2005, 191–192.)

Tulosten perusteella media ei ole neutraali tiedon välittäjä vaan osa uutisten tuottamista, eli sitä, miten uutisjuttujen kohteet ovat representoitu. Kuvaukset sairaanhoitajista ahneina, laiskoina ja militantteina tarjoaa yleisölle kehyksen, jonka kautta katsoa sairaanhoitajan ammattia. Tämä kehys antaa yleisölle mahdollisuuden ottaa moraalinen positio suhteessa työmarkkinakiistaan. On myös huomion arvoista, että media ei tarjonnut vastaavaa kehystä työnantajan toimien arvioimiseksi. Tämä antaakin syyn olettaa, että medialla voi hyvin olla poliittinen agenda tapahtumista raportoidessaan. Analyysin kohteena olleessa tapauksessa media tuli todennäköisesti vahvistaneeksi stereotyyppisiä psykiatrisista sairaanhoitajista, sen sijaan, että se olisi aktiivisesti itse luonut aivan uusia esittämisen tapoja. (Farrow & O'Brien 2005, 192.)

Representaatiot sairaanhoitajista ahneina, laiskoina ja militantteina herättää kysymyksen sukupuolen vaikutuksesta median suhtautumiseen ja tapaan kehystää naisvaltaisen sairaanhoitoalan työtaistelutoimia. Suomessakin on hiljattain seurattu tiiviisti oman tutkimukseni kohteena olevan sairaanhoitajien työmarkkinakiistan lisäksi miesvaltaisen ahtaaja-alan lakkoa, mikä tarjoaa mahdollisuuden vertailla median kehystämisen tapoja.

Kubisan tutkimus tarkasteleekin työtaistelutoimia nimenomaan sukupuolen näkökulmasta, analysoimalla sekä sairaanhoito- että kaivosalan mediarepresentaatioita. Kubisa kysyy, voiko ammattiliittojen onnistumisia ja epäonnistumisia tarkastella työtaistelutoimien sukupuolittuneen luonteen perspektiivistä. Sairaanhoitajan ammatti on ymmärretty feminiiniseksi ja kaivostyö puolestaan maskuliiniseksi. Naisten ja miesten asemat työmarkkinoilla ja ammattiliitoissa ovat erilaiset. Tutkimuksessa tarkastellaan näiden kahden ammattiryhmän välisiä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia suuntaamalla huomio ammatteja muotoileviin diskursseihin ja työtaistelutoimissa käytettyihin taktiikoihin. Tutkija tarkastelee sairaanhoitajien ja kaivostyöntekijöiden työtaistelutoimien aikaan saamia reaktioita hegemonisen maskuliinisuuden teoreettisen linssin läpi katsottuna. (Kubisa 2016, 331.)

Kubisan tutkimustulosten mukaan protestoivia kaivostyöntekijöitä marginalisoidaan mediassa kuvaamalla heitä modernisaation jarruina. Väitetään, että he ovat liian jääräpäisiä yrittäessään säilyttää identiteettinsä ja että heidän käytöksensä on liian aggressiivista. (Kubisa 2016, 342.) Hegemoninen maskuliinisuus ei siis tulkintani mukaan asemoi pelkästään miehiä ja naisia hierarkkisesti, vaan asettaa myös miehet eriarvoiseen asemaan keskenään ”oikeanlaisen” maskuliinisuuden perusteella. Tulosten mukaan kaivosmiehet voivat kuitenkin kutsua toimiaan spontaaneiksi, ilman että he joutuvat huolehtimaan siitä, että tulevat määritellyiksi hysterisiksi ja irrationalisiksi. Toisaalta kaivosmiehet eivät juuri puhu mediassa emotionaalisista haasteistaan

työtaistelutoimien aikana. Kaivosmiesten mielenosoituksia tai lakkoa ei esitetä mediassa epätoivoisena toimintana, vaan taisteluksi päämäärien saavuttamiseksi. (Kubisa 2016, 341.)

Kubisan tutkimustulosten mukaan sairaanhoitajien organisoimat työtaistelutoimet ovat usein marginalisoituja mediassa ja heidän asettamastaan agendasta ei käydä julkista keskustelua. Toisin kuin kaivostyöntekijöiden kohdalla, sairaanhoitajien tapauksessa media on keskittynyt useimmiten protestin herättämiin emotionaalisiin reaktioihin, erityisesti sairaanhoitajien ja potilaiden välillä. Samalla media sivuuttaa palkkoihin, työehtoihin ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistamiseen liittyvät kysymykset. Työtaistelun äärimmäisiä muotoja sairaanhoitajat kuvaavat epätoivoisina mutta välttämättöminä toimina. Kaiken kaikkiaan työtaistelutoimiin liittyvät olosuhteet ovat usein haastavia ja psykologinen paine kova, sillä sairaanhoitajat eivät halua aiheuttaa kärsimystä potilailleen. Osana ammattiin sosialisoitumisen prosessia sairaanhoitajat oppivat pitämään omat etunsa taka-alalla ja korostamaan yhteistä etua, kuten potilaiden hyvinvointia. Tästä huolimatta sairaanhoitajat kuitenkin organisoivat työtaistelutoimia suurin henkilökohtaisin kustannuksin. Tämän seurauksena työnantajat ja media usein luonnehtivat sairaanhoitajia epävakaaiksi, kaoottisiksi ja tunteellisiksi, mikä on hyvin traditionaalinen sukupuolittunut viittaus impulsiiviseksi miellettyyn feminiinisyyteen. Kuitenkin, sairaanhoitajien mukaan, he toimivat hyvin organisoidusti. Etenkin sairaaloissa tehty hoivatyö on opettanut heille nopeaa päätöksentekokykyä ja tiimityötä, mistä on hyötyä myös ammattiliittojen protesteissa. (Kubisa 2016, 342.)

Sairanhoitajat ovat tietoisia sairaanhoidon ja feminiinisyyden yhteydestä, ja he yrittävätkin neuvotella sitä uudelleen kyseenalaistamalla hoivan feminiinisyyttä ja korostamalla ammattimaisuuttaan kutsumuksen sijaan. Jotta sairaanhoitajat voisivat edistää työtaistelutoimiin liittyviä tavoitteitaan, täytyisi heidän haastaa, ei vain työpaikkojen valtasuhteet, vaan myös arvot, jotka on perinteisesti liitetty sukupuolittuneisiin työmarkkinoihin. Yrityksistä huolimatta sairaanhoitajien agendaa ei tavallisesti tunnisteta ja heidät asetetaan mediassa marginalisoidun feminiinisyyden viitekehukseen. (Kubisa 2016, 342.)

Sairanhoitajien työolosuhteet ja palkka ovat aina olleet huonoja. Hoivatyöllä, myös ammattilaisten tekemällä, on matala yhteiskunnallinen ja kulttuurinen arvo, mikä liittyy siihen, että hoiva on historiallisesti kuulunut yksityisen piiriin ja sen on ajateltu perustuvan naisille ominaisiin kykyihin. Hoivaa ei nähdä keskeisenä arvona vaan pikemminkin palveluna, joka pitäisi olla mahdollista tuottaa halvalla, koska se on naisille kutsumustyötä. (Kubisa 2016, 342–343.)

Hoivan heikko arvostus yhteiskunnassa johtaa usein siihen, että sekä media että sairaanhoitajat itse pyrkivät häivyttämään hoivan emotionaalisen ulottuvuuden korostamalla ammattimaisuuttaan ja

hoivan teknisiä puolia (ks. Kubisa 2016, 342). Clarke ja O'Neill huomasivat tutkimuksensa perusteella, että median esittämät representaatiot sairaanhoitajista näyttivät antavan korkeamman arvon maskuliinisille kulttuurikoodeille ja teknisten taitojen esityksille kuin feminiiniseen kulttuuriin liitettyyn koodistoon, kuten hoivaan, mikä kertoo jotain siitä, miten yhteiskunta arvottaa hoivaa. Clarcken ja O'Neillin tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella mediassa esitetyjä representaatioita sairaanhoitajista irlantilaisien sairaanhoitajien ja kättilöiden työtaistelutoimien aikana vuonna 1999. Aineisto kerättiin printtisuutismediasta, tarkemmin The Irish Timesta ajalta, joka kattoi yhdeksän päivää lakosta. Tutkijat rajasivat aineistonsa vain yhteen sanomalehteen, mutta katsovat, että se kuitenkin tarjoaa kuvan siitä, millaiseksi sairaanhoito miellettiin lakon aikana niin terveydenhuollon ammattilaisten kuin kansalaistenkin taholta. (Clarke & O'Neill 2001, 350, 357.)

Clarcken ja O'Neillin tutkimustulokset osoittavat, että nimenomaan hoivan teknisiä taitoja arvostettiin mediassa enemmän kuin vaikkapa myötätuntoa ja lohtua tuottavaa hoivaa (Clarke & O'Neill 2001, 357). Kubisan tutkimuksessa näihin hoivan teknisiin taitoihin viitattiin ammattimaisuutena: koska sairaanhoitajat ovat tietoisia hoivan ja feminiinisuuden yhteydestä, yrittävät he neuvotella sitä uudelleen kyseenalaistamalla hoivan feminiinisyyttä ja korostamalla ammattimaisuuttaan kutsumuksen sijaan (Kubisa 2016, 342).

Tätä samaa Kubisan sekä Clarcken ja O'Neillin käymää keskustelua hoivan ja feminiinisuuden välisestä yhteydestä jatkaa Henttonen ja kumppanit, joiden tutkimustulokset osoittavat, että sukupuolijärjestystä ylläpitävät kulttuuriset sukupuolikäsitykset ovat sitkeitä ja vahvistavat hoivan ja ammattimaisuuden välistä dikotomiaa. Henttosen ja kumppaneiden tutkimus tarkastelee mediakeskustelua, joka ympäröi hoitajien työmarkkinakiistaa vuonna 2007. Tutkijat halusivat tietää, kuinka sairaanhoitajan ammatti konstruointiin diskursiivisesti mediassa julkisen terveydenhuollon työtaistelutoimien aikana (Henttonen et al. 2013, 56–57.), mikä vastaa hyvin pitkälle oman tutkimuksen lähtökohtia. Vertailtavuutta Henttosen ja kumppaneiden sekä oman tutkimuksen välillä lisää se, että molemmat tarkastelevat sairaanhoitajien työtaistelutoimien mediarepresentaatioita nimenomaan suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa.

Henttosen ja kumppaneiden analyysin kohteena olevat työtaistelutoimet saivat aikaan tunteikasta keskustelua mediassa. Esimerkiksi Helsingin Sanomat vastaanotti mielipidekirjoituksia eniten sen historiassa. Koska medialla oli merkittävä rooli tässä työtaistelutoimessa, valitsivat tutkijat analysoida ja käyttää mediatekstejä empiirisenä aineistona tutkiakseen sairaanhoitajan ammatin diskursiivista konstruktiota. Tutkimuksen aineisto koostui tarkalleen ottaen Helsingin Sanomien printtilehdissä julkaistuista mielipidekirjoituksista, jotka on analysoitu diskurssianalyysin avulla. Aineisto kattaa 74 mielipidetekstiä, jotka on julkaistu kolmen intensiivisimmän

työtaistelutoimijajakson aikana vuonna 2007. Tutkijoiden mukaan heidän aineistonsa on edustava siinä mielessä, että se heijastaa sitä tapaa, jolla työmarkkinakiistaa käsiteltiin muissakin medioissa. (Henttonen et al. 2013, 60.)

Tulosten mukaan joissain mielipideteksteissä sairaanhoitajien palkkavaateiden katsottiin olevan legitiimejä työn ammattimaisuuden ja vaativuuden vuoksi. Sairaanhoitajien työn ammattimaisuutta korotettiin vertaamalla sairaanhoitajia vähemmän kouluttautuneisiin lähihoitajiin ja hoiva-avustajiin. Sairaanhoitajien työn vaativuuden katsottiin lisääntyneen ajan saatossa, minkä vuoksi työstä tulisi maksaa vaativuuden mukaista palkkaa. Joissain mielipideteksteissä sen sijaan esitettiin, että sairaanhoitajien palkkavaateet olivat liian korkeita, ja että jotkin ammattialat ansaitsevat palkankorotukset sairaanhoitajia enemmän. Esimerkiksi poliisien työ katsottiin sairaanhoitajien työtä tärkeämmäksi. (Henttonen et al. 2013, 63.)

Joissain mielipideteksteissä viitattiin terveydenhuollon kriittiseen tilaan. Niissä korostettiin sairaanhoitajien vaativia työskentelyolosuhteita: alituinen paine, kolmivuorotyö, lyhyet tai olemattomat ruokatauot. Sairaanhoitajien katsottiin jopa uhraavan oman taloudellisen tilanteensa ja turvallisuutensa mahdollistaakseen suomalaisille laadukkaat terveydenhuollon palvelut. Sairaanhoitajien sanottiin olevan sankareita palvellessaan kansalaisia terveydenhuollossa. (Henttonen et al. 2013, 64; Vrt. Mohammed et al. 2021 ja Orgad & Rottenberg 2022.)

Joissain mielipideteksteistä katsottiin, että velvollisuus potilaiden hoitoon on oleellinen osa sairaanhoitajan ammatillisia vastuita. Tästä näkökulmasta sairaanhoitajien asettama joukkokortisanoutumisen uhka miellettiin moraalittomaksi. Katsottiin, että palkkakiista heikentää hoivan kaikista tärkeintä ulottuvuutta eli luottamusta sairaanhoitajien moraaliin ja motiiveihin. Sairaanhoitajien sanottiin olevan vastuussa potilaille työtaistelutoimista aiheutuneista riskeistä. Samalla kun sairaanhoitajien moraaliksi kyseenalaistettiin, katsottiin heidän olevan ei vain huonoja ammattilaisia, mutta myös huonoja naisia. Jotkut ihmettelivät, miten naisvaltainen ammattiliitto on voinut hylätä jopa sairaat lapset. (Henttonen et al. 2013, 64.)

Merkittävä piirre tässä suomalaisessa työmarkkinakiistassa on se, että se sai aikaan niin kiihtynyttä julkista keskustelua. Esimerkiksi jotkut isoista lakoista tai lakkouhista, kuten paperialan työntekijöiden tai ahtaajien lakko eivät juuri saaneet aikaan kiinnostusta mediassa. Tutkijat väittävät, että pääsyy hoitajien työtaistelutoimien aiheuttamalle voimakkaalle reaktiolle oli se, että työtaistelutoimet uhkasivat normatiivista yhteiskunnallista sukupuolijärjestystä, joka pitää sisällään sairaanhoitoon ja ammatteihin liittyvät oletukset yleensä. Työtaistelutoimet onnistuivat nostattamaan keskustelun naisvaltaisten ammattiryhmien vallasta ja asemasta. Henttosen ja

kumppaneiden mukaan tulokset osoittavat, että sukupuolijärjestystä ylläpitävät kulttuuriset sukupuolikäsitykset ovat sitkeitä ja vahvistavat hoivan ja ammattimaisuuden välistä dikotomiaa. Jotta sukupuolijärjestelmä muuttuisi, tulee nämä pinttyneet sukupuolikäsitykset tehdä näkyviksi ja kyseenalaistaa ne. (Henttonen et al. 2013, 68.)

Myös Briskin ottaa tutkimuksellaan osaa keskusteluun hoivan ja ammattimaisuuden välisestä jännitteestä. Briskin tarkastelee tutkimuksessaan hoivatyön ammattimaisuuden statusta ja sen merkitystä sairaanhoitajien yhteistyölle. Sairaanhoitajien on historiallisesti ollut vaikeuksia saavuttaa ammattimaisuuden statusta, sillä sairaanhoitoa on perinteisesti pidetty kutsumustyönä, mikä käy ilmi myös edellä mainituissa Kubisan sekä Clarken ja O'Neill'n tutkimuksista. (Briskin 2012, 288.)

Idea sairaanhoitotyön ammattimaisuudesta on keskeinen elementti sairaanhoitotyötä tekeville, sillä se on tuottanut perustan solidaarisuudelle sairaanhoitajien keskuudessa. Se on tarjonnut sairaanhoitajille sytykkeen puolustaa heidän yhteisiä intressejään ja rakentaa julkista tukea heidän lakoilleen. Sairaanhoitajat ovat vaatineet ammattimaisuuden statusta työlleen ja siten vastustaneet sukupuolittuneita hierarkioita, diskursseja ja käytäntöjä. Vastustus patriarkaalisia käytäntöjä ja sukupuolittuneita alistussuhteita kohtaan on saanut naiset muodostamaan solidaarisuuteen perustuvia alliansseja yhteisöjen ja ammattiliittojen muodoissa. (Briskin 2012, 288–289, 293.) Sairaanhoitajien ammattiliitot voidaan siis nähdäkseni ymmärtää alliansseina, joiden tarkoituksena on nimenomaan edistää sairaanhoitajien ammatillista statusta korostamalla ammattimaisuutta kutsumuksen sijaan. Ammattiliittojen pyrkimykset ajaa sairaanhoitajien palkkavaateita ja muita työehtojen parannuksia perustuvat usein kehyksiin, joissa suositaan feminiinisten kulttuurikoodien sijaan maskuliinisuuden koodeja. Onhan kyse ansiotyöstä, ei kutsumuksesta.

Ammattiliitot ajavat tavoitteitaan mediassa diskursiivisten määrittelyprosessien kautta, eli kehystämällä. Kehystäminen on keino, jonka avulla merkityksiä muotoillaan mediassa, niin ammattiliittojen, työnantajien kuin journalistienkin toimesta. Sillä, kenen määritelmät onnistuvat saamaan eniten tilaa mediassa, on myös usein valtaa. Seuraavaksi tarkastelenkin tarkemmin, millaisia kehystämisen strategioita mediassa hyödynnetään ja mitkä muut asiat vaikuttavat valta-aseman saavuttamiseen.

3.2.2. Diskurssit ja kehykset merkityksellistämisen välineinä

Kehystämistä pidetään keskeisimpänä mekanismina, jonka avulla ammattiliitot pystyvät tuottamaan yhteiskunnallista valtaa. Naughton`n tutkimus tarkastelee yhteiskunnallisen vallan ja kehystämisen välistä suhdetta tapaustutkimuksen kautta. Kyseessä on sairaanhoitajien lakko, joka onnistui haastamaan hoitajien matalat palkat Irlannissa. Tutkimuksessa analysoitiin sanomalehdissä ja Twitterissä, lakon aikana vuosina 2018 ja 2019, julkaistut lakkoon liittyvät uutisartikkelit ja viestit. (Naughton 2022, 93.)

Sairaanhoitajien ja valtion hallinnon soveltamia kehystämisen strategioita tarkasteltiin tutkimuksessa sisällönanalyysin avulla. Analyysin kohteena olivat tarkalleen ottaen hoitajaliiton, yksittäisten sairaanhoitajien, valtion hallinnon edustajien ja journalistien tuottamat kommentit lakkoon liittyen; kommentteista tarkasteltiin erityisesti sitä, kuinka lakko tulisi ja pitäisi ratkaista edellä mainittujen toimijoiden mielestä. Lisäksi oltiin kiinnostuneista siitä, miksi eri tahot kannattivat lakkoa. (Naughton 2022, 97.)

Tutkimustulosten mukaan media hyväksyi ja edisti valtion hallinnon tekemää kehystystä lakosta. Nämä hallinnon esittämät ja median edistämät mielipiteet lakosta pyrkivät vastustamaan palkan korotuksia toistaen narratiivia, jonka mukaan ne johtaisivat yhä kasvaviin vaatimuksiin sairaanhoitajien taholta. Kirjoituksissaan journalistit syyttivät ammattiliittoja kiristyneestä työmarkkinatilanteesta. Samalla media jätti huomiotta valtion hallinnon roolin palkkojen leikkaajana kriisin aikana, ja edisti kehystystä, jonka mukaan sairaanhoitajat esitettiin etuoikeutettuina työntekijöinä, jotka saavat nauttia työsuhteen tuomasta turvasta. (Naughton 2022, 102.)

Sen sijaan iso osa sairaanhoitajia kannustavista viesteistä kehystivät lakon kamppailuna reilujen työehtojen ja potilaiden hyvinvoinnin puolesta. Nämä kehystykset vastasivat niitä kehyksiä, joita sairaanhoitajat itsekin hyödynsivät mediassa. Tulokset myös osoittavat, että suuri yleisö ei pitänyt valtion hallinnon tekemiä kehystyksiä luotettavina. Hallinnon pyrkimyksenä oli nimittäin kehystää sairaanhoitajien vaatimat palkankorostukset siten, ettei niihin ole varaa. Hallinnon tapa parjata sairaanhoitajia ja ammattiliittoja ei vastannut yleisön kokemusta ja uskomuksia, ja se kohtasikin laajaa kritiikkiä. Siten hallinnon käyttämät kehystämisen strategiat näyttivätkin vahingoittavan yleisön näkemystä hallinnosta ja loi vaikutelmaa hallinnon epäluotettavuudesta. (Naughton 2022, 106–107.)

On kuitenkin otettava huomioon, että tietty määrä yhteiskunnallista valtaa riippuu olosuhteista, jotka eivät ole ammattiliittojen kontrolloitavissa. Esimerkiksi koronapandemian kaltaiset terveydenhuollon merkitystä korostavat kriisit, valtion hallinnon harjoittama talouspolitiikka ja

kansalaisten luottamus institutionaaliseen politiikkaan saattavat muotoilla niitä olosuhteita, joissa erilaiset politiikan harjoittamisen välineet – mukaan luettuna kehystämisen strategiat – koetaan yleisesti sopiviksi. (ks. myös Naughton 2022, 107.)

Lisäksi median rooli tiedon kehystäjänä voi olla hyvinkin suuri. Vaikka ammattiliitoilla olisi selkeät ja viimeistellyt viestintästrategiat mietittynä, on niiden kehystäminen median vastuulla. Media ei vain toimi kanavana uutisille vaan sen sijaan se on aktiivisesti rakentamassa sitä tapaa, miten asiat esitetään julkisuudessa. (Farrow & O'Brien 2005, 193.) Median roolin pohtimisen lisäksi on myös huomioitava, että hyödynnettävissä olevat kehykset ovat riippuvaisia niiden historiasta ja kehystämisen kohteena olevan ammattialan ominaisuuksista (Naughton 2022, 107). Seuraavaksi tarkastelenkin sitä, kuinka sairaanhoitajien mediarepresentaatiot ammentavat laajemmasta kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta ymmärryksestä sairaanhoitajiin ja hoivatyöhön liittyen.

3.3. Sairaanhoitajien representaatiot ammentavat kulttuurin virtauksista

Donelan ja kumppanit olivat kiinnostuneita siitä, millaisia käsityksiä kansalaisilla on sairaanhoitajan ammatista. He suorittivat kyselytutkimuksen tarkastellakseen nimenomaan yhdysvaltalaisien asenteita sairaanhoitajan ammattia kohtaan. Tutkimuksen aineisto on peräisin kahdesta kyselytutkimuksesta. Osa datasta on peräisin the National Survey of Registered Nurses - tutkimuksesta, joka suoritettiin vuonna 2006. Toinen tutkimus, the National Survey of the Public about Nursing, suoritettiin vuonna 2007. (Donelan et al. 2008, 144.)

Kyselytutkimuksissa kysyttiin ihmisiltä, mitkä ovat ensimmäiset sanat, jotka heillä tulee mieleen termistä sairaanhoitaja (registered nurse). Yksi viidestä vastaajasta käytti sanoja ”hoiva” (”care”, ”caring”, ”caregiver”) tai ”myötätunto” (”compassion”) vastauksissaan. Sairaanhoitajat käyttivät todennäköisemmin sanaa ”ammattimainen” (”professional”) kuin mitä tavalliset kansalaiset käyttivät: kansasta vain 8 % käytti sanaa ”ammattimainen” kun heiltä kysyttiin, mitä heillä tulee mieleen termistä sairaanhoitaja. Kuitenkin kansalaiset tunnistivat sellaiset kuvaukset sairaanhoitajista, kuten ”ammattitaitoinen” (”skilled”), ”asioista perillä oleva” (”knowledgeable”), ”pätevä” (”licensed”) ja ”laillistettu” (”certified”). Kansalaiset sanoivat sairaanhoitajia todennäköisemmin, että sairaanhoitajat ovat ”ylityöllistettyjä” (”overworked”) ja käyttivät sairaanhoitajien kuvaamisessa sanoja ”apu” (”help”) tai ”auttaja” (”helper”), kun taas sairaanhoitajat itse eivät näitä sanoja juuri käyttäneet. (Donelan et al. 2008, 144–145.)

Kansalaisten kuva sairaanhoitajista on muotoutunut paitsi henkilökohtaisissa kokemuksissa sairaanhoitajien kanssa, myös median vaikutuksen alaisuudessa. Huomattava osuus kansalaisista katsoo tv-sarjoja (60 %) ja lukee uutisjuttuja, jotka sisältävät esityksiä sairaanhoitajista tai ovat nähneet mainoksia sairaanhoidosta. Kyselytutkimuksessa kysyttiin, oliko tv-sarjojen, uutisjuttujen tai mainosten katselulla mitään vaikutusta kansalaisten arvostukseen sairaanhoitajia kohtaan. Uutisartikkelit sairaanhoitajista työskentelemässä katastrofeissa, kuten Hurrikaani Katriinan aikana, herättivät kansalaisissa arvostuksen kokemuksia sairaanhoitajia kohtaan. 66 prosenttia oli nähnyt näitä tarinoita mediassa ja 75 prosenttia heistä sanoi, että ne tekivät heihin positiivisen vaikutuksen. Sen sijaan kansalaiset vastasivat, että negatiivisten, lakoista kertovien uutisartikkeleiden vaikutus heihin oli todennäköisimmin neutraali; niiden vaikutus kansalaisiin ei siis ollut positiivinen eikä negatiivinen. (Donelan et al. 2008, 145–146.)

Kaiken kaikkiaan Donelan`n ja kumppaneiden tutkimuksen data osoittaa, että sairaanhoitajan ammatti on arvostettu kansalaisten keskuudessa ja että suuri osa kansalaisista suosittelisi sairaanhoitajan uraa uutta opiskelualaa pohtiville. Kansa näkee sairaanhoidon työnä, joka yhdistää tietoa, taitoa ja ammattitaitoa sekä hoivaa. Data kuitenkin osoittaa erot kansalaisten ja sairaanhoitajien näkemysten välillä. Sairaanhoitajat eivät kovin todennäköisesti suosittelisi sairaanhoitajan ammattia muille, kun taas tavallinen kansa suosittelisi. (Donelan et al. 2008, 149.)

Jos näkemykset sairaanhoitajan ammatista ovat niinkin hyviä, kuin mitä data antaa ymmärtää, miksi niin moni on huolissaan siitä, ettei tulevaisuuden terveydenhuolto saa yrityksistään huolimatta riveihinsä tarpeeksi sairaanhoitajia, tutkijat kysyvät (Donelan et al. 2008, 149). Jatkuvasti paheneva sairaanhoitajapula näyttää mitä ilmeisimmin olevan yhteydessä niiden käsitysten kanssa, joita kansalaisilla ja opiskelualaa pohtivilla on sairaanhoitajista ja sairaanhoidosta. Ristiriita positiivisten näkemysten ja sairaanhoitajapulan välillä voisi nähdäkseni saada selvyyttä tarkastelemalla kansalaisten näkemyksiä sairaanhoitajista sukupuolen näkökulmasta. Donelan`n ja kumppaneiden mukaan sairaanhoitajan ammattia harkitsevien välillä vallitsee nimittäin sitkeä sukupuolittunut jako. Myös näkökulmat sairaanhoitajan ammatista riippuvat sukupuolesta. Naiset näkevät sairaanhoitajan ammatin miehiä todennäköisemmin vaikeana ja alipalkattuna. Miehet taas näkevät sairaanhoitajan ammatin itselleen sopivana ammattina harvemmin kuin naiset. (Donelan et al. 2008, 149.) Toisin sanoen miehet eivät pidä sairaanhoitajan ammattia itselleen sopivana ammattina ja naiset, joita suuri osa sairaanhoitajista on, eivät näe sairaanhoitajan työtä houkuttelevana muun muassa matalan palkan vuoksi. Sairaanhoitajia siis arvostetaan, mutta ei siinä määrin, että se riittäisi ammatin vetovoimatekijäksi. Mihin arvostus silloin perustuu?

Arvostuksen lisäksi on olemassa näyttöä myös vahvasta kansalaisten luottamuksesta sairaanhoitajia kohtaan. Girvin`n ja kumppaneiden mukaan luottamus ei kuitenkaan näytä nojaavan ymmärrykseen siitä, mitä sairaanhoitotyö on. Sen sijaan luottamus näyttää perustuvan pikemminkin arvostukseen traditionaalisia stereotyyppioita kohtaan, jotka pitävät sisällään käsityksen epäitsekäistä, ahkerista nuorista naisista. (Girvin et al. 2016, 994.)

Myös Girvin`n ja kumppaneiden tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella kansalaisten nykyisiä käsityksiä sairaanhoidosta. Tutkimuksessa kartoitettiin kansalaisten näkemysten lisäksi sairaanhoidon representaatioita uutisjutuissa, sosiaalisessa mediassa ja elokuvissa. Kyseessä on systemaattinen kirjallisuuskatsaus vertaisarvioituista tutkimuksista, jotka on julkaistu vuosien 2010 ja 2015 välisenä aikana. (Girvin et al. 2016, 994–995, 1000.)

Tulosten perusteella uutismediassa ja sosiaalisessa mediassa vallitsevana teemana oli tarinat sairaanhoitojärjestelmän epäonnistumisista. Median esittämät diskurssit keskittyivät enimmäkseen hoivan epäonnistumisiin. Lisäksi median diskurssit pitivät sisällään kuvauksia sairaanhoitajista epäammattimaisina, militantteina, ylikoulutettuina ja huonoina hoivaajina. Sairaanhoitotyö esitettiin siten ongelmallisena ammattina. (Girvin et al. 2016, 1001.)

Tulosten perusteella käy myös ilmi, että sairaanhoidon ja sairaanhoitajien alentamisella on viihteellinen arvo elokuvissa ja sosiaalisessa mediassa. Elokuvissa ja sosiaalisessa mediassa viehättävät, menestyneet, älykkäät ja koulutetut naiset esitetään sopimattomiksi sairaanhoitotyöhön. Myös maskuliinisuus esitetään epäsovinnaisiksi suhteissa sairaanhoitajan ammattiin. Miespuoliset sairaanhoitajat esitettiin moraalisesti turmeltuneina, naismaisina, epäpätevinä ja alisuoriutujina. Yleensäkin esitykset sairaanhoitotyöstä on kehystetty vihamielisellä seksismillä. Esityksissä esiintyvät narratiivit ovat sukupuolittuneita ja sisältävät viittauksia sairaanhoitajiin naisina, jotka ovat syntyneet palvelemaan, eivätkä siten odota, että heille maksettaisiin palkkaa. (Girvin et al. 2016, 1001.)

Girvin ja kumppanit päättelivät analysoimiensa tutkimusten perusteella, että vihamielinen mediassa esitetty seksismi sairaanhoitotyötä kohtaan oli yhteydessä negatiivisiin näkemyksiin moderneja sairaanhoitotyön rooleja kohtaan. Muutos, jossa sairaanhoitajat ottavat haltuunsa akateemisesti päteviä, tavallisesti miesten hallussa olleita rooleja, koetaan yleisön näkökulmasta epäsovinnaisena. (Girvin et al. 2016, 1003.)

Pääasiassa negatiivissävytteinen median raportointi sairaanhoitotyöstä ei ainoastaan edistänyt huonoa julkista kuvaa sairaanhoitajan ammatista, vaan myös vaikutti yksilöiden päätöksiin hakeutua sairaanhoitajan ammattiin. Kansalaisten näkemykset sairaanhoitotyöstä oli yhteydessä

myös ymmärrykseen siitä, mitä sairaanhoitajat tekevät ja millainen sairaanhoitotyön yhteiskunnallinen status on. Näkemykset traditionaalisesta vallasta ja sairaanhoitotyön luonteesta vahvistuivat, kun media esitti sairaanhoitajat alistetussa asemassa suhteessa lääkärin ammattiin. (Girvin et al. 2016, 1003.)

Sairanhoitotyö ja sairaanhoitajat on tavallisesti yhdistetty kulttuurisiin stereotypioihin, joihin myös arvostus sairaanhoitajia kohtaan perustuu, tämän Girvin`n ja kumppaneiden tutkimuskin osoittaa. Sairanhoitajia arvostetaan, kunhan he sopivat stereotyyppisiin käsityksiin naisvaltaisesta ammatista. Sairanhoitotyöhön liitetyt kulttuuriset stereotyypit voivat edelleen heikentää ammatin kehitystä ja tulevaisuuden näkymiä tieteenalana (Teresa-Morales et al. 2022, 1).

Teresa-Morales`n ja kumppaneiden tutkimuksessa ei tarkasteltu kansalaisten käsityksiä sairaanhoitajista vaan heidän tavoitteenaan oli sen sijaan kuvata, millaisia stereotypioita alan opiskelijat ja ammattilaiset yhdistävät sairaanhoitajan ammattiin. Tutkimus on integratiivinen kirjallisuuskatsaus, jonka sisältämät tutkimukset on julkaistu vuosien 2016–2021 aikana. Aineiston analyysi perustui Whitemoren ja Knafll`n kehittämään käsitteelliseen viitekehykseen. (Teresa-Morales et al. 2022, 1.)

Tulosten mukaan sairaanhoitajat ja alan opiskelijat näkevät sairaanhoitajan ammatin naisellisena ammattina, joka edellyttää vain vähän taitoja. Lisäksi sairaanhoitajan ammattiin yhdistettiin matala status, palkka ja koulutustaso. Useimmiten ajatellaan, että sairaanhoitajan ammattiin on matalat pääsyvaatimukset ja työ sisältää hyvin vähän autonomiaa. Miespuolisten sairaanhoitaja-ammattilaisten pätevyys ja maskuliinisuus tavallisesti kyseenalaistetaan, kun samalla naispuolisten sairaanhoitajien työ nähdään epäammattimaisena. (Teresa-Morales et al. 2022, 1.)

Sairanhoitajiin liittyvät stereotyypit ovat muodostuneet sekä miesten että naisten sukupuolirooleista, jotka ovat nyky-yhteiskunnan määrittämiä. Naisia määrittää rooli, joka perustuu reproduktioon ja perheestä huolehtimiseen, minkä katsotaan olevan synnynnäistä naisten luonteelle. Näiden ominaisuuksien katsotaan määrittävän myös naispuolisia sairaanhoitajia, joiden ajatellaan sopivan miehiä paremmin sairaanhoitajan ammattiin. Naispuolisia sairaanhoitajia arvostetaan vähemmän, kun he suorittavat luonnollisiksi miellettyjä naisellisia tehtäviä, eikä heitä nähdä silloin ammattilaisina. Naispuolisten sairaanhoitajien ammatillisen toiminnan heikko arvostus on vaikuttanut heidän jokapäiväiseen työhönsä siten, että he vastaanottavat enemmän suullisia loukkauksia, heidän työnsä on seksualisoitu, ja he kärsivät alentavasta kohtelusta työpaikoillaan. (Teresa-Morales et al. 2022, 20.)

Teresa-Morales`n ja kumppaneiden tutkimuksen perusteella piirtyvä stereotyyppinen kuva sairaanhoitajista on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti rakentunut. Olisikin tärkeää, että mediassa tuotettaisiin stereotyyppien sijaan paikkansapitäviä esityksiä sairaanhoitajista ja heidän rooleistaan terveydenhuollossa. Siksi tarvitaan parempia representaatioita sairaanhoitajista kaikkialla mediassa. Paikkansa pitävälle representaatioille olisi kysyntää etenkin lasten kirjoissa, sillä pienten lasten kirjat tarjoavat lapsille ensikosketuksen sairaanhoidon maailmaan (Carroll & Rosa 2016, 141). Käsitteet ja ymmärrys rakentuvat kulttuurikoodeista, jotka toimivat merkitysten perustana ja joiden varaan myös stereotyyppit rakentuvat. Lastenkirjat pyrkivät tarjoamaan ymmärryksen aineksiksi kuvia ja tarinoita, joissa helposti tunnistettavat hahmot tukevat viestin sanomaa. Pyrkimys hahmojen helposti tunnistettavuuteen johtaa nähdäkseni kuitenkin usein tietoisuuden tuottamisen sijaan ennakkoluuloja vahvistaviin stereotyyppioihin.

Carroll`n ja Rosan tutkimus tarkastelee nimenomaan pienten lasten kirjallisuudessa esitettyä kuvaa sairaanhoitajista. Tutkimuksen aineisto kattaa 30 englannin kielistä pienille lapsille suunnattua fiktiivistä tai ei-fiktiivistä lastenkirjaa. Teokset on julkaistu vuosien 1952 ja 2013 välillä, suurin osa USA:ssa. Kirjojen tarkoitus oli valistaa lapsiyleisöä fiktion tai ei-fiktion keinoin ja suurin osa kirjojen pääaiheista keskittyi sairaanhoitoon tai sairaalassa vierailuun. Teokset analysoitiin käyttäen metodina laadullista media-analyysia, joka on johdettu symbolisen interaktionismin teoreettisesta viitekehiksestä. (Carroll & Rosa 2016, 141–142, 144.)

Tulokset osoittavat, että lastenkirjat esittivät virheellisen kuvan sairaanhoitajan rooliin kuuluvista tehtävistä, eikä kuvaukset edes uusimmissa julkaisuissa vastanneet sitä, mitä sairaanhoitotyön käytäntöihin nykyään kuuluu. Lastenkirjoissa olleet esitykset sairaanhoitotyöstä vastasivat enemmänkin sitä, mitä sairaanhoitajan apulainen tai sairaalan vastaanottoapulainen saattaisi tehdä. Kirjojen esitykset pitivät sisällään sellaisia tehtäviä, kuten esineiden ojentaminen potilaille, tyynyn pöyhiminen, potilaan pukeminen, vuoteen petaaminen, potilaiden kuljettaminen, ilmastointilaitteen säätäminen, potilaan ruokailussa avustaminen ja kutsuminen toimenpidehuoneeseen. Sellaiset kirjoissa kuvatut tehtävät, jotka voisivat todellisuudessa olla sairaanhoitajan tehtäviä, olivat elintoimintojen mittaaminen, instrumenttien kerääminen leikkausta varten, haavanhoito ja suonensisäisten lääkkeiden annostelu. Sairaanhoitajien vastuualueeseen kuuluvia ydintehtäviä, kuten yhteistyösuhteen kehittäminen potilaan ja tämän perheen kanssa, hoidon vaikuttavuuden arviointi, hoitojen hallinnointi tai opettaminen, ei kirjoissa kuitenkaan kuvattu ollenkaan. (Carroll & Rosa 2016, 144.)

Sairaanhoitajat kuvattiin lastenkirjoissa erityisen hoivaavina ja auttavaisina. Hoivaamista kuvattiin useammin kuvissa kuin tekstissä. Sairaanhoitajat kuvattiin pitämässä potilasta kädestä,

koskettamassa potilaan selkää, hymyilemässä, nojaamassa potilasta kohti, tarkistamassa potilaan vointia ja olemassa läsnä potilaan luona – kaikki nämä toiminnot esittävät hoivaa (*caring*). Sairaanhoitajat kuvattiin myös ystävällisinä siten, että sairaanhoitajan ääntä kuvattiin pehmeäksi ja ystävälliseksi. Monissa lastenkirjoissa sairaanhoitajien kerrottiin olevan auttavaisia ja huolehtivia. (Carroll & Rosa 2016, 147.)

Vaikka sairaanhoitajat kuvattiin hoivaavina ja auttavaisina yhdessä kolmesta lastenkirjasta, heidän roolinsa oli alisteinen suhteessa lääkäriin. Tämä alistussuhde ilmeni silloinkin, kun sairaanhoitajien roolia kuvattiin keskeiseksi. Sairaanhoitajat tavallisesti seisoivat kuvissa lääkärin takana tai olivat taka-alalla. Sanaa ”avustaminen” käytettiin usein, kun kuvattiin sairaanhoitajaa avustamassa lääkäriä. Vaikka alistussuhde sairaanhoitajan ja lääkärin välillä oli lastenkirjoissa yleistä, löytyi myös viittauksia tehokkaaseen yhteistyökykyyn; lääkäreiden ja sairaanhoitajien kerrottiin työskentelevän yhdessä potilaita auttaakseen. Sellaisissa kirjoissa, joissa ei ollut lääkärihahmoja, sairaanhoitajat esitettiin itsenäisinä ja taitavina toimijoina. Muutamassa lastenkirjassa viitattiin lyhyesti jopa sellaisiin vaativaa kognitiivista prosessointia edellyttäviin toimintoihin, kuten kriittinen ajattelu, arviointi ja opettaminen, kuvaten niitä osaksi sairaanhoitajan roolia. (Carroll & Rosa 2016, 147–148.)

Jotta ymmärrys sairaanhoitajan ammatista kehittyisi stereotyyppioita moniulotteisemmaksi, tulisi median sisällyttää esityksiinsä ne sairaanhoitajan työn osa-alueet, joihin sairaanhoitajilla on pätevyys ja koulutus (ks. myös Teresa-Morales et al. 2022, 20). Hoiva on moniulotteista toimintaa, ja huomio tulisikin suunnata koko siihen laajaan viitekehykseen, josta ammatillinen hoiva muodostuu: hoivan teknisten taitojen ohella tulee korostaa hoivan myötätuntoa ja lohtua tuottavia puolia. Mikäli hoivan kompleksisuutta ei oteta huomioon, voi se johtaa siihen, että sairaanhoitajia arvostetaan vain teknisinä hoivan suorittajina, jolloin hoivan käytännöt etäännyvät inhimillisestä hoivasta. (Clarke & O’Neill 2001, 357.)

Lisäksi median esityksistä tulisi käydä ilmi se vastuu, joka sairaanhoitajilla on moniammatillisissa työryhmissä. Vastuun kuvaukset eivät saa perustua sukupuolittuneisiin yhteistyösuhteiden kuvauksiin. Median esitysten tulisi näyttää ihmisille ammatti, jossa sekä miehet että naiset voivat työskennellä yhdessä ja jossa onnistumisen määrää taidot, ei sukupuoli. Muutos on mahdollista, mikäli sairaanhoitajan ammattia määritellessä ei käytetä pelkästään feminiinisiä määreitä. (Teresa-Morales et al. 2022, 20.)

3.4. Yhteenveto

Näyttää siltä, että sankaridiskurssia sovellettiin koronapandemian aikana poliittisena välineenä, jonka tarkoitus oli tuottaa kuria luomalla säyseitä sairaanhoitajan ruumiita. Kun koronapandemian aikana median tuottamat diskurssit henkivät kiitollisuutta, työtaistelutoimien aikana esitykset muuttuivat kiitollisista kriittisiksi. Media tuotti lakosta representaatioista, joiden perusteella sairaanhoitajat esitettiin ahneina, laiskoina ja militantteina. Kysynkin, voiko olla niin, että etenkin naisten kohdalla uhrautuminen tuottaa sankaruutta, kun taas taistelu paremmista (ja turvallisista) työolosuhteista johtaa jo olemassa olevia valtasuhteita edistävien stereotyyppisten kuvausten vahvistamiseen?

Tulosten perusteella media ei ole neutraali tiedon välittäjä vaan osa uutisten tuottamista, eli sitä, miten uutisjuttujen kohteet ovat representoitu. Median tuottamia representaatioita on hyödyllistä tarkastella esimerkiksi sukupuolen näkökulmasta. Sairaanhoitajat ovat tietoisia sairaanhoidon ja feminiinisyyden yhteydestä, ja he yrittävätkin neuvotella sitä uudelleen kyseenalaistamalla hoivan feminiinisyttä ja korostamalla ammattimaisuuttaan kutsumuksen sijaan. Hoiva, joka on keskeinen ulottuvuus sairaanhoitajan työssä ja ammattiliittojen agendassa, nähdään vielä perinteisessä, perhesuuntautuneessa ja traditionaalisen feminiinisyyden valossa. Hoivan heikko arvostus yhteiskunnassa johtaa usein siihen, että sekä media että sairaanhoitajat itse pyrkivät häivyttämään hoivan emotionaalisen ulottuvuuden korostamalla ammattimaisuuttaan ja hoivan teknisiä puolia. Tutkimukset osoittavat, että sukupuolijärjestystä ylläpitävät kulttuuriset sukupuolikäsitykset ovat sitkeitä ja vahvistavat hoivan ja ammattimaisuuden välistä dikotomiaa.

Idea hoivatyön ammattimaisuudesta on keskeinen sairaanhoitajien väliselle yhteistyölle. Sairaanhoitajien ammattiliitot voidaan nimittäin tulkintani mukaan nähdä alliansseina, joiden tarkoituksena on nimenomaan edistää sairaanhoitajien ammatillista statusta korostamalla ammattimaisuutta kutsumuksen sijaan. Vaikka ammattiliitot voivat tuottaa yhteiskunnallista valtaa yleisössä vastakaikua saavien kehystämisen strategioiden kautta, tietty määrä yhteiskunnallista valtaa riippuu olosuhteista, jotka eivät ole heidän kontrolloitavissaan. Lisäksi median rooli tiedon kehystäjänä voi olla hyvinkin suuri.

Kansalaisilla on positiivinen käsitys sairaanhoitajan ammatista mutta miksi yhä harvempi hakeutuu alalle ja sairaanhoitajapula pahenee? Vastaus tähän kysymykseen saattaa löytyä, kun tarkastellaan kansalaisten käsityksiä sairaanhoitajan ammatista. Sairaanhoitajia arvostetaan ja heihin luotetaan, kunhan he sopivat stereotyyppisiin käsityksiin naisvaltaisesta ammatista – sairaanhoitajien

odotetaan olevan ahkeria nuoria naisia. Etenkin medialla ja lasten kirjoilla on keskeinen rooli tämän kaltaisten stereotyyppisten käsitysten tuottamisessa ja vahvistamisessa. Lasten kirjojen sairaanhoitaja pöyhii potilaiden tyynyjä, ottaa potilaat vastaan toimenpidehuoneeseen ja toimii lääkärin apurina. Stereotyyppien sijaan median tulisi tuottaa paikkansa pitäviä representaatioita sairaanhoitajista ottamalla huomioon hoitotyön moniulotteisuus. Ammattimaisuuden ja kutsumuksen välisen dikotomian vahvistamisen sijaan median tulisi esityksissään tuoda esille *sekä* hoivan emotionaalinen *että* tekninen puoli.

3.5. Oman työni tutkimuksellinen paikka

Oman tutkimukseni aihealueeseen liittyvä aikaisempi tutkimus antaa kattavan kuvan siitä, *millaisia* representaatioita sairaanhoitajista on mediassa tuotettu ja *miten* niitä on tuotettu. Kaiken kaikkiaan kirjallisuuskatsaukseni osoittaa, että media ei ole neutraali tiedon välittäjä, vaan kehystämällä se tuottaa tietynlaisia esityksiä, joissa jotkin tiedon elementit korostuvat ja jotkut jäävät piiloon (ks. esim. Farrow & O'Brien 2005, 190). Representaatioiden tuottaminen on siis valintojen tekemistä, mikä määrittää nähdäkseni myös median harjoittamaa uutisjournalistista toimintaa. Media ei ole neutraali tiedon välittäjä, vaan osa merkitysten rakentamisen prosessia. Niille, etenkin nuorille, joilla on vain vähän henkilökohtaista kokemusta sairaalassa työskentelevistä sairaanhoitajista, medialla on iso rooli informaation välittäjänä. Uutiset, televisiodraamat ja mainokset ovat isossa roolissa tämän kohderyhmän saavuttamisessa ja mielipiteiden muovaamisessa. (Donelan et al. 2008, 149.)

Tällainen käsitys median tuottamasta tiedosta vastaa visuaalisen kulttuurin tutkimuksen näkemystä mediasta osana merkitysten muotoutumisen prosessia. Visuaalisen kulttuurin tutkimus ja feministiset teoriat nostavat esille sukupuolen roolin representaatioiden tuottamisessa. Myös aikaisempi tutkimus tarkastelee median sairaanhoitajista tuottamia representaatioita sukupuolen näkökulmasta. Hegemonisen maskuliinisuuden teorettinen kehys mahdollistaa muun muassa naisvaltaisen sairaanhoitoalan aseman tarkastelun työmarkkinoilla ja mediassa (Kubisa 2016, 331). Representaation lisäksi hoivan käsite on oman tutkimukseni kannalta keskeisessä roolissa. Aikaisemmassa tutkimuksessa pohditaan sairaanhoitajien mediarepresentaatioita nimenomaan hoivan käsitteen kautta. Mielestäni hoivatutkimus toimii näille pohdinnoille hyödyllisenä viitepisteenä.

Kaiken kaikkiaan aikaisemman tutkimuksen tietokäsitys nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin: sairaanhoitajien representaatiot ymmärretään konstruktion, diskussin ja foucault`laisen vallan käsityksen kautta. Myös oma tutkimukseni nojaa samankaltaiseen tietokäsitykseen. Esimerkiksi Henttonen ja kumppaneiden tutkimuksen analyysi perustuu diskurssin teoriaan, joka ottaa huomioon, kuinka merkitykset sijoittuvat laajempaan historialliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin (Henttonen et al. 2013, 60–61).

Kirjallisuuskatsaukseen liittyy kuitenkin useita rajoitteita. Kirjallisuuskatsaus kattaa erilaisia tutkimuksia, joissa on käytetty erilaisia metodologioita. Se tekee haastavaksi vertailla tutkimusten tarjoamia tuloksia keskenään. Lisäksi kulttuuriset ja maantieteelliset eroavaisuudet tutkimusten asetelmien välillä ovat voineet tuottaa eroavuuksia tulosten välillä, sillä aiheena on nimenomaan kulttuuriset konstruktioit. (Teresa-Morales et al. 2022, 20.) Koska sairaanhoitajien representaatioissa on kyse nimenomaan kulttuurisista konstruktioista, on eri maihin ja siten erilaisiin kulttuuriin konteksteihin sijoittuvia tutkimuksia haastavaa verrata keskenään. Tai ainakin tulee ottaa huomioon se, että sairaanhoitajien esitykset ovat kulttuurisia konstruktioita, jotka muotoutuvat aina tietyssä kulttuurisessa ympäristössä. Esimerkiksi Girvin`n ja kumppanit toteavat tutkimuksessaan, että USA:ssa kansalaisten käsitykset sairaanhoitajista on positiivisempia kuin joissain verrokkimaissa (Girvin et al. 2016, 1003). Sairaanhoitajan ammatin yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen asemaan vaikuttaa nähdäkseni moni asia, kuten esimerkiksi naisten yhteiskunnallisen aseman historiallinen kehitys, julkisen ja yksityisen sektorin roolit terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa sekä työmarkkinoiden sukupuolittuneisuus. Esimerkiksi Suomen ja USA:n välillä erot saattavat olla merkittäviäkin.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä, kuten diskurssianalyysia ja sisällönanalyysia. Lisäksi kyselytutkimuksin kerättyä dataa on analysoitu yhdistämällä laadullisia ja määrällisiä menetelmiä. Henttonen ja kumppanit eivät esimerkiksi hyödynnä diskurssianalyysia tarkastellakseen mediatekstien kirjoittajien pinnan alla olevia motiiveja, vaan pikemminkin tutkiakseen, miten nuo tekstit tuottavat tiettyjä seurauksia, merkityksiä ja vaikutuksia. Toisien sanoen, tekstit voidaan nähdä kulttuurisina tuotteina, jotka tuottavat ja uudelleen tuottavat valtasuhteita yhteiskunnallisten ryhmien, kuten sairaanhoitajien, lääkäreiden, potilaiden, poliitikoiden, työnantajien ja liittojen välillä. (Henttonen et al. 2013, 60.)

Omassa tutkimuksessani sovellan semiotiikan menetelmiä tarkastellakseni, *miten* sairaanhoitajien representaatiot on tuotettu uutiskuvissa. Kuvien tarkastelussa mielenkiintoista on kiinnittää huomiota niihin visuaalisiin keinoihin, joilla merkityksiä tuotetaan. Semiotiikka perustuu nimenomaan tekstin ja kuvien kulttuuristen merkitysulottuvuuksien tarkasteluun. Aikaisemmassa

tutkimuksessa on tarkasteltu sairaanhoitajien representaatioita laajasti mediassa: uutisjutuissa, sosiaalisessa mediassa, mielipideteksteissä, naistenlehdissä ja lastenkirjoissa. Nimenomaan kuvien kautta välittyviä representaatioita on aiemmin tarkasteltu naistenlehtien kuvastojen ja lastenkirjojen kuvitusten kautta. Naistenlehdet ja lastenkirjat ovat lähtökohtaisesti kuitenkin hyvin erityyppisiä medioita verrattuna uutisartikkeleihin. Kun naistenlehtien ja lastenkirjojen maailmojen ajatellaan sijoittuvan johonkin faktan ja fiktion jatkumolle, tapauksesta riippuen, niin uutisiin ja uutiskuviin sen sijaan liitetään erityinen totuusolettama. Uutiskuvien ajatellaan heijastavan todellisuutta eli niiden odotetaan vastaavan hyvin pitkälle todellisuutta.

Semioottisen linssin läpi katsottuna näyttää kuitenkin siltä, että kuvien merkitykset rakentuvat tietyn kulttuurikoodiston varaan. Uutisartikkelin kuva on lopputulos, jota määrittää monenlaiset valinnat. Voidaan nähdäkseni puhua myös diskursiivisesta muotoilusta tai kehystämisestä, kuten aikaisemmissa tutkimuksissa on tehty. Heijastusteoreettisen näkökulman sijaan, uutiskuvat, naistenlehtien henkilökuvat ja lasten kirjojen kuvitukset voidaan nähdä yhtä lailla tuotettuina. Kulttuurinen merkitysulottuvuus nähdään silloin viitekehyksenä, jossa (stereotyyppiset) merkitykset muotoutuvat semioottisten keinojen välityksellä.

Oman tutkimukseni tavoitteena on täyttää tutkimuksellista aukkoa, joka liittyy uutiskuvien representaatioihin sairaanhoitajista. Aikaisempi tutkimus on tarkastellut nimenomaan uutisartikkeleiden tuottamia representaatioita sairaanhoitajista niin koronapandemian kuin työtaistelutoimienkin aikana, mutta tarkastelun kohteena on ollut silloin jokin muu kuin uutiskuva. Semiotiikan soveltaminen tarjoaa näkökulman, jonka kautta on mahdollista saada tutkimuskirjallisuudessakin usein toistettuihin kysymyksiin uudenlaisia vastauksia. Minua kiinnostaa erityisesti uutiskuvien merkitys kulttuurisen ymmärryksen ja todellisuuden rakentajana, kuten myös se, miten uutisjutut kehystetään tietyissä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa, millä keinoin merkitykset muotoillaan, ja lopulta, miten representaatiot sairaanhoitajista tuotetaan uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana.

4. Tutkimusasetelma

4.1. Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Sairaanhoitajien representaatioiden tarkastelu nimenomaan uutismedian näkökulmasta on kiinnostavaa, sillä ymmärryksemme sairaanhoitajan työstä ja ammatista rakentuu ennen kaikkea uutiskuvien ja muun median välityksellä. Tutkimukseni tavoitteena onkin mediassa toistettujen ja itsestään selvänä pidettyjen hoivan käsitysten ja ruumiskuvastojen kriittinen tarkastelu.

Tutkielmani sijoittuu osaksi hoivatutkimusta, mutta pyrkii myös osallistumaan mediakriittiseen keskusteluun. Hoiva ja sen organisointi ovat yhteiskuntamme tulevaisuutta määrittäviä tekijöitä. Se millaisena hoiva meille mediassa esitetään, muovaa käsityksiämme esimerkiksi siitä, millaisia mahdollisuuksia meillä on ratkaista hyvinvointivaltion perustuksia horjuttava hoivakriisi. Aikaisempi hoivaan liittyvä teoreettinen keskustelu on pohtinut muun muassa sitä, miten hoivavastuu yhteiskunnassa jakautuu ja ovatko vain naiset kykeneviä hoivaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa ollaan oltu kiinnostuneita muun muassa siitä, millaisia kehystämisen tapoja media käyttää uutisoidessaan hoivatyöstä ja sen tekijöistä. Omassa tutkimuksessani pyrin lukemaan median tuottamia hoiva- ja ruumiskuvastoja vastakarvaan ja esittämään vaihtoehtoisia näkökulmia – tulkintaehdotelmia (ks. myös Rossi 2003, 14–16), joissa hoivan esitysten tunnistettavuus ei ole riippuvainen feminiinisistä kulttuurikoodeista.

Tutkimuskysymykseni ovat:

Millaisia sairaanhoitajan työruumiin representaatioita uutiskuvissa esiintyy?

Miten sairaanhoitajan työruumiin representaatiot uutiskuvissa on tuotettu?

Millaisia visuaalisia järjestyksiä uutiskuvissa hyödynnetään ja *miten* ne semioottisesti rakentuvat?

Analysoidessani uutiskuvissa esiintyviä sairaanhoitajien työruumiita, kysyn muun muassa, millaisia ilmeitä ja eleitä, millaisia asuja ja asusteita, millaisia asentoja, millaista liikettä tilassa ja tilojen välillä, millaisissa ympäristöissä, millaisia esineitä ja laitteita, millaisia ovat etäisyydet tai läheisyys tilassa olevien ruumiiden välillä.

4.2. Tutkimuksen toteutus

4.2.1. Aineiston rajaus

Koska tutkimukseni aihe on sairaanhoitajien työruumiiden representaatiot uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana, koostuu aineistoni nimenomaan uutiskuvista. Koska kuvien merkitykset muotoutuvat suhteessa siihen kontekstiin, jossa ne esitetään, tarkastelen uutiskuvia osana niitä uutisartikkeleita, joiden yhteydessä ne on julkaistu. Jotta aineiston koko olisi ajallisten resurssien suhteen tarkoituksenmukainen, kerään aineiston uutiskuvat muutamasta laajalevikkisestä sanomalehdestä: Lapin Kansasta, Kalevasta, Aamulehdestä ja Helsingin Sanomista sekä Yleisradion (Yle) verkkosivuilta. Mikäli aineisto osoittautuukin määrällisesti liian suureksi, voi se johtaa siihen, että kuva-analyysi jää hyvin pintapuoliseksi. Sopivalla tavalla rajattu aineisto mahdollistaa siis kuvien syvällisen analyysin.

Aineiston keruun kannalta tärkeää on pohtia etukäteen, millä kriteereillä hyväksyn uutiskuvat osaksi aineistoani. Aineiston hakusanoina käytän käsite(pareja) `sairaanhoitajat työtaistelutoimet` ja `hoitajalakko`. Hakutuloksena hakukoneet antavat kuitenkin myös jonkin verran sellaisia osumia, jotka eivät vastaa tutkimukseni aihetta. Ensinnäkin valitsen haun ehdottamista uutiskuvista ne, joissa esiintyy sairaanhoitajiksi tai hoivatyöntekijöiksi tulkittavissa olevia henkilöitä, jotta ruumiin representaatioiden tarkastelu olisi ylipäättään mahdollista. Toisena valintakriteerinä on ympäristö: kuvien henkilöiden tulee sijoittua joko terveydenhuollosi tulkittavissa olevaan tilaan tai muuhun julkiseen tilaan.

Hakusanojen ja aineiston valintakriteerien lisäksi keskeistä on miettiä sopiva aikarajaus. Koska tutkimusaiheenani on sairaanhoitajien representaatiot nimenomaan työtaistelutoimien ajalta, määrittää aihe jo aineiston ajallista rajaamista. Kuntatyönantaja (KT) keskeytti työnantajan ja hoitajajärjestöjen eli Tehyn ja Superin väliset neuvottelut 28.2.2022. Hoitajien työ- ja virkaehtosopimus päättyi seuraavana päivänä 1.3.2022, jolloin myös työrauha päättyi ja Tehyn ja Superin asettama ylityö- ja vuoronvaihtokielto astui voimaan. Tulkitsen työtaistelutoimien alkaneen 1.3.2022 työrauhan päättyessä KT:n ja hoitajajärjestöjen välillä. Katson työtaistelutoimien päättyneen, kun Tehy ja Super hyväksyivät valtakunnansovittelijan tekemän sovintoesityksen 3.10.2022. Kokoan siis aineistoni kriteereihin sopivista uutisartikkeleista, jotka on julkaistu aikavälillä 1.3–3.10.2022.

Kerään aineiston muutamasta perinteisestä uutismediasta. Lapin Kansa, Kaleva, Aamulehti ja Helsingin Sanomat ovat suomalaisessa mediakentässä hyvin perinteisiä ja laajalevikkisiä sanomalehtiä. Näiden perinteisten sanomalehtien lisäksi kerään aineistoa Yleisradion (Yle) verkkouutisten sivuilta, sillä valtiomediana Ylellä on keskeinen rooli suomalaisessa uutismediakentässä. Kalevalla ja Lapin Kansalla on sama omistaja, Kaleva Oy, kun taas Helsingin Sanomat ja Aamulehden omistaa Sanoma Media Finland Oy. Helsingin Sanomat ja Yle tavoittaa

yleisön valtakunnan tasolla, kun taas muut aineistoni sanomalehdet ovat maakuntalehtiä ja alueidensa merkittävimpiä uutismedioita.

Uutinen tai uutisteksti juttutyypinä eroaa esimerkiksi sosiaalisen median julkaisuista ja mielipidekirjoituksista, mutta sosiaalisen median rooli uutistenkin välittäjänä on kasvanut etenkin nuorten keskuudessa. Uutinen eroaa sosiaalisen median julkaisuista siten, että uutisen julkaisusta vastaa päätoimittaja. Suurin osa suomalaisista uutismedioista on sitoutuneita journalistin eettisiin ohjeisiin, ja niiden julkaisuja arvioi viime sijassa median itsesääntelyelin. Sosiaalisen median julkaisut ovat tekstityypiltään mielipidetekstejä eikä niillä ole uutisten tapaan päätoimittajaa.

Uutiset ovat tiedonvälityksen kanavia, mutta samalla ne eivät kuitenkaan ole pelkästään sitä. Vaikka uutisjournalismi pyrkiikin esittämään asiat mahdollisimman ”totuudenmukaisesti” ja moniulotteisesta näkökulmasta, eivät uutiset ole objektiivisia, eivätkä ne sellaisia voisi ollakaan. Uutisartikkelit eivät esitä asioita ”sellaisenaan”, vaan ne syntyvät monenlaisista toimituksellisista valinnoista. Viime aikoina uutisten pyrkimyksestä objektiivisuuteen ja tasapuolisuuteen, tai sen moraaliseen mahdottomuuteen, on keskusteltu muun muassa Ukrainan ja Gazan sotien kohdalla. Toisaalta viime vuosien aikana uutismediassa yleistyneitä ”livestriimejä” hallituksen tiedotustilaisuuksista ei voi pitää objektiivisina niiden näennäisen neutraalista asetelmasta huolimatta. Ilman uutistapahtuman kehystämistä ei nimittäin ole journalismina. Journalismi edellyttää aina tiedon jäsentelyä, analysointia ja kehystämistä, muuten kyse on jostain muusta kuin journalismista. Valtion hallinnon livestriimien suosiminen muutenkin kuin akuutin kansallisen kriisin tai globaalien pandemian aikana saa pohtimaan eroja kriittisen journalismin ja hallituksen viestintäosaston toimimisen välillä.

Uutisen ja mielipidekirjoituksen välistä eroa ovat viime vuosina hämärtäneet sanomalehtien uutissivuilla lisääntyneet uutisanalyysit. Niissä toimittaja tarjoilee uutisen lukijalle ikään kuin valmiiksi pureskeltuna. Tällainen uutista muistuttava analyysiteksti saattaa sisältää kärjekkäämpiä sana- ja näkökulmavalintoja tavanomaiseen uutiseen verrattuna. Kun tavallisesti uutisen pyrkimyksenä on tarjota lukijalle moninäkökulmainen esitys uutisaiheesta, jättäen varsinaisen mielipiteen muodostuksen lukijan vastuulle, ehdottaa toimittajan muotoilema analyysi lukijalle, mitä uutisaiheesta oikein tulisi ajatella.

Uutisjournalististen julkaisujen siirtyminen verkkoon ja niiden mainosrahoitteisuus ovat johtaneet ”klikkiotsikoinnin” uimiseen päivittäisjournalismiin. Uutisten siirtyminen maksumuurien taakse on saanut otsikoinnin mukailemaan kuluttajan liikkeitä ja ohjailemaan kysyntää journalististen periaatteiden kustannuksella. Tällainen kehitys johtaa pahimmillaan sosiaalisestakin mediasta

tuttuun ”kuplautumiseen”. Uutisjutuista näkyviksi tulevat ne aiheet, jotka niistä maksavia kiinnostavat. Kun uutisisältöjä tuotetaan enimmäkseen vaikkapa *kokopäivätoisissa käyville asiantuntija-ammattissa toimiville omistusoikeusasujille*, herää kysymys, millaiset näkökulmat ja ihmisryhmät jäävät silloin näkymättömiin? Vaikka uutistapahtuman kehystäminen tarkoittaakin väistämättä sitä, että osa ihmisistä ja asioista jää kehysten ulkopuolelle, edellyttää journalismi aina kehystämistä. Kehystämällä uutistapahtuman, tulee toimittaja samalla esittäneeksi tai representoineeksi asiat tietyllä tavalla.

Sairaanhoitajien representaatioiden tarkastelu nimenomaan uutismedian näkökulmasta on kiinnostavaa, sillä uutisilla on tietty totuusarvo länsimaisessa, etenkin suomalaisessa kulttuurissa. Uskomme, tai ainakin odotamme, että toimituksissa tuotetaan uutisia, joiden pyrkimyksenä ei ole toimittajien oman tai minkään muunkaan intressiryhmän etujen ajaminen. Se miten uutisissa kerrotaan tietyistä ihmisryhmistä tai ammattiteistä, kertoo kuitenkin jotain siitä, millaisena ne näemme tässä yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Toisaalta uutiset itsessään omalta osaltaan muovaa kulttuurisesti jaettuja käsityksiämme eri ihmisryhmistä. Käsitys sairaanhoitajan työstä ja ammatista rakentuu ennen kaikkea uutiskuvien ja muun uutismedian välityksellä. Tutkimukseni tuottaa havaintoja sairaanhoitajien työruumiiden esityksistä uutiskuvissa. Olen siis kiinnostunut siitä, millaisiin ”asentoihin” työruumiit asetellaan aineistossa eli uutiskuvissa työtaistelutoimien aikana.

Työn ruumiillisen ulottuvuuden tarkastelussa on mahdollista kiinnittää huomio vaikkapa siihen, miten sukupuolta tuotetaan työn kuvauksissa toistotekoina tai miten ruumiit paikantuvat suhteessa tilaan, jossa ne toimivat. Silloin kiinnostuksen kohteenani on uutiskuvissa esiintyvien ruumiiden väliset etäisyydet ja ruumiiden suhteet vaikkapa tilasta löytyviin esineisiin ja laitteisiin. Kun ruumis ymmärretään pintana, ruumiin merkityksellistämisen prosessi perustuu näköhavaintoihin ruumiin pinnasta. Silloin tehdään havaintoja ruumiiden pukeutumisesta, asusteista, ehostuksesta, eleistä, ja muusta kulttuurisesta pinnasta.

Kun hoivan maailmaan sisältyviä toimintoja ja käytäntöjä tarkastellaan ruumiillistamisen näkökulmasta, huomio kiinnittyy tiloihin ja niiden käyttöön, esineisiin ja niihin liittyviin merkityksiin, ruumiisiin ja niiden tarpeisiin. Tarkastellessa hoivaa ruumiillisuuden kautta, näyttäytyy hoiva ajallisina prosesseina, tilassa tapahtuvana liikkeenä, ja siirtymisinä fyysisten tilojen välillä. Hoiva on ruumiiden kohtaamista tilassa ja ajassa. Hoivassa ruumiit nostavat, kääntävät, nousevat, kävelevät, suuntaavat katseita.

Uutiskuvat voivat esittää sairaanhoitajia työssään terveydenhuollon eri ympäristöissä tai kadulla mielenilmauksessa parempien työehtojen puolesta. Sairaanhoitajan työruumis voi siten taipua

asentoihin, jotka ilmentävät erityistä tapaa olla maailmassa. Sairaanhoidajien ruumiit saavat merkityksensä ilmeistä ja eleistä, asennoista, etäisyyksistä muihin ruumiisiin tai läheisyydestä ja kosketuksesta, suhteista tilassa oleviin esineisiin ja laitteisiin, liikkeestä tilassa ja tilojen välillä. Kun sairaanhoidajat hoivatyöntekijöinä esitetään uutiskuvissa erilaisissa asennoissa ja ympäristöissä, on huomio mahdollista kohdistaa juuri siihen, millaisia suhteita maailmaan ne ilmentävät.

Työruumiit taipuvat siis erilaisiin asentoihin, jotka saavat merkityksensä siitä kontekstista, jossa ne esitetään. Uutiskuvien merkitys rakentuu suhteessa kontekstiin, eli kuvatekstiin sekä uutisjutun otsikkoon, ingressiin ja tekstiin. Kuvia tulee siis tarkastella osana niiden kontekstia. Tähän kuvan merkitysprosessin muotoutumiseen liittyviin tekijöihin syvennyn seuraavaksi metodologisten valintojen ja aineiston analyysiprosessin tasolla.

4.2.2. Menetelmälliset valinnat

Semioottinen analyysi vastaa tutkimuksessani kysymykseen siitä, *miten* sairaanhoidajan työruumiin representaatiot uutiskuvissa on tuotettu ja *miten* erilaisia visuaalisia järjestyksiä hyödynnetään uutiskuvissa. Ennen kuin minun on ollut mahdollista vastata näihin ”miten” -kysymyksiin, olen jäsennellyt aineistoni sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on se työkalu, joka on auttanut minua vastaamaan kysymykseen, *millaisia* sairaanhoidajan työruumiin representaatioita uutiskuvissa esiintyy, ja *millaisia* visuaalisia järjestyksiä uutiskuvissa hyödynnetään.

Aineistoni uutiskuvista on jo pintapuolisella tarkastelulla erotettavissa esityksiä sairaanhoidajien työruumiista erilaisissa konteksteissa: työasuissa terveydenhuollon ympäristöissä ja siviilivaatteissa kaupunkitiloissa. Kun aineistoni katsoo tarkemmin, voi huomata, että siinä toistuvat protestin ja hoivatyön teemat. Toisaalta aineistosta on erotettavissa erilaisia moraalisia kehystyksiä.

Käytännössä tuloslukuni pääkategoriat eli oikeuttavat, syyllistävät ja neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot vastaavat siis kysymykseen ”millaisia representaatioita” tai ”millaisia visuaalisia järjestyksiä”, kun taas näiden pääkategorioiden alakategoriat syventyvät enemmän tarkastelemaan niitä keinoja, joilla näitä representaatioita tuotetaan ja miten ne semioottisesti rakentuvat.

Jotta olen saanut vastauksia kysymykseeni siitä, miten representaatiot on tuotettu, olen siis hyödyntänyt aineistoni analysoimisessa semioottista analyysimenetelmää, sillä semiotiikkaa voidaan käyttää mediakuvan kaltaisen representaation tulkinnessa. Oikeastaan teoreettista

keskustelua representaatiosta on hankala käydä ilman semioottisia käsitteitä. 1950-luvulta asti semiotiikalla on ollut merkittävä asema mediakuvien tutkimuksessa. Semiotiikka tarkastelee nimenomaan representaatioiden kulttuurisia merkityksiä. Luonnollisina ja itsestään selvinä pidetyt semioottiset myytit ovat todellisuudessa historiallisia. Ne eivät ole osa luontoa vaan aikaan ja paikkaan sidottuja, osa kulttuuria. Semiotiikka on kiinnostunut, miten nämä myytit toimivat. Vaikka myyttiset merkitykset ovatkin varsin vakiintuneita, on niitä mahdollista purkaa. Valokuvakaan ei ole semioottisessa mielessä historiaton, vaan aikaan ja paikkaan sidottu kulttuurinen konstruktio. (Seppänen 2005, 106, 109, 112–113, 115, 117, 122.)

Semiotiikan historiassa sen keskeisimpinä hahmoina pidetään Ferdinand de Saussurea, Charles Sanders Peircea ja Roland Barthesia. Semiootikkojen keskuudessa on eroja siinä, miten he määrittelevät semioottisia käsitteitä: *myyttiä*, *denotaatiota*, *konnotaatiota*, *ikonisuutta*, *indeksisyyttä*, *metonymiaa*, *paradigmaa*, *syntagmaa* ja *metaforaa*. Ne ovat juuri niitä työkaluja, joiden avulla on mahdollista paljastaa representaatioiden historiallinen ja kulttuurinen perusta. Aineistoni analyysin kannalta nämä semioottiset merkit ovat keskeisessä roolissa, sillä ne määrittävät uutiskuvien kulttuurisia merkityksiä. (Seppänen 2005, 106–107, 116–117, 122, 125.)

Tätä tulkintaprosessiani avaavan yksityiskohtaisemmin tutkimustuloksissani, jossa jokainen luku pitää sisällään analyysinäytteen. Analyysinäytteet ovat kuva-analyyseja, joiden kautta näytän lukijalle kuvan eri kerroksia avaamalla, miten kuva ja teksti yhdessä muotoilevat merkitysprosesseja. Koska analyysinäytteet paljastavat pala kerrallaan, *mitä* ja *miten*, on lukijan mahdollista arvioida kriittisesti analyysini kulkua.

5. Tutkimustulokset

Tutkimustulokseni osoittavat, että media tuotti työtaistelutoimien aikana sairaanhoitajista syyllistäviä, oikeuttavia ja neuvotteluprosessia normalisoivia representaatioita. Syyllistävät representaatiot pitivät sisällään kuvauksia, joissa sairaanhoitajat esitettiin uhkaavina tai vastuuttomina. Oikeuttavat representaatiot sen sijaan pyrkivät esittämään sairaanhoitajat päämäärätietoisena joukkona, ja tuottamaan heistä moniulotteisia henkilökuvia.

Neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot puolestaan esittivät sairaanhoitajat sopivina hoivan ja naisen kategoriaan.

Jokainen tulosluokka pitää sisällään analyysinäytteen. Analyysinäytteet ovat semioottisia analyyseja uutiskuvista, jotka toimivat esimerkkeinä kyseisistä tulosluokista. Analyysinäytteet avaavat yksityiskohtaisesti analyysiprosessin kulkua.

5.1. Syyllistävät representaatiot

5.1.1. Protestikuvasto

5.1.1.1. Semioottinen analyysi Mari Jäntin uutiskuvasta

tarkoitus alkaa huomenna aamukuudelta. Järjestöt suunnittelevat uusia, järeämpiä työtaistelutoimia.

Kuvituskuva Tampereella järjestetystä hoitajien mielenosoituksesta. Kuva: Mari Jäntti / Yle

Yle julkaisi 19.4.2022 Emilia Saukkosen kirjoittaman uutisartikkelin hoitajalakon peruuntumisesta. Uutisjutun otsikossa sanotaan, että ”Siun sotea uhanut hoitajalakko on peruttu – voimaan kuitenkin ylityö- ja vuoronvaihtokielto”. Ingressi jatkaa: ” ”Hoitajajärjestöt Tehy ja Super peruivat lakon toisen aallon, jonka oli tarkoitus alkaa huomenna aamukuudelta. Järjestöt suunnittelevat uusia, järeämpiä työtaistelutoimia.” Uutisen rinnalle on lisätty Mari Jäntin ottama valokuva, joka on

kuvatekstin mukaan ”Kuvituskuva Tampereella järjestetystä hoitajien mielenosoituksesta.” Tässä tapauksessa uutisartikkelin kuva on siis luonteeltaan kuvituskuva, joka ei suoraan liity uutisen aiheeseen. Artikkelihan ei kerro Tampereella järjestetystä hoitajien mielenosoituksesta, mistä valokuva on alun perin otettu. Valokuva ei siten suoranaisesti toimi autenttisuuden välineenä, ainakaan suhteessa uutisen aiheeseen. Toisaalta uutisten genre pyrkii hyödyntämään valokuvien indeksisyyttä rakentaakseen autenttisuuden vaikutelmaa (ks. Seppänen 2005), eikä sillä ole aina väliä, liittyykö kuva juuri uutisaiheeseen. Myös valokuva, joka ei suoraan toimi todisteena paikalla olosta suhteessa uutisen aiheeseen, saattaa toimia indeksisesti, lisäten uutisjutun totuusvaikutelmaa.

Jäntin valokuvassa paradigmaattiset valinnat koostuvat muun muassa kuvakulmasta, leikkauksesta, valituista kuvattavista – toisien sanoen siitä, mitä kuvassa näytetään ja mitä ei näytetä. Kuvassa useita hahmoja seisoo vierekkäin, muodostaen rivin, joka jatkuu kuvan oikeasta alakulmasta vasempaan alakulmaan. Rivin takana on toinen rivinkaltainen ja toisen rivin takana kolmas. Rivistö jatkuu kuvan vasempaan alakulmaan. Hahmot rivistön vasemmassa laidassa jäävät epätarkoiksi. Kuvan syväterävyys ei ulotu sinne asti.

Kuvan hahmoista vain viiden kasvot erottuvat vähintään osittain. Hahmot ovat aikuisia, luultavasti naisia, tai ainakin naisen oloisia. Ikää on hankala arvioida. Muiden hahmojen osalta mitään sukupuoleen tai ikään viittaavaa ei ole kuvasta luettavissa. Heidän kasvonsa ja ruumiinsa jäävät siltä osin epätarkoiksi. Kuvakulma on valittu siten, että katsoja näkee hahmojen vasemmanpuoleisen profiilin. Hahmot seisovat kuvan oikeassa kulmassa, katse kuvan vasempaan laitaan. Kuva on rajattu siten, että etualalla olevista hahmoista on nähtävissä vain hahmojen yläruumiit. Yksi hahmoista seisoo siten, että hänen kasvonsa ja ruumiinsa ovat kääntyneinä kuvaajan suuntaan. Kasvot näkyvät vain osittain, sillä kuvan etualalla olevan hahmon selkä rajaa niistä ison osan. Hahmojen huulet ovat raollaan, aivan kuin muodostaakseen iskulauseita, senkaltaisia, mitä heidän käsissään oleviin kyltteihinkin on kirjoitettu: ”Pelasta sote-ala”. ”Se on nääs hoitajapula ny!”. Kuvaa kehystävät otsikko, ingressi ja kuvatekstit viittaavat siihen, että kuvan hahmot ovat hoitajia, jotka ovat ottaneet osaa Tampereella järjestettyyn hoitajien mielenilmaukseen. Uutisjutun teksti toistaa otsikon ja ingressin sanomaa: Siun sotea uhannut hoitajalakko on peruttu, mutta hoitajajärjestöt toteavat tilanteen edellyttävän järeämpiä työtaistelutoimia, kuten joukkoirtisanoutumisia ja ylityö- ja vuoronvaihtokieltoja.

Valokuvaajan tekemien paradigmaattisten valintojen lisäksi myös valokuvassa esiintyvät hahmot osaltaan määrittelevät kuvan paradigmoja. Hahmoilla on yllään tummat vaatteet. Päähineet ovat sävyltään vaaleita. Yksi hahmoista on vetänyt tumman takin hupun päähänsä. Kauloissa roikkuvat punaiset kyltit, joihin on kirjoitettu kantaa ottavia lauseita. On punaisia palloja ja kylttejä, joissa on

punaista tekstiä. Pallojen pintaan on painettu valkoisella hoitajajärjestö Tehy:n logo. Tummat vaatekappaleet, vaaleat pipot, kyltit ja punaiset ilmapallot käsissä – kaikki siis paradigmaattisia valintoja, joihin valokuvaaja ei ole voinut vaikuttaa. Kuvan syntagma puolestaan muodostuu yksittäisten paradigmojen muodostamista kokonaisuuksista, tässä tapauksessa asujen ja asusteiden kokonaisuuksista.

Pallojen ja hahmojen takana on korkeita rakennuksia. Oikeassa alakulmassa olevan rakennuksen ylimmät kerrokset ovat rajautuneet kuvan yläkulmasta pois. Taivas kattojen ja punaisten pallojen yllä on pilvetön ja haaleansininen. Taivas vie ison osan kuvasta, mutta kuvan pääosassa on punainen pallomeri, joka kurottelee kohti taivasta. Ja tummiin pukeutuneiden hahmojen rivistö, joka seisoo yhdessä rintamassa. Nämä kuvakulmaa ja leikkausta määrittävät valinnat muodostavat kuvan syntagman. Kuva on siten ennen kaikkea paradigmaattisten valintojen tulos.

Läpi kuvan jatkuva, yhdessä rintamassa seisova rivistö houkuttelee kuvan tulkintaa erilaisten semioottisten metaforien pariin. Tummiin pukeutunut ihmisrivistö, kuvan syntagma, muotoilee vaikutelmaa hyökyaallosta, joka kerää voimiaan punaisen pallomeren alla, valmiina nousemaan kerrostalon korkuiseksi, *uhkaavaksi* vastarinnaksi. Artikkelin otsikossa hoitajalakon kerrottiin *uhanneen* Siun sotea ja ingressissä puolestaan todetaan, että Tehy ja Super peruiivat lakon toisen *aallon*, mutta suunnittelevan ”uusien, järeämpiä työtaistelutoimia”. Lakon *toinen aalto* on siis tulossa. Kaikki odottavat uhkaavan tunnelman vallitessa toista aaltoa – järeämpiä työtaistelutoimia.

Metafora edellyttää paradigmaattisia vaihdoksia, jotka valokuvan ikonisuudesta johtuen ovat helpompia toteuttaa kielellisissä ilmaisuissa. Valokuvassa metaforan rakentuminen voi kuitenkin olla mahdollista kuvauksen kohteena olevissa hahmoissa tai ympäristössä tapahtuvissa paradigman vaihdoksissa. (ks. Seppänen 2005.) Tässä tapauksessa otsikon ja ingressin kielelliset ilmaisut *uhkasta* ja *aallosta* tukevat metaforan edellyttämää muutosta paradigmoissa.

Hyökyaalto on luonnonvoima, ja naiset – hekin luonnonkaltaisia. Lähempänä luontoa kuin kulttuuria. (Vrt. Marx *työvoimasta ja luonnosta*.) Myytti naisesta luonnon kaltaisena on väline, joka on kulttuurisesti tuottanut ja uusintanut hierarkkista sukupuolijärjestystä. Semioottisena välineenä myytti pyrkii miehen ja naisen roolien luonnollistamiseen siten, että rooleja pidetään itsestään selvinä (ks. Seppänen 2005.) Ajatus naisesta luonnon kaltaisena viittaa ruumiskäsitykseen, jossa naiseus samastetaan ruumiiseen. Silloin nainen nähdään ennen kaikkea hoivaajana, jonka velvollisuus on asettaa yhteinen etu omiensa edelle.

Työtaistelutoimillaan hoitajat sen sijaan kyseenalaistavat kulttuurisen myytin naisesta hoivaajana. Naiset seisomassa yhdessä rintamassa, kyltit käsissään muodostaa kuvan denotaation, joka edelleen

johdattaa konnotaatioon työväenluokkaisuudesta ja militanttiudesta. Silloin naisten työruumiit asettuvatkin vastarinnan välineiksi. Konnotaatio saattaisi muodostua erilaiseksi, jos denotaatio olisi toisenlainen. Uutiskuvan rakentama denotaatio siviilivaatteisista hoitajista kyltit käsissään johdattaa erilaisten konnotaatioiden äärelle kuin mitä denotaatio hoitajista työasuissaan ja suojavaatteet yllään tekisi. Jo pelkästään hahmojen oletettua sukupuolta vaihtamalla konnotaatio todennäköisesti muuttuisi.

Uutiskuvat mielenilmauksista toimivat metonyymisesti. Uutiskuva on siis rajattu osa isompaa kokonaisuutta, jota se alkaa edustamaan (ks. Seppänen 2005). Työtaistelutoimien aikana uutismediassa toistuvat kuvat hoitajien mielenosoituksista tai hoivatyöstä ovat rajattuja osia, jotka alkavat edustamaan sitä ilmiötä tai tapahtumaa, jota ne pyrkivät kuvaamaan. Valinnat valokuvan rajauksista määrittelevät siten merkitysprosesseja. Rajaukset vaikuttavat myös valokuvan indeksisyyteen määrittelemällä totuusvaikutelman rakentumista. (ks. Seppänen 2005.)

Metonyymisia valintoja ovat sellaiset kuvan rajaukset, joissa esimerkiksi korostetaan juuri punaisia ilmapalloja ja kylttejä ihmisten sijaan, tai joukkoa yksilöiden sijaan.

Kuvassa hoitajien hahmot ovat ensisijaisia toimijoita, mutta yksilöinä he eivät välttämättä erotu. Keskiössä on yksilöiden muodostama yhtenäinen joukko. Yksilöiden ilmeet ja tunteet jäävät siten taka-alalle, mutta punainen väri, kyltit ja joukkovoima henkivät tunnetta, ehkä turhautumista, vihaakin. Ihmisjoukossa on joukkovoimaa, joka toimii vastarinnan välineenä. Punainen on työväenluokan ja vastarinnan väri. Hoitajat ja hoitajajärjestöt vaikuttavat kuvassa militantteilta, jopa radikaaleilta. Kuvan rajaamisen seurauksena punainen väri hallitsee kuvaa. Punainen väri on paitsi hoitajajärjestö Tehyn väri, myös yhteiskuntaluokan ja luokkataistelun symboli. Vaikka uutisen otsikon mukaan kyse on Tehyn lisäksi Superin asettamista työtaistelutoimista, kuvassa ei näy ”Tehyn punaisen” rinnalla ”Superin sinistä”. Koska sininen assosioituu värinä poliittiseen oikeistoon, luo punaisen hegemonia kuvassa vaikutelman työväenluokkaisuudesta vastarinnasta. Värit pitävät myös sisällään sukupuolittuneen kulttuurikoodiston, jonka keinoin myytit rakentuvat (ks. Seppänen 2005). Punainen väri liitetään ehkä helpommin impulsiiviseen feminiinisyyteen kuin maskuliinisuuteen. Sininen väri puolestaan assosioituu järkipäiseen, rationaaliseen maskuliinisuuteen. ”Superin sinisen” poissaolo vahvistaa siten visuaalista järjestystä, jossa korostuu sukupuoli ja luokka. Toisaalta naisruumiit esitettyinä – ei hoitajan työasu yllään – vaan huomiokyltit ja punaiset ilmapallot käsissään, saattaa edistää luonnollistetun myytin kyseenalaistamista.

Hoitajat esitetään impulsiivisina, militantteina toimijoina, mutta toimien taustalla olevaa logiikkaa ei kuvan kehyksissä tuoda esille. Hoitajien ja hoitajajärjestöjen toiminta näyttäytyy loogisuuden

sijaan pikemminkin epäjohdonmukaisena ja impulsiivisena. (ks. Farrow & O'Brien 2005, 190–191.) Lakko on peruttu, mutta uusia, järeämpiä toimia on kuitenkin tulossa. Ilman kehyksiä, eli otsikkoa ja ingressiä kuvassa esiintyvä toiminta voisi näyttäytyä organisoituna ja harkittuna, mutta kontekstissaan kuvan sisältöä on helppo tulkita impulsiivisen feminiinisuuden näkökulmasta. Silloin luonnon kaltaisiksi mielletyt naisruumiit toimivat järjen sijaan tunteiden vietävinä.

Kuvan etualalla seisoo hahmo, jolla on kyltti kädessään. Kyltissä lukee ”Se on nääs hoitajapula ny!” Murteellinen ilmaus tuo viestiin ehkä kepeyttä, jopa humoristisuutta. Viesti ei siten välity kovin *uhkaavana*. Toinen kuvassa erottuva kyltti on sen sijaan viestiltään raskaampi. Se anelee pelastamaan sotealan. ”Pelasta”, kyltissä lukee. Hoitajat pyytävät siis pelastamaan sotealan, hukkumiselta kenties.

5.1.1.2. Uhkaavat hoitajat

Työtaistelutoimien aikaiset syyllistävän kehyksen omaavat protestikuvastot pitävät sisällään kuvauksia, joissa hoitajat esitetään uhkana potilaille, kansalaisille ja terveydenhuoltojärjestelmälle. Hoitajien lakon seurauksia esitellään syyllistävästä, työnantajaosapuolen kommentteihin perustuvasta näkökulmasta. Lakon seurauksista rakennetaan uhkakuvia, joiden toteutuminen vaarantaisi jopa potilaiden hengen ja terveyden.

Uhkan diskurssi rakentuu uutisissa käytetyn kielen varaan. Protestikuvastoa hyödyntävissä uutisjutuissa uutisten otsikoissa, ingresseissä, tekstissä ja kuvateksteissä korostetaan hoitajien työtaistelutoimista aiheutuvaa riskiä potilaille, kansalaisille ja koko terveydenhuoltojärjestelmälle. Uutisjutuissa sanotaan muun muassa, että hoitajalakko supistaa tai keskeyttää osan kiireellisestä hoidosta ja että lakko uhkaa lopettaa kiireettömänkin hoidon. Hoitajalakon kerrotaan ruuhkauttavan palvelut ja näkyvän ruuhkina sairaaloiden päivystyksissä. Hoitajien työtaistelun sanotaan kovenevan ja kysellään, vaarantuuko kansalaisten henki ja terveys, saako kansalainen hoitoa, jos hän saa vaikkapa sydänkohtauksen lakon aikana. Suojatyöhön saadun työvoiman todetaan olevan riittämätöntä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisessa korostetaan HUSin, eli työnantajaosapuolen näkemystä, jonka mukaan hoitajalakko ”vaarantaa kriittisessä tilassa olevien potilaiden hoidon” (Väliaho HS 2.4.2022).

Protestikuvissa kuvien syntagma määrittää myös protestikuvien metonymista tasoa, jossa korostuu yksilöiden sijaan joukko. Valokuvat hoitajista mielenosoituksissa perustuvat siis syntagmaan, jossa

esiintyy joukkoja. Metonymisesti protestikuvasto pitää sisällään tietyin perustein rajattuja uutiskuvia mieltään osoittavista joukoista, jotka alkavat edustamaan jotain laajempaa kokonaisuutta, tässä tapauksessa hoitajien työtaisteluita.

Syyllistävän kehyksen läpi katsottuna kuvissa esiintyvistä joukoista tulee uhkaavia. Protestikuvissa toistuvat denotaatiot, joissa hoitajat esiintyvät siviilivaatteissaan, huomioliivit yllään, kyltit käsissään. Joissain uutiskuvissa ollaan peräti nyrkit nostettuina ilmaan, kun hoitajajärjestöjen Tehyn ja Superin puheenjohtajat johtavat joukkojaan hoitajien mielenilmauksessa. Nämä protestikuvastoista luettavat denotaatiot johdattavat sellaisten konnotaatioiden äärelle, joissa toistuvat mielikuvat militanttiudesta ja radikaaliudesta. Tämän kaltaiset konnotaatiot asettavat protestikuvastot jännitteeseen suhteeseen niiden hoivatyön kuvastojen kanssa, jollaisissa hoitajat usein esitetään. Paradigmaattiset valinnat, jotka suosivat joukkoa korostavaa syntagmaa, esittävät hoitajat ennemmin ammattiliiton jäsenenä kuin hoivatyöntekijöinä. Protestikuvastoon ujutettu uhkan diskurssi perustuu odotukseen, tai jopa vaatimukseen siitä, että nämä lakkoon ryhtyvät hoitajat pitävät kiinni hoivavelvollisuudestaan. Odotuksien vastustaminen, siten kuin se protestikuvastoissa esitetään, näyttäytyy siten hoivavelvoitteen laiminlyöntinä.

Protestikuvastojen hoitajahahmot eivät edusta niinkään mitään henkilöahmoja, vaan toimivat ikään kuin metaforina hoivaan ja hoivaajiksi oletettuihin liitettyjen merkitysten kyseenalaistamiselle. Joukoissa esiintyvät hoitajahahmot protestoivat sitä kulttuurisessa kehyksessä vakiintunutta hoivan käsitystä vastaan, joka pakottaa hoivaajiksi oletetut, useimmiten naisiksi määritellyt subjektit tiettyyn yhteiskunnalliseen rooliin. Semiotiikassa myytit perustuvat nimenomaan vakiintuneiden sukupuoliroolien vahvistamiseen. Protestikuvastoissa eri asentoihin taipuvat hoitajien työruumiit asettuvat siten vastarintaan mediassakin toistotekoina uusinnettua itsestään selvänä pidettyä sukupuolijärjestystä vastaan. Hoitajia syyllistävät kehykset paljastavat ne odotukset ja vaatimukset, joita hoivaan ja hoivaajiin liitetään. Koska hoiva käsitteenä ja ilmiönä on sukupuolittunut, paljastavat hoivaan liitetyt merkitykset myös jotain sukupuoliin kohdistetuista odotuksista.

5.1.2. Hoivatyön kuvasto

5.1.2.1. Semioottinen analyysi Paulus Markkulan uutiskuvasta

vaaratilanteita kiireellistä hoitoa tarvitseville. Sairaanhoidopiirit kokevat vallitsevan tilanteen kuitenkin vaikeaksi.

Hoitajaliitot Tehy ja Super menivät lakkoon kuudessa sairaanhoidopiirissä huhtikuun alussa. Työtaistelun aikanakin töissä on niin sanottua suojelutyötä tekeviä. Arkistokuva. Kuva: Paulus Markkula / Yle

Ylen 7.4.2022 julkaisemassa Petri Karvisen kirjoittaman uutisartikkelin otsikossa sanotaan, että ”Hoitajalakko ei ole toistaiseksi vaarantanut potilasturvallisuutta mutta sitä pelätään yhä – johtajaylilääkäri: ”Toimimme riskillä”.” Ingressi tarkentaa tilannekuvaa: ”Hoitajalakko ei ole Ylen kyselyn mukaan aiheuttanut vakavia vaaratilanteita kiireellistä hoitoa tarvitseville. Sairaanhoidopiirit kokevat vallitsevan tilanteen kuitenkin vaikeaksi.” Uutista kuvittaa Paulus Markkulan ottama valokuva, jonka kuvatekstin mukaan ”Hoitajaliitot Tehy ja Super menivät lakkoon kuudessa sairaanhoidopiirissä huhtikuun alussa. Työtaistelun aikanakin töissä on niin sanottua suojelutyötä tekeviä.” Kuvatekstin mukaan kyseessä on arkistokuva, eli uutisjutun kuva ei suoraan liity uutisen aiheeseen. Kuvateksti toimii kuitenkin siltana uutisen ja kuvan välillä viittaamalla uutisessäkin mainittuun suojelutyöhön. Valokuva lisää uutisen autenttisuuden vaikutelmaa, tuottamalla mielikuvan siitä, millaiselta *suojelutyö* ja sen tekijä mahdollisesti näyttävät. Koska uutisjutun lukijalle kerrotaan, että kyseessä on arkistokuva, lukijan on mahdollista tiedostaa, että kyseinen kuva ei todennäköisesti liity juuri suojelutyön tekemiseen vaan on otettu jossain aivan muussa yhteydessä. Toisaalta autenttisuuden vaikutelman rakentamiseksi sillä ei ole juuri merkitystä, liittyykö uutisjutun kuvan toiminta suojelutyöhön vai ei, sillä suojelutyössäkin on

kyse tavanomaisesta hoivatyöstä. Ja sitä uutisjutun kuvituskuvankin on todennäköisesti tarkoitus kuvata.

Markkulan ottama valokuva on rajattu siten, että siinä näkyy yksi hahmo, luultavasti sairaanhoitaja. Kuvan hahmo seisoo oikea kylki kameraan päin, käsi kohottautuneena eteen, pään korkeudella olevalle monitorin näytölle, jolta hoitaja seuraa potilaan vitaalielintoimintoja. Kuvan rajaus ja osittain kuvan alalaidassa näkyvä työtaso leikkaavat hahmon alavartalon näkyvistä. Koska kuvan hahmo sijoittuu aivan kuvan vasempaan reunaan, ottaa ympäristö ison osan kuvasta. Nämä paradigmaattiset valinnat määrittävät kuvan syntagman, joka ohjaa tulkintaprosessia siten, että ympäristö hallitsee merkitysten muodostumista. Syntagma on siis paradigmaattisten valintojen tulos, ja tässä tapauksessa syntagmaa määrittää kuvassa hallitseva materiaallinen ympäristö.

Sairaanhoitajaksi tulkittavissa olevan hahmon lisäksi kuvassa ei esiinny muita hahmoja. Kuvassa olevan hahmon toiminta on mahdollista tulkita autonomiseksi: hahmo näyttää toimivan hyvin itsenäisesti ja hallitsevan materiaallisen ympäristön, jossa hän toimii. Hahmo toimii siis jonkinlaisessa tilassa, jossa huomio kiinnittyy laitteisiin. Aivan kuvan oikeassa etukulmassa seisoo infuusioautomaatti, johon potilaalle laskimoon annosteltavat infuusionesteet kytketään. Kuvassa olevat laitteet viittaavat sellaisiin sairaanhoitajan työn ulottuvuuksiin, joissa onnistuminen edellyttää vaativaa kognitiivista prosessointia, kuten arviointi- ja päätöksentekokykyä. Koska kuvan hahmo näyttää hallitsevan laitteiden käytön, välittyy hänestä kuva toimijana, joka on kyvykäs ja osaava. Potilaiden hoidon onnistumisen kannalta keskeisten laitteiden hallinta edellyttää osaamisen lisäksi ennen kaikkea vastuullisuutta. Kuvan hahmo näyttäytyykin vastuullisena toimijana, joka kykenee autonomiseen päätöksentekoon.

Toisaalta denotaatio, joka muodostuu hoitajahahmosta ja kehittyneeseen teknologiaan perustuvista laitteista, tuottavat yhdessä konnotaation, jossa laitteiden käytön hallitsevan hahmon voi sijoittaa hoivatyön kontekstissa korkeampaan statukseen. Tavallisestihan hoiva edellyttää fyysisyyttä ja kosketusta, mikä yhdistetään matalaan yhteiskunnalliseen asemaan. Kuvassa olevilla laitteilla potilaan perustarpeista huolehditaankin siten, että ne toimivat välittäjinä hoitajan ja potilaan ruumiiden välillä, jolloin suoraa kosketusta ei aina tarvita. Teknologia ja laitteet mahdollistavat fyysisyyden säätelyn siten, ettei suoraa yhteyttä ainakaan potilaan eritteisiin synny. Hoiva on ennen kaikkea hoitajan ja potilaan välinen vuorovaikutussuhde, jota kuvan laitteet säätelevät. Erilaiset hoivatyössä mukana olevat laitteet korostavat hoivan teknistä puolta, kun sen emotionaalinen ulottuvuus jää samalla näkymättömiin. Kuvassa hoitajan työruumis merkityksellistyy siis toiminnallisena ulottuvuutena, suhteessa tilassa oleviin esineisiin ja laitteisiin. Silloin muun muassa hoitajan monitorilla operoiva käsi on osa sitä pintaa, johon kulttuuriset merkitykset kiinnittyvät.

Kuvan vasemmassa alalaidassa näkyy hoitopöydän kulma. Hoitopöytä näyttäisi kuitenkin olevan tyhjä. Potilas ei siis luultavasti ole läsnä tilassa. Kuvan vasemmassa yläkulmassa on ikkuna, jonka sälekaihtimet ovat säädettyinä niiden kuperapuoli alaspäin, siten, että ulkoa tuleva valo siivilöityy kaihdinten välistä sisään huoneeseen, muodostaen samalla näköesteen ulkoapäin tulevilta katseilta. Kuvaa on mahdollista tulkita siten, että sälekaihtimet toimivat ikään kuin yksityisyyden säätelijänä. Yksityisyys on siis konnotaatio, joka rakentuu siihen viittaavista kuvan elementeistä. Voi myös olla, että tilassa on läsnä potilas, joka on rajattu kuvasta pois. Ulkopuolisten katseilta potilaan yksityisyyttä säätelevät siten myös kuvan leikkausvalinnat. On helpompi kategorisesti rajata potilas uutiskuvasta pois, jolloin yksityisyyttä ja eettisiä ulottuvuuksia sisältävät kysymykset on mahdollista välttää. Tällaiset kuvan rajaamisratkaisut ovat paradigmaattisia valintoja, jotka määrittävät kuvaan liittyviä merkitysprosessien muotoutumisia. Potilaan rajaaminen kuvan ulkopuolelle jättää jälleen hoivan emotionaalisen ulottuvuuden näkymättömäksi.

Se että hahmo on tulkittavissa sairaanhoitajaksi, on seurausta tietyistä kuvassa esiintyvistä, muista kuin kuvan leikkausvalintoihin liittyvistä paradigmoista. Hahmolla on yllään hoitajan työasun oloinen vaate, sellainen, joita näkee oikeastaan terveydenhuollon eri sektoreilla, niin erikoissairaanhoidossa kuin hoivan perustasollakin. Hahmolla on kasvoillaan kasvomaski ja käsissään suojakäsineet. Hoitajan työruumiin pintaa muovaavat sininen vaate ja suojarusteet muodostavat kuvan syntagman, asukokonaisuuden, jossa olemme tottuneet näkemään hoitajat työskentelemässä koronapandemian aikaisissa uutiskuvissa. Hoitajan pukemat suojarusteet suojaavat sekä hoitajaa että potilasta kosketus- ja hengitysteiden välityksellä tarttuvilta infektioitaudeilta. Ennen kaikkea hoitajan odotetaan kuitenkin suojelevan potilasta ja hänen terveyttään. Aivan kuten potilaan yksityisyyden suojaaminen, edellyttää myös potilaan terveyden suojeleminen hoitajalta vastuullisuutta. Otsikko, jossa sanotaan: ”hoitajalakko ei ole toistaiseksi vaarantanut potilasturvallisuutta mutta sitä pelätään yhä”, tarjoaa uutisen yhteydessä olevalle kuvalle tulkintakehyksen, jonka läpi katsottuna hoitajan hahmo muuttuukin potentiaaliseksi uhaksi. Pelko potilasturvallisuuden vaarantumisesta asettaa kuvan hahmoon liitetyn vastuullisuuden kyseenalaiseksi. Kuvateksti, jossa viitataan lakon aikana tehtävään suojelutyöhön, kilpailee otsikon viestin kanssa. Kuvateksti jää lopulta alisteiseen asemaan suhteessa otsikkoon, otsikon koon ja sijoittelun perusteella.

Uutisen tekstistä on luettavissa otsikon viestiä vahvistavat sanat *riski*, *vastuu*, *vakavuus*, *potilasturvallisuus*, *suojelutyö*. Niin uutisen otsikko kuin tekstikin antavat kuvalle tulkintakehyksen, jossa hoitajien toiminnan vastuullisuus ja riskit korostuvat. Vaikka potilas ei näyttäisi olevan läsnä kuvassa, rakentuu tekstin perusteella hoitajan ja poissaolevan potilaan ruumiiden välille

riippuvuussuhde, jossa potilas on alisteisessa asemassa suhteessa hoitajaan. Uutisjutun otsikko perustuu työnantajan antamaan kommenttiin: ”Sairaanhoitopiirien mukaan valmiutta äkillisiin, esimerkiksi onnettomuuksista johtuviin potilassumiin ei kuitenkaan välttämättä ole. Vakavin huoli esitetään Keski-Suomesta, jossa sairaanhoitopiiri kertoo saaneensa töihin vain puolet tarvitsemastaan hoitajamäärästä. Pelkään, että jotain voi tapahtua. Toimimme tällä hetkellä riskillä, va. johtajaylilääkäri Jyrki Jalkanen sanoo”. Otsikko antaa uutiselle kehyksen, joka ohjaa kuvan lisäksi uutisen tekstisisällön tulkintaa. Otsikko korostaa, että sairaanhoitopiirit toimivat *riskillä* ja pelkäävät potilasturvallisuuden vaarantumista hoitajalakon johdosta.

Myös uutisen väliotsikko vahvistaa työnantajan viestiä toteamalla, että ”Useita satoja toimenpiteitä peruttu”. Teksti jatkaa samalla linjalla kertaamalla hoitajalakon seurauksia: ”Eniten hoitajien lakko vaikuttanut kiireettömiin hoitoihin. Käytännössä kaikki ei-akuutti toiminta on ajettu alas, mikä on tarkoittanut esimerkiksi Varsinais-Suomessa noin 700 toimenpiteen perumista.” Tilanteesta annetaan vaikutelma, että se on vaikea, vakava, jopa äärimmäinen, onhan kaikki toiminta *ajettu alas*.

Puhe sairaanhoitopiirien toimintojen alas ajamisesta, potilasturvallisuuden vaarantumisesta ja riskin korostaminen pyrkivät vahvistamaan jo olemassa olevia käsityksiä ja valtasuhteita, joissa hoivavastuu on säilytetty naisiksi oletettujen ruumiiden harteille. Työnantajan näkökulmaan perustuva uutisteksti vastuuttaa ja vetoaa hoitajien hoivamoraaliin. Työtaistelutoimia ei nähdä siten rationaalisenä ja loogisena neuvotteluvälineenä, vaan vastuuttomana ja moraalittomana toimintana. Samalla kuvassa esiintyvistä, työympäristönsä ilmeisen suvereenisti hallitsevasta työruumiista tuleekin vastuuton toimija, joka vaarantaa potilaiden terveyden ja koko terveydenhuoltojärjestelmän.

5.1.2.2. Vastuuttomat hoitajat

Syylisyyttä kehykset omaavissa hoivatyön kuvastoissa hoitajat esitetään nimenomaan teknisen hoivan suorittajina. Hoitajien representaatiot pitävät sisällään vaativan ja osaamista edellyttävän työn kuvauksia, joissa keskeisessä asemassa ovat erilaiset hoivatyössä käytettävät laitteet ja instrumentit. Hoivatyön vaativuus ja vastuullisuus asettuvat kuitenkin jännitteeseen suhteeseen uutisjutun tekstuaalisesta kehyksestä nousevan uhkan ja riskin diskurssien kanssa.

Hoivatyön kuvastoissa, joissa valokuvissa esiintyviä hoitajia on katsottava uutisartikkelin tarjoaman syyllistävän kehyksen läpi hoitajat näyttäytyvät uhkana, aivan kuten protestikuvastonkin kohdalla. Uutisjuttujen syyllistävä kehys nojaa siten hoitajalakon seurauksista rakennettuihin uhkakuviin, joissa korostuu työnantajaosapuolen näkökulma. Niin protesti- kuin hoivatyönkin kuvastoissa keskeistä on hoitajien potilaille, kansalaisille ja terveydenhuoltojärjestelmälle aiheuttama uhka.

Uutisjutuissa, joissa syyllistävät kehykset on yhdistetty hoivatyön kuvastoon, kerrotaan, että hoitajalakon pelätään vaarantavan potilasturvallisuuden. Terveydenhuoltojärjestelmän sanotaan toimivat hoitajien työtaistelutoimien vuoksi riskillä ja vallitsevan tilanteen todetaan olevan vaikea. Uutisissa kysellään, saako kansalainen hoitoa, jos hän sairastuu vaikkapa syöpään ja vaarantuuko kansalaisten henki ja terveys. Lakon myös todetaan uhkaavan henkeä ja terveyttä. Esimerkiksi Lapin Kansan uutisessa sanotaan, että potilasturvallisuuslakia sovellettaisiin ”tilanteissa, joissa potilaiden henki vaarantuu työntekijäjärjestön työtaistelun aiheuttaman henkilöstövajauksen takia” (Hemmilä et al. STT/Lapin Kansa 13.9.2022). Ylen uutinen puolestaan kertoo, että hoitajien työtaistelutoimet ”pakottaa” työnantajan ”järkyttävään palapeliin” (Rautavuori et al. Yle 15.9.2022). Uutisissa kerrataan, että leikkaussaleja ja osastoja suljetaan hoitajalakon takia, lakko uhkaa lopettaa tai lopettaa kaiken kiireettömän hoidon ja että lakko hiljentäisi sairaaloiden leikkaussalit ja poliklinikat.

Hoivan vastuullisuuden osoittaminen hoivatyön kuvastoin tavallaan korostaa moraalista taakkaa, jota syyllistävät kehykset hoitajien harteille pyrkii asettelemaan. Hoitajat ehkä kritisoivat ja vastustavat mutta hoivatyön kuvastojen voimalla heidät pyritään nuijimaan siihen myyttiseen lokeroon, josta he yrittävät vapautua. Hoivatyön kuvastojen syntagmassa esiin nousevat yksilöt joukon sijaan, toisin kuin protestikuvastojen kohdalla. Kun joukot esiintyvät syyllisyyskehysten läpi katsottuna uhkaavina, yksilöitä kuvaamalla olisi mahdollista päästä lähelle kuvauksen kohdetta. Lähelle päästessä saattaisi voida tarkastella yksilöiden toimien takana piileviä syitä ja muita henkilökohtaisia vaikuttimia – samastua ja ymmärtää. Syyllistävä kehys tekee kuitenkin yksilöistäkin uhkaavia, ja kuvien paradigmaattiset valinnat muuttavat vastuuttomuuksiin syyllistyvien osoittamisen helpoksi.

Hoivakuvastojen denotaatiot muodostuvat hoitajista hoitajan työasuissa ja hoivatyön ympäristöissä. Potilaiden sijaan hoitajat esiintyvät usein hoivatyön instrumenttien ja laitteiden parissa. Nämä denotaatiot johdattavat konnotaatioihin, joissa korostuvat teknisen hoivan ulottuvuudet. Kuvissa korostuu hoivan emotionaalisen ulottuvuuden sijaan tekninen (ja teknologinen) osaaminen, joka viittaa työn vaativuuteen ja vastuullisuuteen. Silloin hoitajien työruumiit paikantuvat ennen kaikkea suhteessa niihin laitteisiin ja tilaan, jossa he toimivat. Samalla hoitajien ruumiit merkityksellistyvät

työasujen ja suojarusteiden kautta pintana, johon vastuullisuuteen liittyvät kulttuuriset merkitykset kiinnittyvät. Hoivan vastuullisuuden ja vaativuuden alleviivaaminen, samalla kun rakennetaan uhkan diskurssia, vastuuttaa ja syyllistää, ja lopulta kyseenalaistaa hoitajien moraalin. Syntagma, jossa korostuu joukon sijaan yksittäinen työruumis, vastuuttaa nimenomaan yksilöitä joukon sijaan. Näin hoivatyön kuvastoissa esiintyvistä hoitajista tulee vastuullisen sijaan vastuuttomia.

5.2. Oikeuttavat representaatiot

5.2.1. Protestikuvasto

5.2.1.1. Semioottinen analyysi Vesa Moilasan uutiskuvasta

Moni hoitaja kertoo olevansa valmis irtisanoutumaan. Sitä pidetään viimeisenä keinona kohentaa terveydenhuollon tilaa.

Hoitajat osoittivat mieltään potilasturvallisuuslakia vastaan Helsingin Kansalaistorilla 16. syyskuuta. KUVA: VESA MOILANEN / LEHTIKUVA

Helsingin Sanomien 17.9.2022 julkaisemaa Sami Takalan ja Kaisu Moilasan kirjoittamaa uutista kehystää otsikko, jossa todetaan, että ”Lukemattomat hoitajat vakuuttavat HS:lle aikovansa irtisanoutua – Uuden työpaikan uskotaan löytyvän helposti”. Otsikkoa tarkentavassa ingressissä jatketaan: ”Moni hoitaja kertoo olevansa valmis irtisanoutumaan. Sitä pidetään viimeisenä keinona kohentaa terveydenhuollon tilaa.” Uutista kuvittaa kuva, jonka yhteydessä on kuvateksti: ”Hoitajat osoittivat mieltään potilasturvallisuuslakia vastaan Helsingin Kansalaistorilla 16. syyskuuta.”

Uutisen tekstissä kerrotaan, että hoitajajärjestöt Tehy ja Super ilmoittivat aikomuksestaan toteuttaa joukkoirtisanoutuminen. HS kysyi hoitajilta heidän valmiuttaan irtisanoutua osana työtaistelutoimia ja siteeraa uutisessa hoitajilta saamia vastauksia. Vastausten mukaan hoitajat perustelevat mahdollista irtisanoutumistaan sillä, että suunniteltu potilasturvallisuuslaki loukkaisi hoitajien perusoikeuksia rajoittamalla hoitajien mahdollisuuksia osallistua työtaistelutoimiin.

Irtisanoutumisten syiksi mainittiin uutisessa myös kuormittava ja uuvuttava työ. Työn kuormittavuus vähensi hoitajien jaksamista arjessa, jopa siinä määrin, että omasta hygieniasta ja arjen perusasioista, saatikka sosiaalisista suhteista, oli hankala huolehtia. Myös huono palkka mainittiin. Eräs hoitaja oli sitä mieltä, että joukkoirtisanoutuminen saisi päättäjät ymmärtämään, kuinka huono suomalaisen terveydenhuollon tila on.

Uutisen yhteydessä oleva kuva liittyy siis hyvin läheisesti uutisjutun aiheeseen. Uutinen käsittelee Tehyn ja Superin ilmoittamaa aikomusta joukkoirtisanoutumisiin, joka vaikuttaa olleen suora reaktio valtiovallan suunnitelmiin potilasturvallisuuslaista. Kuvatekstin mukaan hoitajat osoittivat mieltään potilasturvallisuuslakia vastaan juuri uutisen julkaisupäivää edeltävänä päivänä.

Valokuvan indeksisyys ja pyrkimys totuusvaikutelman tuottamiseen korostuu siten uutisen yhteydessä. Uutisen kärki on hoitajien mahdollisessa joukkoirtisanoutumisessa, mutta myös mielenosoitus potilasturvallisuuslakia vastaan liittyy läheisesti uutisen aiheeseen. Valokuva on siis tarpeeksi lähellä uutisen aihetta toimiakseen todisteena paikalla olosta ja rakentaakseen uutiselle autenttisuuden vaikutelmaa.

Vesa Moilasan ottamassa valokuvassa lukuisat hahmot valuvat väljäksi massaksi pakkautuneena edessä avautuvan kaupunkitilan läpi. Ihmisjoukko vaeltaa kuvan oikeasta yläkulmasta vasempaan alakulmaan, kohti kuvaajaa. Katse kohdistuu ensimmäisenä kuvan vasemmassa alareunassa, kuvaajan kohdalla kulkevaan hahmoon. Hahmon olemuksessa merkille pantavaa on hymy, joka vaikuttaa jossain määrin ristiriitaiselta kuvan muihin elementteihin nähden. Hahmolla on lyhyet vaaleat hiukset ja tummasankaiset silmälasit. Hahmo on luultavasti nainen, tai ainakin naisen oloinen. Kasvot ovat ystävällisen näköiset. Yllään hahmolla on jokin punainen vaate ja punainen

reppu. Kädessään hahmolla on jyrkävartinen valkoinen kyltti, jossa lukee mustalla tekstillä: ”Hoitajapula ratkeaa rahalla ei pakkotyöllä”. Kyltissä on punainen Tehyn logo.

Hahmon takana kävelee samassa tahdissa useita hahmoja kyltit käsissään. Hymyilevän silmälasipäisen takana on keltaiseen sadeviittaankäsiin pukeutunut hahmo – hänkin pitelee käsissään kylttiä. Siinä lukee: ”Tehreän porukal, mutta ilman hoitajia”. Osan mustasta tekstistä peittää punainen ilmapallo, jota hahmo näyttää pitelevän vasemmassa kädessään. Hahmolla on kasvoillaan ilme, jokin hymyilyntapainen. Ilmeestä on vaikea sanoa, onko se tuima vai varovainen hymy. Hänen oikealla puolellaan kulkee vierekkäin kaksi hahmoa, joilla on yllään läpinäkyvät kertakäyttöiset sadetakit ja punaiset huomioliivit. Sade on tarttunut hahmojen hiuksiin ja vaatteisiin. Toisella on käsissään kyltti, jossa sanotaan: ”Kyse on hoitotyön tulevaisuudesta”. Toinen taas pitelee kylttiä, jossa kysellään: ”Hoitotyön arvostus hukassa?”. Hieman heitä taaempana kävelee punaliivinen hahmo, jonka kyltin teksti on juuri ja juuri luettavissa. Taaempana olevien kylttien tekstit jäävät epätarkoiksi, sillä ne ovat kuvan tarkennusalueen ulkopuolella. Kylttiin on kirjoitettu: ”Varför palkankorotus, vi har ju kutsumus”. Punaisia ja sinisiä palloja kuvan läpi kulkevien hahmojen käsissä, sadeviittoja, punaisia huomioliivejä. Ihmisjoukon takaa kohoaa rakennus, joka asettuu kuvan oikeaan ylälaitaan. Haaleansinisellä taivaalla leijuu synkkiä, sadepilven näköisiä jääkiteiden ja vesipisaroiden muodostelmia.

Kuva on otettu yläkulmasta siten, että vaeltava ihmisjoukko näyttää samalla suurelta ja pieneltä. Yksittäinen hahmo pieneltä, mutta koko joukko suurelta. Otsikko vahvistaa siten valokuvan paradigmaattisia valintoja: ” ”Lukemattomat hoitajat vakuuttavat HS:lle aikovansa irtisanoutua”. Kuvakulma ja leikkaus rakentavat syntagman, jossa yksilön sijaan korostuu se lukemattomien hoitajien joukko, jonka pyrkimyksille uutisen otsikko, ingressi ja teksti antavat äänen. Rajaus, jossa korostuu yksilön sijaan ihmisjoukko, kollektiivinen minuus, allianssi.

Kuvan paradigmaattiset valinnat saavat huomion suuntautumaan ensimmäisenä ja viimeisenä siihen ystävällisen näköiseen hahmoon, joka hymyilee. Hymyilevä, naisen oloinen hahmo, joka pitää kylttiä kädessään, määrittää kuvan kiinnostavimman denotaation. Tästä denotaatiosta juontuva konnotaatio voisi kontekstin määrittämisen tulkintakehyksen perusteella ohjata pariinkin erilaiseen miellelyhtymään. Hoivatyön kontekstissa hymy saa konnotaation, jolla on sukupuolittunut ilmiäsu. Hymy on osa emotionaalista työtä ja naisvaltaisia palveluammatteja, joksi hoivakin luetaan. Hoivan emotionaalinen ulottuvuus pitää sisällään läsnäoloa, ystävällisiä sanoja, hymyjä. Hymyileviä naisia.

Kuvan hymyilevä, naisen näköinen hahmo tuottaa semioottisen myytin, joka luonnollistaa miesten ja naisten rooleja. Jos *vihainen nainen* viittaa irrationaliseen ja tunteelliseen feminiinisyyteen,

hymyilevä nainen pitää mahdollisesti sisällään toisenlaisia merkityksiä. Hahmo pitelee ystävällinen ilme kasvoillaan kädessään kylttiä, jossa on vihainen teksti: ”Hoitajapula ratkeaa rahalla, ei pakkotyöllä”. Hymy ja viestin vihaisuus asettuvat jännitteeseen suhteeseen keskenään. Ovatko nämä vastarintaan asettuneet, palkankorotusta vaativat työruumiit osoitus impulsiivisesta feminiinisyydestä vai voisiko ystävällinen hymy vihjata, että kyse on loogisesta, organisoidusta toiminnasta. Silloin hymy olisi enemmän emotionaalisen työn väline kuin irrationaalinen tunteenpurkaus. Hymyn voisi siten tulkita osallistuvan semioottisen myytin purkamiseen sen sijaan, että se tulisi vahvistaneeksi vakiintunutta, sukupuolirooleihin perustuvaa paradigmaa.

5.2.1.2. Hoitajat päämäärätietoisenä joukkona

Oikeuttavan kehystyksen omaavien protestikuvastojen syntagmassa huomio kohdistuu joukkoon, joka ei esiinny niinkään uhkaavana, vaan ehkä enemmän ilmaisuvoimaisena. Uhkan sijaan protestikuvissa korostuu joukkovoima ja joukosta välittyvä päämäärätietoisuus. Yksilöiden sijaan joukon kuvaaminen antaa hoitajien äänelle painokkuutta. Joukon kuvaaminen näyttää katsojalle, että *lukemattomat* hoitajat ovat valmiita joukkoirtisanoutumiseen ja seisovat yhteisten tavoitteiden takana. Joukot ilmentävät sellaista joukkovoimaa, joka antaa neuvotteluihin vipuvoimaa lisäämällä hoitajien esittämien vaatimusten painoarvoa.

Esimerkiksi Ylen uutisen otsikko julistaa ponnekkaasti hoitajien agenda: ”Kutsumus ei elätä” – Kuopion mielenilmauksen tunnelmia kuvissa ja videolla”. Ingressi jatkaa: ”Hoitajaliitot Tehy ja Super järjestivät mielenilmauksen Kuopion torilla puolilta päivin. Tapahtumaan saapui kymmeniä hoitajia ja se keräsi paljon yleisöä.” Kuvateksti vahvistaa ingressin viestin siitä, että mielenilmaukseen osallistuneita hoitajia ja yleisöä oli paikalla sankoin joukoin: ”Mielenilmaus värjäsi torin ammattiliittojen liivien väreihin. Petri Karvisen ottamassa valokuvassa joukko hoitajia on kerääntyneenä Kuopion torille huomioliiveineen ja kyltteineen. (Karvinen Yle 1.4.2022.)

Myös Lapin Kansan uutinen tarjoaa oivan esimerkin siitä, kuinka hoitajien työtaistelutoimia oikeuttavat kehykset omaava protestikuvasto esittää hoitajat osana päämäärätietoista joukkoa. Otsikko toteaa lakonisesti: ”Lapin hoitajilta kitkeriä terveisiä Helsinkiin – Päivystyksen sairaanhoitaja: ”Olen valmis joukkoirtisanoutumiseen”.” Ingressi jatkaa samassa hengessä: ”Hoitajajärjestöjen mielenosoituksessa ei työoloja kaunisteltu.” Jussi Leinosen ottamassa kuvassa hoitajien käsissään pitelemissä kylteissä lukee: ”Ei käy”, ”Emme ole orjia!”, ”Pakkotyö ei kuulu

oikeusvaltioon!”. Vakavia ilmeitä, kylttejä, punaisia liivejä, hoitajat ajamassa tavoitteitaan yhdessä rintamassa. (Haapakangas Lapin Kansa 16.9.2022.)

Paradigmaattisilta valinnoiltaan oikeuttavan kehyksen omaavat protestikuvaston valokuvat ovat keskenään erilaisia. Rajaukset määrittyvät siten, että *joukosta* muodostuu kuville syntagma, mutta kuvakulmat, joista joukkoja on kuvattu, vaihtelevat. Toisaalta joukkoja on kuvattu yläviistosta, toisaalta taas alaperspektiivistä. Yläperspektiivistä tarkastellessa kuvauksen kohde avautuu eteen laajempaan kuin kadun tasolta katsottuna. Silloin on mahdollista nähdä yksittäisten hahmojen sijainne *lukemattomat* hoitajat, jotka ovat kerääntyneet yhteen sankoin *joukoin*. Alaviistosta kuvattuna joukon laajuus ei välttämättä välity, mutta sen sijaan kuvakulma saattaa synnyttää kuvauksen kohteesta suurellisen, kenties ylevän vaikutelman. Kuvakulma, jossa kuvattavat ovat samalla tasolla kuvaajan nähden, mahdollistaa sen, että kuvattavien ilmeet ja eleet, sekä käsissä olevien kylttien tekstit erottuvat selkeämmin.

Kaiken kaikkiaan oikeuttavan kehyksen omaavassa protestikuvastossa, jossa hoitajat esitetään päämäärätietoisena joukkona, korostuu hoitajien ponnekkaasti esiin tuoma viesti, jonka keskeisin sisältö on: joukkoirtisanoutumiset ovat viimesijainen keino pelastaa hoitoala, ja hoitajat yhdessä seisovat toimiensa ja tavoitteidensa takana. Uutisten teksteissä hoitajien kritiikin kohteiksi nousevat raskas työ, jatkuva kiire, ylityöt, alan heikko arvostus, huono palkka ja hoitajien alisteinen asema työmarkkinoilla. Huonoista työoloista ja palkkauksesta kumpuaa muutoksen tarve ja valmius joukkoirtisanoutumisiin – sellaisiin toimenpiteisiin, jotka edistävät ratkaisun syntymistä työehtosopimusriidassa. Näissä uutisjutuissa korostuvat siis hoitajien esiin nostamat alan ongelmat, toimet, joita ongelmien ratkaisu edellyttää, ja tavoitteet, joihin toimilla tähdätään. Oikeuttava kehys pyrkii siten perustelemaan hoitajien työtaistelutoimia. Protestikuvasto ja oikeuttava kehys toimivat yhdessä siten, että hoitajat esitetään päämäärätietoisena joukkona.

Päämäärätietoinen joukko on paitsi metonyyminen kuvaus hoitajien työtaistelutoimista, myös kenties metafora prosessista, jossa sukupuolittunut hoivan myytti kyseenalaistetaan.

Työmarkkinoilla alisteisessa asemassa olevat naisruumiit eivät kuitenkaan ole ainoastaan metaforia tai metafysisiä pintoja, sillä niitä sortavat rakenteet kurittavat hoitajien työruumiita konkreettisesti. Jatkuva joustaminen ja raskas työ jättävät lopulta jälkensä hoitajien fyysisiin ruumiisiin kipuina, sairauksina ja uupumisena. Uutiskuvien *päämäärätietoisena joukkona* työruumiista tulee kuitenkin jälleen metafysisistä pintaa, joka merkkien ja koodien muodossa osallistuu siihen keskusteluun, jossa hoivaa ja sukupuolta määrittävät merkitysprosessit muotoutuvat.

5.2.2. Henkilökuvasto

5.2.2.1. Semioottinen analyysi Petri Huhtisen uutiskuvasta

Jaa Tallenna Kommentoi

Taysin ensiapupäivystyksessä sairaanhoitajana työskentelevä ja Tehyn alueluottamushenkilönä toimiva Elina Kulmala pitää Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon tilaa kansallisena hätätilana.

KUVA: PETRI HUHTINEN / AAMULEHTI

Aamulehden 31.3.2022 julkaisemassa Niko Kilpelänahon kirjoittamassa uutisartikkelissa pian alkavaa hoitajalakkoa tarkastellaan yksittäisen sairaanhoitajan henkilöhaastattelun kautta. Uutisen otsikko kuuluu: ”Lakkoon menevä Elina Kulmala vaatii hoitajille lisää palkkaa – ”Tämä lakko ei voi tulla kenellekään yllätyksenä””. Toimittaja on haastatellut siis lakkoon osallistuvaa hoitajaa, joka kommentoi syitä hoitajien työtaistelutoimien takana. Ingressi jatkaa otsikon hengessä: ”Hoitajat toivovat työnantajaosapuolen lisäksi vastuunottoa myös valtiovaltalta, jotta hoitoalan palkkoja saataisiin nostettua.” Tämä uutinen keskittyy lakkoon menevien hoitajien näkökulmaan, antamalla äänen ja kasvot yhdelle heistä. Kuvassa esiintyy uutisartikkeliin haastateltu Elina Kulmala. Työmarkkinaneuvotteluiden työnantajaosapuolelta ei ole kysytty kommentteja uutisjuttua varten. Kuvatekstistä käy ilmi Kulmalan rooli työmarkkinakiistassa ja se myös korostaa tilanteen koettua vakavuutta: ”Taysin ensiapupäivystyksessä sairaanhoitajana työskentelevä ja Tehyn

alueluottamushenkilönä toimiva Elina Kulmala pitää Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon tilaa kansallisena hätätilana.”

Uutisen tekstissä sanotaan, että hoitajajärjestöt Tehy ja Super hylkäsivät valtakunnansovittelijan tekemän sovintoehdotuksen hoitajien työehdoista, jonka johdosta 25 000 hoitajaa kuudesta sairaanhoitopiiristä aloittaa lakon. Kuvassa esiintyvä sairaanhoitaja Elina Kulmala kuuluu tähän joukkoon. Haastattelussa Kulmala sanoo, että hän ja muut hoitajat ovat valmiita lakkoon eikä se voi ”tulla kenellekään yllätyksenä”. Kuvan indeksisyys välittyy sitä kautta, että kuvassa esiintyvältä lakkoon menevältä hoitajalta on pyydetty uutista varten kommentteja tuoreeltaan uutisen aiheeseen eli hoitajien alkavaan lakkoon liittyen. Kuva tuottaa autenttisuudentuntua tehostamalla uutisen todellisuusvaikutelmaa ja antamalla kasvot lakkoon menevälle hoitajalle.

Lisäksi kuvan autenttisuutta vahvistaa kuvauspaikka. Kuvasta voi tehdä tulkinnan, että kuva on otettu haastateltavan kotipihalla. Silloin kun kyse on nopeasti liikkuvasta uutistapahtumasta ja uutisjuttuun halutaan kommentit nopealla aikataululla, toimittaja menee usein haastateltavan luo. Se tuottaa vaikutelmaa paikan päällä olosta, sillä silloin ollaan ikään kuin uutisen tapahtumien ”polttopisteessä”. Myös se, että haastateltava on työasun sijaan pukeutuneena siviilivaatteisiin saattaa lisätä vaikutelmaa kuvan ja haastateltavan antamien kommenttien autenttisuudesta. Kuva ei ole mikään tahansa arkistokuva hoitajaa esittävästä henkilöstä, vaan uutinen ja kuvan henkilö liittyvät selkeästi toisiinsa. Kuva saa siten myös metonymisen ulottuvuuden: kuvassa esiintyvä hoitaja toimii representaationa siitä joukosta, josta uutinen kertoo. Kuva on siis ikään kuin rajattu osa siitä todellisuudesta, johon se viittaa. Representaatiot toimivat siten tavallaan metonymisesti.

Petri Huhtisen ottamassa kuvassa tummiin pukeutunut hahmo istuu kuvan alareunassa keskellä, aavistuksen vasemmassa reunassa. Hahmo on istahtanut kuvattavaksi pihatien korotetulle reunakivetykselle. Hahmon selän takaa, kuvassa vasemmasta alakulmasta alkaa pensasrivi, joka jatkuu kuvan tarkennusalueelta kohti kuvan oikeaa yläkulmaa. Pensaen lehdettömien oksien takana kohoaa korkea rakennus, luultavasti kerrostalo. Oikeassa yläkulmassa, kuvan tarkennusalueen ulkopuolella, seisoo haaleankeltaisella maalilla maalattu asuintalon seinä. Kadulla lojuu pieniä lumikasoja, joita kylmä kevätaurinko ei ole vielä jaksanut sulattaa. Kuvan tunnelmaa värittää kolea alkukevään päivä.

Pihatien reunakivetyksellä istuvan hahmon polvet osoittavat kuvan oikeaa sivua kohti. Hahmon kasvot ovat kuitenkin suuntautuneet kameraan päin, ja hahmo näyttää tavoittelevan katseellaan kameraa oikean olkapäänsä ohi. Hahmolla on suora, tiukka katse. Kuva on otettu luultavasti samalta tasolta kuvattavaan nähden. Hahmon leuka on aavistuksen verran koholla ja selässä ryhdikkyyttä,

mikä kertoo jostain itsekunnioituksen tapaisesta, rohkeudesta, ylpeydestäkin. Kuvan paradigmaattiset leikkausvalinnat vahvistavat, että kyseessä on nimenomaan henkilökuva, jossa uutisjutun haastateltava on keskiössä. Kuvaa kehystävät pensaiden paljaat oksat ja kylmän talven runtelema luonto, joka ei ole vielä ehtinyt herätä kevääseen. Kuvan syntagma muovaa kuvalle synkän ja raskaan tunnerekisterin, jota määrittää harmaanruskea värimaailma.

Hahmon olemuksesta välittyy jotain vahvaa ja vakavaa, mutta ilme kertoo väsymyksestä, ehkä turhautuneisuudestakin. Hahmon yllä oleva asu muodostaa myös itsessään syntagman. Hahmon ylleen pukemat musta huppari valkoisella logolla ja mustat farkut antavat hyvin arkipäiväisen vaikutelman. Henkilökuvissa on totuttu näkemään henkilöitä parhaimpiinsa puettuna, mutta tässä kuvassa asuvalinta on pikemminkin vaatimaton. Ehkä kuvattava on ajatellut, että pramea asu ja asusteet veisivät huomion siltä vakavalta aiheelta, jota varten hän on saapunut toimittajan haastateltavaksi. Hahmon ylleen pukema asu merkitsee kuitenkin kuvan syntagman, denotaationkin. Kuvassa esiintyvä hahmo on sairaanhoitaja, joka on kuvattu juttua varten työasun sijaan siviilivaatteissa. Denotaatio hoitajahahmosta siviilivaatteissaan johdattaa erilaiseen konnotaatioon kuin mitä (nais)hahmo hoitajan työasuun pukeutuneena tekisi.

Myös kuvauspaikka, pihatien korotettu reunakivetys, merkitsee kuvalle denotaation, joka johdattaa erilaisten konnotaatioiden äärelle. Kuvauspaikka on hyvin erikoinen, ja erikoisuudessaan jopa hämmäntävä. Tavallisesti henkilökuvien kuvauspaikkoihin ei välttämättä kiinnitä juuri huomiota, paitsi silloin, kun se on tavallisuudesta poikkeava. Yleensä henkilökuvat on otettu arkipäiväisissä ympäristöissä, kenties henkilöiden työpaikoilla, harrastuksissa, kodin piirissä, kaupunkimiljöössä. Toisinaan henkilökuvien syväterävyysalue on säädetty niin lyhyeksi, että kuvauksen kohteen takana avautuva kuvauspaikka jää epätarkaksi, jolloin huomio kiinnittyy miljöön sijaan pelkästään etualalla olevaan henkilöön. Tässä Petri Huhtisen ottamassa valokuvassa erikoiselta vaikuttava kuvauspaikka sen sijaan varastaa katsojan huomion. Samalla kuvauspaikka vahvistaa syntagman kuvalle merkitsemää synkkää ja raskasta tunnerekisteriä.

Kuvan tekstuaalinen kehys eli uutisen tekstiosio määrittelee osaltaan kuvan konnotaatioita. Vakavan ja väsyneen, mutta kokeneen oloinen, lakkoon ryhtyvä hoitajahahmo, johdattaa hyvin erityyppisen konnotaation äärelle kuin mitä ”nuori ja hymyilevä” hoitajahahmo mahdollisesti tekisi. Uutisen tekstissä Kulmala toteaa, että valtakunnansovittelijan sovintoehdotuksen hylkääminen perustui siihen, ettei siitä löytynyt palkkaohjelmaa. Kulmalan mukaan palkkaohjelma on tarpeen, sillä hoitajien palkat ovat jäljessä esimerkiksi insinöörien palkoista. Kuvauspaikan valinta, kuvakulma ja tekstuaalinen kehystys määrittelevät konnotaation, josta välittyy vaatimattomuus ja työväenluokkaisuus, vastakohtana tavanomaisille, keskiluokkaisuutta henkiville uutisartikkeleiden

henkilökuville, saatikka niille nostattaville ja yleville henkilökuville, joita olemme tottuneet näkemään naistenlehtien kansissa.

Uutisen väliotsikko kuuluu: ”Lakolla herätellään päättäjiä”. Tekstissä Kulmala perää valtiovallalta kauniiden sanojen sijaan toimia, eli lisärahoitusta hoitajien palkkaohjelmaan. Kulmalan mukaan koko sosiaali- ja terveydenhuolto nojaa hoitajien tekemään ylityöhön, mikä on kestävämpi, sillä hoitajillakin on omat perheensä. Hän toteaa olevansa itse ensin puoliso ja äiti, sitten vasta sairaanhoitaja. Tämä Kulmalan tekemä itsemäärittely johdattaa semioottisen myytin äärelle. Puoliso, äiti ja sairaanhoitaja rakentavat semioottista myyttiä naisesta hoivaajana, jota pidetään naiselle luontevana roolina. Tavallisesti tällaiset määrittelyt vahvistavat myyttiä ja niin voi olla tässäkin tapauksessa. Toisaalta Kulmalan tekemä, naistyypillisten roolien priorisoiminen ja sairaanhoitajuuden toissijaistaminen suhteessa puolisona ja äitinä olemiseen kyseenalaistaa naisruumiin biologisoinnin. Kulmala ei kuitenkaan varsinaisesti kyseenalaista naisen vastuulle vieritettyä hoivavastuuta, mutta pyrkii rajaamaan sen laajuutta. Hoivan voi ymmärtää silloin ehtyväksi resurssiksi, jota edes nainen ei kykene ammentamaan ruumiistaan loputtomasti.

”Meillä on omat perheet ja muutkin menomme. Olen ensisijaisesti puoliso ja äiti, sairaanhoitajuus tulee sen jälkeen.”

Tampereella asuva sairaanhoitaja Elina Kulmala on pettynyt sairaanhoitopiiri-johtajien syyllistävään retoriikkaan. KUVA: PETRI HUHTINEN / AAMULEHTI

Johtajien asenne saa kritiikkiä

Uutisen tekstin katkaisee uusi valokuva, joka on ensimmäisen kuvan tapaan Petri Huhtisen ottama. Kuvatekstissä sanotaan, että ”Tampereella asuva sairaanhoitaja Elina Kulmala on pettynyt

sairaanhoidopiirien johtajien syyllistävään retoriikkaan”. Kuvan ja kuvatekstin myötä rekisterissä tapahtuu muutos, diskursiivinen nyrjähdys: hoitajahahmo nousee uhridiskurssista selviytyjädiskurssiin. Hahmo ei olekaan enää ”pelkästään” puoliso, äiti ja sairaanhoitaja, vaan toimija, jonka äänestä välittyy kriittisyys. Samalla hän ikään kuin astuu vahvemmin ensimmäisen kuvan kuvatekstissä mainittuun Tehyn alueluottamushenkilön rooliin. Kritiikillään hän osallistuu määrittelykamppailuun, jossa neuvottelujen osapuolet kilpailevat työmarkkinakiistaa määrittävästä kehystyksestä. Kuvaa seuraavan tekstin väliotsikko korostaa tätä rekisterin muutosta: ”Johtajien asenne saa kritiikkiä”. Tekstissä Kulmala kritisoi sairaanhoidopiirien johtajien asennetta. Johtajien kommentit ovat Kulmalan mukaan ”röyhkeitä ja syyllistäviä”. Sairaanhoidopiirien johto voisi Kulmalan mukaan asettua hoitajien puolelle ja vaatia valtiovalalta toimia.

Kuvassa hahmo on noussut tien pientareelta kävelysillalle. Hahmo nojaa sillan puiseen kaiteeseen ja katsoo kauemmas, kuvan kehyksen ulkopuolelle. Hahmon asennossa tapahtunut muutos tukee siten kuvan tunnerekisterissä tapahtunutta nostattavaa käännöstä. Hahmo on laskenut kyynärvartensa sillan kaiteelle. Kyynärvarret eivät kuitenkaan pääse kunnolla lepäämään sen päälle. Kaiteen korkeus saa olkapäät nousemaan aavistuksen korvia kohti, mikä tekee hahmon asennosta hieman varauksellisen oloisen. Suureellinen ja ylevä vaikutelma vaatisi jännittyneen ruumiinkielen sijaan luottavaisuutta henkivää levollisuutta ruumiissa. Silloin katse tavoittelisi määrätietoisesti kuvan kehyksen ulkopuolella siintävää horisonttia, varmana siitä, että kaikki mitä se toisi tullessaan, kohtelisi katsojaansa suotuisasti. Kuvassa hahmo sen sijaan näyttää pienenevän, kun sillan takana kohoavat lehdettömät koivun oksat kurottavat korkeuksiin, puhkaisten kuvan yläsivuun reikiä. Maaailma näyttää kävelysillalla seisovalle hahmolle kenties hivenen suurelta, kuitenkin sellaiselta, jossa *röyhkeyttä* ja *syyllistäviä* voimia kannattaa koetella.

Väliotsikko julistaa häpeilemättä: ”Raha ratkaisee”. Uutista varten on haastateltu myös Superin puheenjohtajaa Silja Paavolaa, jonka mukaan hoitajien palkkaohjelma on valtiovalan vastuulla. Hoitajien palkat ovat muihin vastaavan koulutustason ammatteihin, etenkin miesvaltaisiin aloihin verrattuna matalat. Tällainen suoraviivainen lähestymistapa rahaan osoittaa, että juttua varten haastatelluilla ei ole tarvetta kehystää työtaistelutoimien motiiveja sosiaalisesti hyväksyttävämpään muotoon. Edes siinä pelossa, että hoitajat leimattaisiin ahneiksi. Raha ei ole haastateltujen mukaan työmarkkinakiistassa toissijaisessa asemassa vaan ratkaisun avain. Se, että Kulmala määrittelee itsensä puolisoiksi ja äidiksi, ja vasta sen jälkeen sairaanhoitajaksi, todistaa siitä, että hoivatyö on ansiotyö, jonka tekemiseen motivoi nimenomaan raha, ei kutsumus tai muu naistyyppilliseksi mielletty toiminta.

5.2.2.2. Moniulotteiset hoitajat

Oikeuttavan kehyksen omaavat henkilökuvastot esittävät hoitajat moniulotteisina toimijoina. Henkilökuvien hoitajat esitetään roolissa, jossa korostuu ammattiin perustuvan allianssin jäsenyys. Heidät mielletään tavalla tai toisella hoitajaliittojen toimijoiksi. Kuitenkin esityksissä keskeisessä asemassa ovat henkilöt, eivät joukot. Sekä kuva että teksti alleviivaavat, että hoitajan näkökulma on uutisjutun keskiössä. Teksti perustuu haastateltavan kommentteihin, joissa perustellaan ja oikeutetaan hoitajien työtaistelutoimia. Henkilökuvastot kyseenalaistavat ne työnantajaosapuolen näkemyksiin perustuvat kuvastot, jotka nojaavat hoitajia syyllistäviin kehyksiin. Henkilökuvista välittyy henkilökohtaisuuden, aitouden ja läheisyyden vaikutelma, jota rakennetaan erilaisilla paradigmaattisilla valinnoilla, kuten kuvakulmilla, rajauksilla ja asuvalinnoilla. Valokuva, jossa henkilö on kuvattuna lähietäisyydeltä siten, että kasvojen piirteet ja ilmeet ovat helposti luettavissa, ja jossa henkilö on pukeutuneena työasun sijaan siviilivaatteisiinsa, luo vaikutelman, jossa kuvan henkilön ääni ja kokemus tulevat lähelle katsojaa.

Uutisten tekstit, otsikot, ingressit ja kuvatekstit muovaavat uutisten henkilökuville kehyksen, jossa perustellaan ja oikeutetaan hoitajien työtaistelutoimia. Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisen ingressissä vakuutetaan, että ”lakkoon mennään hyvän asian puolesta”. Toisaalta tekstit pyrkivät samalla nostamaan esille hoitajien tuntemuksia, kokemuksia ja ajatuksia agendan takana, toteamalla, että ”Moni koki silti myös huolta potilaista”. (Aalto HS 31.3.2022.) Työtaistelutoimien hoitajissa herättämien tunteiden näkyväksi tekeminen rakentaa kuvaa hoitajista paitsi päämäärätietoisina, myös inhimillisinä toimijoina. Esimerkiksi Lapin Kansan uutisessa kerrotaan, että potilasturvallisuuslain valmistelu aiheutti raivoa hoitajissa (Akimo Lapin Kansa 1.4.2022). Uutisjutuissa hoitajat toivoivat, ettei lakkoon tarvitsisi mennä, mutta samalla he kokivat, ettei muuta vaihtoehtoa ole. Hoitajien kerrottiin sanoneen, että lakko on äärimmäinen keino, mutta tilanne huomioiden oikeutettu, sillä ilman lakkoa seuraukset suomalaiselle terveydenhuoltojärjestelmälle saattaisivat olla pahemmat. Tunnelman sanottiin olevan ristiriitaisista tuntemuksista huolimatta kuitenkin luottavainen, ja kaikkien hoitajien seisovan työtaistelutoimien takana.

Kuten protestikuvastonkin yhteydessä hyödynnetyn oikeuttavan kehyksen kohdalla, myös henkilökuvastoa kehystettiin perusteluilla, joissa korostettiin, että työtaistelutoimissa on kyse terveydenhuollon tulevaisuudesta. Toivottiin, että lakolla olisi vaikutusta hoitajien huonoihin työoloihin, joita määrittävät jatkuva hoitajapulana aiheuttama kiire ja joustamisen tarve. Hoitajien kerrottiin olevan huolissaan alansa veto- ja pitovoimasta ja vaativan siksi palkankorotuksia ja kunnollisia työoloja. Lisäksi työtaistelutoimia oikeutettiin painottamalla, että potilasturvallisuus ja

suojelutyön riittävyys ovat työnantajan vastuulla, ja huomauttamalla hoitajien luvanneen riittävästi työvoimaa suojelutyöhön.

Henkilökuvien huomion kohteena on henkilö, jossa kiinnostavaa on nimenomaan henkilökohtaisen kompleksisuus. Näyttämällä katsojalle paradigmaattisia valintoja hyödyntäen kuvauksen kohteen kasvoilla purjehtivat ilmeet, ja ehkä katseesta välittyvä, samastuttava ihmisyyys, luodaan vaikutelma, jossa kuvauksen kohde on mahdollista tavoittaa henkilökohtaisella tasolla. Henkilöiden kuvaaminen joukkojen sijaan on moderni tapa kuvata yhteiskunnallisia ilmiöitä. Henkilökuvat hoitajista paljastavat hoitajien työtaistelutoimiin liittyvät ristiriitaiset tunteet, heidän henkilökohtaiset motiivinsa ja perusteensa työtaistelutoimille. Henkilöiden ilmeet ja eleet voidaan tulkita merkeiksi ruumiiden sisäisistä tiloista, vaikka ulkopuolelta katsomalla niitä ei olekaan mahdollista täysin tavoittaa. Siksi niitä onkin ehkä hyödyllistä tarkastella kulttuurisena pintana, joka auttaa merkityksellistämään kuvauksen kohteina olevia työruumiita. Oikeuttavan kehyksen omaavat henkilökuvat ovat ennen kaikkea esityksiä, joissa hoitajat näyttävät paitsi päämäärätietoisilta, myös inhimillisiltä.

5.3. Neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot

5.3.1. Hoivatyön kuvasto

5.3.1.1. Semioottinen analyysi Pekka Ahon uutiskuvasta

tapahtumapaikalta, jotta uutisen lukijalla olisi mahdollisuus luoda mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys uutistapahtumasta. Arkistokuvan käyttö tähän tapaan uutisen yhteydessä voi kuitenkin johtaa tulkintoihin, jotka eivät pidä paikkaansa. Lukija voi tätä Sinikka Pylkkäsen kirjoittamaa uutista lukiessaan ihmetellä, onko Lapin keskussairaala otetussa kuvassa kyse uutisen tekoheikellä meneillään olleen lakon hiljentämästä tuloaulasta. Uutisen tekstissä nimittäin mainitaan, että hoitajien ensimmäinen lakko on edelleen käynnissä ja se päättyy pitkänäperjantaina. Lapin keskussairaalan tuloaula on monelle Lapin Kansan lukijalle tuttu paikka, ja kuvan yhteyteen lisätty kuvateksti kertoo, että ellei kiistan osapuolet pääse sopimukseen, ”suuri osa Lapin keskussairaalan hoitajista menee lakkoon”.

Uutisessa kerrotaan hoitajien ja työnantajaosapuolen välisen työmarkkinakiistan viimeisimmistä käännteistä. Juttua varten ei ole kysytty kommentteja miltään taholta, eikä siinä erityisesti painoteta kenenkään näkökulmaa. Uutisjutun paino on siten ikään kuin neuvotteluprosessissa sinänsä. Uutisesta saa toisaalta jonkinlaisen käsityksen siitä, miten hoitajajärjestöt ja hoitotyöntekijät asemoituvat työmarkkinaosapuolina. Uutisen tekstissä todetaan, että hoitajalakko siirtyy ja alkaa vasta pääsiäisen jälkeen. Lisäksi jutussa kerrotaan, että hoitajajärjestöt hakivat lakon siirtoa, jotta sovittelulautakunnalla olisi tarpeeksi aikaa käytettävissään ratkaisun saamiseksi.

Voisi siten sanoa, että työmarkkinaneuvotteluprosessi näyttäytyy uutisen välityksellä normalisoidussa valossa. Uutisen mukaan lakko koskee vain erikoissairaanhoidon ja muun muassa vanhustenhuolto on rajattu pois kokonaan, eli työtaistelutoimista ja sen laajuudestaan neuvotellaan työmarkkinakiistan osapuolien kesken. Uutisjutun lopussa mainitaan, että hoitajajärjestöt vaativat sosiaali- ja terveysalalle palkkaohjelmaa ja heidän tavoitteenaan on hoitajajärjestöjen ratkaisu. Neuvottelujen tavoitteen mainitseminen lisää neuvotteluprosessin ymmärtämistä sinänsä. Lukija saa siis käsityksen siitä, mikä merkitys lakkotoimilla on neuvotteluprosessin kokonaisuuden kannalta.

Kuva jo itsessään saattaa tarjota ikään kuin indeksisen ikkunan, jonka kautta katsottuna uutisen teksti merkityksellistyy lukijalle. Kuvateksti, jonka mukaan ”suuri osa Lapin keskussairaalan hoitajista menee lakkoon”, toimii siltana kuvan ja uutisen välillä. Usein taas uutisen otsikko ja ingressi jo muotoiluseikoista ja sivun asetteluvalinnoista johtuen saavat kuvaa ja kuvatekstiä keskeisemmän aseman tulkintakehyksenä, joka ohjaa uutisen luentaa. Otsikko ja ingressi tarjoavat siis lukijalle tulkintaohjeen, jonka kautta tarkastella uutista – ja uutiskuvaa.

Ensimmäisenä Pekka Ahon ottamasta kuvasta välittyy aavistuksen pysähtynyt tunnelma. Paradigmaattisten valintojen johdosta silmien edessä avautuu avara tila, jossa on vain vähän liikettä. Katse kiinnittyy kuvan keskeltä halkaisevaan pylvääseen, jonka sivuille on kiinnitetty eri suuntiin

ohjaavia kulkuopasteita. Pylvään yläreunaan kiinnitetty sininen kyltti ilmoittaa: ”Saapuminen sairaalaan. ALOITA TÄSTÄ”. Kyltti mitä ilmeisimmin ohjaa asiakasta aloittamaan asioinnin sairaalassa pylvään vasemmalla puolella olevalla automaatilla. Sininen automaatti seisoo kohti kuvan oikeaa sivua, ikään kuin valmiina vastaanottamaan tulijat. Kuvan pystylinjaa halkovan pylvään takaa kurkkaa toinenkin, tulijoita odottava sininen ilmoittautumisautomaatti.

Vastaanoton ulkoistaminen tällaisille sinisille itsepalveluautomaateille kuvastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutkin läpileikannutta digitalisaation trendiä. Kuvan sininen itsepalveluautomaatti on siis itsessään denotaatio, joka johdattaa konnotaatioon palveluiden digitalisoitumisesta. Digitalisaation avulla tehostetuissa palveluissa eivät enää kohtaakaan ihmiset vaan ihmiset ja koneet. Digitaalinen itsepalvelu vähentää terveydenhuollon asiakkaan ja hoitajan välistä vuorovaikutusta, jonka tulisi olla keskeinen osa hoivan kokemusta. Teknologia ja itsepalvelu ovat kyllä osa hoivaa mutta niihin perustuvat palvelut eivät välttämättä mahdollista kokemusta hoivasta.

Seuraavaksi katse pysähtyy kuvan vasemmassa yläkulmassa olevaan hahmoon, joka jää kuvan tarkennusalueen ulkopuolelle. Tummiin pukeutunut, rollaattorin turvin liikkuva kulkija on luultavasti asiakas. Ilmoittautumisautomaatin vieressä seisovan pylvään sivuun kiinnitettyssä sinipohjaisessa opasteessa lukee valkoisella tekstillä: ”Näytteenotto 2L”. Tekstin edessä on nuoli, joka osoittaa tumman hahmon tulosuuntaan. Hahmon rinnalla, vasemmalla puolella kävelee toinen, tummavaatteinen kulkija. Heidän vasemmalla puolellaan, etuviistossa, kuvan katsojan perspektiivistä keskialueen paikkeilla makaa mustanvärinen sohvaryhmä. Yhdellä sohvista istuu valkoiseen hupulliseen takkiin pukeutunut hahmo, joka nojaa hieman eteenpäin, kasvot seinällä olevia ikkunoita kohti. Nämä paradigmaattiset valinnat tuottavat kuvalle syntagman, jossa ihmisten sijaan korostuvat tila ja tilassa olevat laitteet.

Kuvan vasemmassa laidassa seisoo kaksi sinisiin hoitajan työasuihin pukeutunutta hahmoa vastatusten. Toinen hahmoista seisoo ilmoittautumisautomaattien suuntaisesti, toinen puolestaan kohti kuvan vasenta yläkulmaa. Ilmoittautumisautomaattien suuntaisesti seisova hahmo on pukenut työasunsa päälle mustan neuletakin. Avara tila ja sairaalaolosuhteisiin mitoitettu ilmanvaihto pitävät luultavasti huolen siitä, että lämpö haihtuu ihon pinnalta tehokkaasti. Molemmilla hahmoilla on yllään valkoiset kasvomaskit, jotka peittävät ison osan kasvoista. Maskien alle jäävät niin hymyt kuin puheen tuottamiseen osallistuvien kasvolihastenkin liikkeet, mikä tekee puheen artikuloinnin tulkinnasta vaikeaa. Maskien takaa voi kuitenkin erottaa ilosta silmien ulkosyrjiin kasautuneet naururypyt, hämmennyksestä tai tarkkaavaisuudesta kertovat poimuiksi vetäytyneet uurteet otsalla sekä silmien väliin huolen tai ärtymyksen esiin provosoimat pystyviivat. Hahmojen kasvoilleen

pukemat kasvomaskit sekä tuloaulassa apupöydille tarjolle asetellut käsidesipurkit ja kasvomaskilaatikot muistuttavat koronapandemian aikana opitusta, yksilön vastuullisuutta korostavasta hygieniakulttuurista. Hahmojen yllä olevat asut ja kasvoille puetut kasvomaskit ovat paradigmaattisia valintoja, jotka yhdessä muotoilevat kuvalle syntagman. Samalla paradigmaattiset valinnat määrittävät kuvalle denotaation, joka johdattaa koronapandemiaan ja hygieniakäytäntöihin liittyviin konnotaatioihin.

Kuvassa hoitajien työruumiit asemoituvat ennen kaikkea suhteessa tilaan, jota kuvan syntagmakin ilmentää. Kuvassa tila on pääroolissa. Tilojenvälisyyteen ja liikkumiseen tilojen välillä viittaa hoitajien takana olevalle seinälle kiinnitetty rakennuksen pohjapiirros. Kuvassa oleva rajattu tila saattaa vaikuttaa ensivilkaisulla salpautuneelta, pysähtyneeltä, mutta tarkemmin katsottuna se on ennemmin liminaalitalan kaltainen. Tila merkitsee siis siirtymistä tilojen välillä, tilojenvälisyyttä. Tila toimii kuvassa oleville työruumiille siirtymänä paikasta toiseen. Kuvassa olevat hoitajien ruumiit näyttävät pysähtyneiltä, mutta oikeastaan ne ovat liikkeessä tilojen välillä. On myös niin, että uutisjutun teksti tuottaa kuvalle ulkopuolisen äänen, jonka välityksellä tila, jossa uutinen ”tapahtuu”, laajenee kuvan ulkopuolelle. Tila pitää sisällään ulottuvuuden, joka muodostuu pysähtyneisyydestä ja kuvan ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Tällainen tilojenvälisyys, kuvan liminaali ulottuvuus ei välttämättä tavoita kuvan metonyymista tasoa. Välitila ei ehkä tavoita merkitystä, johon se pyrkii viittaamaan. Se ei itsessään toimi merkinä, mutta menee kyllä sitä kohti, on osa merkitysprosessin muotoutumista.

5.3.1.2. Sopivat hoitajat

Neuvotteluprosessia normalisoivat representaatiot perustuvat ”neutraaleihin” kehyksiin, jotka tietyn neuvotteluosapuolen näkemyksen sijaan alleviivaavat sopimussyhteiskunnan luonnetta. Silloin työmarkkinakiistat nähdään normaaleina, sopimussyhteiskuntaan kuuluvina ilmiöinä, eikä niistä uutisointi edellytä moralisoivaa kehystystä. Nämä ”neutraalit” kehykset eivät pyri korostamaan minkään osapuolen näkökulmaa sinänsä, vaan antavat vaikutelman ”puolueettomasta” uutisoinnista. Mikään uutisointi ei ole kuitenkaan lopulta täysin ”neutraalia”, sillä neutraaleiksikin mielletyt kehykset perustuvat yhteisesti jaettuun käsitykseen todellisuudesta, jossa vallitsevat tietyt yhteiskunnalliset valtasuhteet. ”Neutraalitkin” kehykset pitävät siten sisällään muun muassa hoivaan kohdistettuja odotuksia ja vaatimuksia. Jo se, elävöitetäänkö uutista enimmäkseen

hoivatyön kuvastolla vai protestikuvastolla paljastaa jotain merkityksistä, joita hoitajiin ja hoivaan liitetään.

Neuvotteluprosessia normalisoivissa representaatioissa hoitajat esitetään neuvotteluprosessin osapuolena, sopijoina. Kehysten ”neutraalius” perustuu siihen, että konfliktin sijaan korostetaan sopimisen merkitystä. Silloin sopimusyhteiskunnan luonteen omaisesti luotetaan neuvottelun voimaan ja sopimuksen löytymiseen osapuolten välille. Esimerkiksi Kalevan uutisen otsikossa todetaan, että ”Oulun kaupunki ei hae kotihoidon lakon aloituskieltoa oikeudesta – potilasturvallisuuslaki tarjoaa keinot turvata välttämätön hoito”. Ingressi jatkaa: ”Kaupunki ja hoitajajärjestöt neuvottelevat suojelutyöstä torstaina”. Kuvateksti täydentää otsikon ja ingressin sanomaa: ”Potilasturvallisuuslaki antaa keinot turvata välttämätön hoito lakon aikana”. Uutisen yhteyteen lisätyssä, Joel Karppasen ottamassa kuvassa kaksi henkilöä, luultavasti hoitaja ja palvelukodin tai kotihoidon asiakas pitävät toisiaan käsistä. Uutisjutun tekstissä sanotaan, että Oulun kaupunki ja hoitajajärjestöt aikovat neuvotella suojelutyöstä. Uutisessa työnantajaosapuoli alleviivaa pyrkimystä sopimiseen ja sanoo toivovansa, että suojelutyöstä saadaan sovittua hoitajajärjestöjen kanssa. (Rättilä Kaleva 22.9.2022.)

Neuvotteluprosessia normalisoivissa esityksissä kerrataan, miten kotihoidon käynnit ja asiakkaiden hoiva saadaan järjestettyä lakon aikana. Sekin on neuvottelukysymys, jossa pyritään sopimiseen. Esimerkiksi Kalevan uutisen otsikossa kerrotaan, että ”Oulun kotihoidon lakossa henkilökuntaa on riittänyt kaikkina lakkopäivinä”. Jarmo Kontiaisen ottaman kuvan kuvatekstissä todetaan: ”Hoitajaliittojen lakon viimeinen päivä on perjantai. Kuvassa kotihoidon asiakkaan lääkkeitä apteekin annospussissa”. Kuvassa luultavasti kotihoidossa työskentelevä hoitaja pitää käsissään asiakkaan lääkkeitä, jotka on annosteltu apteekin annospusseihin. Uutisen teksti kertoo, että lakko Oulun kotihoidossa ”on sujunut rauhallisesti”, sillä henkilökuntaa on ollut riittävästi töissä kaikkina lakkopäivinä. Työnantaja sai sovittua hoitajajärjestöjen kanssa riittävästi suojelutyötä lakon ajaksi. (Rahko Kaleva 29.9.2022.)

Näiden neuvotteluprosessia normalisoivien, ”neutraalien” kehysten rinnalla hyödynnettiin yksinomaan hoivatyön kuvastoja. Hoivatyön kuvaston merkitykset muotoutuvat hyvin pitkälle suhteessa kehystykseen. Hoivatyön kuvastojen merkitykset muuttuvat siis kehysten mukana. Hoivatyön kuvasto ei silti edes sellaisenaan ole merkityksiltään ”neutraali”, eivätkä ”neutraalit” kehukset häivyttä hoivaan liitettyjä merkityksiä. Itse asiassa kehysten ”neutraalius” saattaa paljastaa hoivatyön kuvastojen merkityslataukset selvemmin kuin moraalisen ulottuvuuden sisältävät kehukset. Herääkin kysymys, miksi neuvotteluprosessia normalisoivia uutisia on elävöitetty pelkästään hoivatyön kuvastoilla, eikä vaikkapa protestikuvastoilla. Onko siis tarkoituksena

normalisoida paitsi neuvotteluprosessi, myös hoivatyöhön liitetyt merkitykset? Mikäli neuvotteluprosessia normalisoivien uutisten yhteyteen lisättäisiin protestikuvasto, tarkoittaisiko se sitä, että protestikuvasto ja protestit sinänsä saattaisivat normalisoitua? Protestikuvasto on tunteita herättävää, moraalisesti latautunutta. Useimmiten protestikuvasto kehystetään joko oikeuttavalla tai syyllistävällä tekstillä. Tai mahdollisesti toisin päin: protestikuvastoa käytetään joko oikeuttavan tai syyllistävän tekstin tukena. Eivätkö protestit olekaan siis normaali osa neuvotteluprosesseja?

Neuvotteluprosessia normalisoivissa uutisjuttujen kuvissa paradigmaattiset valinnat määrittävät kuville syntagman, jossa keskeisessä osassa ovat kosketus, asiakkaan perustarpeista huolehtiminen ja hoivan rutiinit eli lähinnä hoivan emotionaalinen ulottuvuus. Ne määrittävät kuvan denotaatioita, jotka johdattavat konnotaatioihin, joissa korostuvat hoivaan liitetyt merkitykset ja odotukset: hoiva on ennen kaikkea välittämistä, autettavan roolissa olevan perustarpeista huolehtimista, pyyteetöntä auttamista. Neuvottelu ja sopiminen suojelutyöstä, jossa ”Lakon aikana turvataan asiakkaiden hygienia, ravitseminen, lääkehoito ja hoitotoimenpiteet” (Rahko Kaleva 27.9.2022), tarkoittaa sitä, että hoivaaja hyväksyy oman roolinsa hoivan antajana. Hoitajien esittäminen *sopivina* viittaa siten sopimiseen muunakin kuin toimintana, joka tapahtuu työmarkkinapöydissä. Sopiminen tarkoittaa siis sopimista *jostakin* ja *johonkin*. Tässä yhteydessä sopimista hoivan tai naisen kategoriaan.

Toisaalta hoivatyön kuvastoissa hoiva saattaa saada myös toisenlaisia ulottuvuuksia, kuten Pekka Ahon ottamassa kuvassa Lapin keskussairaalan tuloaulasta. Siinä hoivaan liitettyjä merkityksiä ja kuvan konnotaatioita muotoilee kuvan sairaalamiljö. Odotukset ja vaatimukset hoivan suhteen ovat jossain määrin erilaisia silloin kun ollaankin kotihoidon sijaan erikoissairaanhoidon ympäristössä. Silloin hoivan emotionaalisen ulottuvuuden sijaan painoa saavat myös muut hoivan tasot. Pekka Ahon ottamassa kuvassa hoitajien representaatiot perustuvat tilojenvälisyyteen. Hoiva nähdään silloin työruumiiden liikkumisena tilojen välillä, mikä toisaalta määrittää yhtä lailla kotihoidossa tehtävää hoivaa. Tilojenvälisyyteen liittyvä merkitysulottuvuus on siten tavallaan läsnä, kylläkin usein poissaolevana, myös sellaisten neuvotteluprosessia normalisoivien uutisten kuvastoissa, joissa hoitajien työruumiit esitetään hoivatyössä kotihoidon ympäristöissä.

6. Pohdinta

Tarkastelen tässä luvussa tutkimustuloksiani suhteessa tutkimuskirjallisuuteen ja pohdin niiden laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Ensin tarkastelen, miten hoitajia syyllistäviä representaatioita mediassa on tutkimustulosteni ja aikaisempien tutkimusten perusteella tuotettu ja

mihin tällaiset esittämisen tavat oikein perustuvat. Toisessa alaluvussa tarkastelen, millaisia moniulotteisia esityksiä muun muassa oikeuttavat kehykset tuottavat hoitajista, ja miten ruumiskäsitys ohjaa katsomisen tapaa. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa tarkastelen puolestaan sitä, miten näennäisen neutraalit kehykset saattavatkin tuottaa stereotyyppisiä esityksiä hoivasta ja hoivaajista.

6.1. Ei vain huonoja hoitajia, vaan myös huonoja naisia

Tutkimustulosteni mukaan työtaistelutoimien aikaiset syyllistävän kehyksen omaavat protesti- ja hoivatyön kuvastot pitävät sisällään kuvauksia, joissa hoitajat esitetään uhkana potilaille, kansalaisille ja terveydenhuoltojärjestelmälle. Hoivatyön kuvastoissa esitetty hoivatyön vaativuus ja vastuullisuus muuttuvat vastuuttomuudeksi, kun niitä katsotaan uhkan diskurssin kautta. Hoivan vastuullisuuden osoittaminen hoivatyön kuvastoin korostaa moraalista taakkaa, jota syyllistävät kehykset hoitajien harteille pyrkii asettelemaan. Hoivan vastuullisuuden ja vaativuuden alleviivaaminen vastuuttaa ja syyllistää, ja lopulta kyseenalaistaa hoitajien moraalin.

Protesti- ja hoivakuvastoon ujutettu uhkan diskurssi perustuu odotukseen, tai jopa vaatimukseen siitä, että lakkoon ryhtyvät hoitajat pitävät kiinni hoivavelvollisuudestaan. Silva Tedre puhuu hoivan sanattomasta sopimuksesta. Siinä hoiva nähdään naisten vastuuna ja osaamisalueena. (Tedre 1999, 55.) Hoivaetiikan piirissä käydyssä keskustelussa on pohdittu sitä, onko hoivaetiikka ominaista vain naisille ja kykenevätkö vain naiset hoivaamaan (Anttonen & Zechner 2009, 30–33). Työruumiisiin kohdistetaan monenlaisia odotuksia työmarkkinoilla (Parviainen et al. 2016, 10, 20), ja etenkin naisruumiiden odotetaan kantavan vastuun yhteiskunnallisesta hoivavelvoitteesta.

Hoivatyöntekijöinä sairaanhoitajien odotetaan noudattavan vastuurationaalista toimintaa edistääkseen yhteisön eheyttä ja yhteisvastuullisuutta, jollaiseksi hoivakin mielletään. (Anttonen & Zechner 2009, 30–33.) Vaikka vuosikymmenten aikana tapahtuneet muutokset naisten yhteiskunnallisessa asemassa ovatkin saattaneet jossain määrin vaikuttaa sukupuolittuneeseen hoivasopimukseen, on hoiva edelleen pääasiassa naisten työtä (Tedre 1999, 55).

Visuaalisen kulttuurin esitykset, joita uutiskuvatkin ovat, tuottavat kaavamaisia ja vakiintuneita sukupuolittuneita ruumiinkuvia, jotka välittävät tiettyjä sukupuoliin liittyviä odotuksia, merkityksiä, ihanteita ja malleja, joihin samastumme ja joita vastustamme (Rossi 2003, 11, 19–20, 23).

Odotuksien vastustaminen, siten kuin se syyllistävien kehysten läpi katsottuna esitetään, näyttäytyy

siten hoivavelvoitteen laiminlyöntinä. Väitänkin, että hoitajia syyllistävät mediarepresentaatiot paljastavat ne odotukset ja vaatimukset, joita hoivaan ja hoivaajiin liitetään. Koska hoiva käsitteenä ja ilmiönä on sukupuolittunut, paljastavat hoivaan liitetyt merkitykset myös jotain sukupuoliin kohdistetuista odotuksista.

Muhammed ja kumppanit tarkastelivat tutkimuksessaan koronapandemian aikaisia median representaatioita sairaanhoitajista. Mielestäni heidän tuloksistaan ilmenevät sairaanhoitajien representaatiot paljastavat, millaista yhteiskunnallista roolia sairaanhoitajilta odotetaan ja millaisin diskursiivisin tekniikoin heitä tuohon rooliin pyritään ohjaamaan. Median koronapandemian aikana muotoilema sankaridiskurssi esitti sairaanhoitajat epäitsekkinä, uhrautuvina ja erinomaisina moraalisubjekteina, jotka pitivät potilaille ja yhteiskunnalle antamaansa sitoumusta ja ammatillisia velvollisuuksiaan tärkeämpinä kuin omia pelkojaan henkilökohtaisen turvallisuutensa suhteen. Samalla media pyrki esittämään sairaanhoitajat alistuvina, ahkerina ja tottelevaisina mallikansalaisina. (Muhammed et al. 2021, 1, 4, 6.)

Tuottamalla uhrautumiseen perustuvaa sankaridiskurssia media pyrkii siis luomaan säyseitä sairaanhoitajan ruumiita, jotka toimivat erinomaisina moraalisubjekteina ja mallikansalaisina (ks. Muhammed et al. 2021, 7). Näiden kurinalaisten ruumiiden odotetaan toteuttavan hoivan sanatonta sopimusta (ks. Tedre 1999) ja kantavan moraalista vastuuta yhteiskunnallisesta hoivasta.

Mielenkiintoisen vertailukohdan koronapandemian aikaisiin sairaanhoitajien mediarepresentaatioihin tarjoaa tutkimukseni kohteena olleet sairaanhoitajien työtaistelutoimet ja niihin liittyvät uutisjuttujen esitykset sairaanhoitajista. Vaikka koronapandemian aikainen sankaridiskurssi näytti olleen suomalaisessakin mediassa yleinen hoivatyön kehystämisen tapa, vaihtui sävy koronapandemiaa seuranneen työmarkkinakiistan aikana kiitollisesta kriittisempään.

Myös aikaisempien tutkimustulosten, kuten Farronw`n ja O`Brienin tekemän tutkimuksen mukaan työtaistelutoimien aikaisten uutisjuttujen kautta sairaanhoitajista ja heidän liitoistaan rakentunutta kuvaa edistettiin diskurssilla, jossa sairaanhoitajia pyrittiin syyllistämään. Syyllistävää diskurssia edistettiin hyödyntämällä työnantajien esittämiä kommentteja työtaistelutoimista. (Farrow & O`Brien 2005, 191–192.) Myös omien tutkimustulosteni mukaan median muotoilemat hoitajia syyllistävät kehykset perustuivat nimenomaan työnantajaosapuolen antamiin kommentteihin.

Naughton`n (2022) tutkimustulosten mukaan media tuotti työtaistelutoimien aikana kuvauksia sairaanhoitajista, joissa heitä kuvattiin ahneiksi, laiskoiksi ja militanteiksi. Myös oman tutkimusaineistoni protestikuvastoissa toistuvat mielikuvat sairaanhoitajien militanttiudesta ja radikaaliudesta. Hoitajia edustavien liittojen väitettiin esimerkiksi turvautuvan järeisiin

työtaistelutoimiin, joiden oletettuja seurauksia aineistoni uutisjutuissa tarkasteltiin uhkan diskurssin kautta.

Näyttää siltä, että työtaistelutoimien aikaiset median tuottamat representaatiot sairaanhoitajista pitävät sisällään sellaisia esittämisen tapoja, joissa sairaanhoitajien ruumiita pyritään ohjaamaan kohti mallikansalaisuutta syyllistävien kehyksin. Koronapandemiassa toistetun sankaridiskurssin tapaan työtaistelutoimien aikana hyödynnetyt syyllistävät representaatiot nojaavat normeihin, jotka pyrkivät tuottamaan säyseitä sairaanhoitajien ruumiita. Rossin mukaan representaatioilla on sukupuolia normittava vaikutus. Syyllistävät representaatiot sairaanhoitajista ovat oikeastaan kamppailua merkityksistä – kamppailua siitä, mitä tai keitä tehdään esitysten kautta näkyviksi ja millä keinoin. (ks. Rossi 2010, 262–270.)

Niin oman kuin aikaisempienkin tutkimusten paljastamat syyllistävät representaatiot sairaanhoitajista saavat pohtimaan, millainen on sukupuolen vaikutus median suhtautumiseen ja tapaan kehystää naisvaltaisen sairaanhoitoalan työtaistelutoimet. Henttonen ja kumppanit tarkastelivat mediassa hoitajien työtaistelutoimien aikana julkaistuja mielipidetekstejä, joissa osassa esitettiin, että velvollisuus potilaiden hoitoon on oleellinen osa sairaanhoitajan ammatillisia vastuita. Tästä näkökulmasta katsottuna sairaanhoitajien asettama joukkoirtisanoutumisen uhka miellettiin moraalittomaksi. Henttosen ja kumppaneiden analysoimissa teksteissä katsottiin, että palkkakiista heikentää hoivan kaikista tärkeintä ulottuvuutta eli luottamusta sairaanhoitajien moraaliin ja motiiveihin. Samalla kun sairaanhoitajien moraaliksi kyseenalaistettiin, väitettiin heidän olevan ei vain huonoja ammattilaisia, vaan myös huonoja naisia. (Henttonen et al. 2013, 64.)

Sairanhoitajien moraaliksi ja sukupuolen välillä nähdään siis tiivis yhteys. Tutkimusaineistoni protesti- ja hoivatyön kuvastojen *uhkaavat* ja *vastuuttomat hoitajat* eivät näytä täyttävän erinomaisen moraalisubjektin tai mallikansalaisen kriteereitä. Hoitajat muuttuvat uhkaaviksi ja vastuuttomiksi, kun heidän katsotaan laiminlyövän hoivavelvoitteensa. Heidän hoivamoraalinsa asetetaan kyseenalaiseksi tarkastelemalla heitä syyllistävien kehysten kautta.

Henttosen ja kumppaneiden mukaan sairaanhoitajien työtaistelutoimet aiheuttivat voimakkaita reaktioita ihmisissä, sillä työtaistelutoimet uhkasivat normatiivista yhteiskunnallista sukupuolijärjestystä, joka pitää sisällään sairaanhoitoon ja ammatteihin liittyvät oletukset yleensä. Työtaistelutoimet onnistuivat nostattamaan keskustelun naisvaltaisten ammattiryhmien vallasta ja asemasta. Henttosen ja kumppaneiden mukaan heidän tutkimustuloksensa osoittavat, että sukupuolijärjestystä ylläpitävät kulttuuriset sukupuolikäsitykset ovat sitkeitä ja vahvistavat hoivan

ja ammattimaisuuden välistä dikotomiaa. Jotta sukupuolijärjestelmä muuttuisi, tulee nämä pinttyneet sukupuoli-käsitykset tehdä näkyviksi ja kyseenalaistaa ne. (Henttonen et al. 2013, 68.)

Tutkimusaineistoni protesti- ja hoivatyön kuvastojen *uhkaavat* ja *vastuuttomat hoitajat* vahvistavat vakiintunutta sukupuolijärjestystä, joka pakottaa hoivaajiksi oletetut, useimmiten naisiksi määritellyt subjektit tiettyyn yhteiskunnalliseen rooliin. Todellisuutta tuottavina esityksinä nämäkin syyllistävät representaatiot ovat luonteeltaan toistotekoja, *performatiiveja*, jotka normittavat ja luonnollistavat sukupuoliä. Toistotekoina representaatiot muovaavat yhteiskunnan arkitodellisuutta tuottamalla itsestään selvinä pidettyjä sukupuoliä määrittäviä diskursseja. Aikaansaavaksi toistoteoksi representatio muuttuu silloin, kun kuvaesitys tuottaa ja vahvistaa ihmisten olemuksellisuutta korostavia stereotyyppisiä, *tehdet* näistä esitysten kohteista ihmisten mielikuvissa juuri sellaisia. (Rossi 2010, 265–266, 270–271.)

Odotukset ja vaatimukset mallikansalaisuudesta nojaavat normatiiviseen yhteiskunnalliseen sukupuolijärjestykseen, jossa *uhkaavat* ja *vastuuttomat hoitajat* eivät ole vain huonoja ammattilaisia, vaan myös huonoja naisia (ks. myös Henttonen et al. 2013, 64). Vaikka median toistamat syyllistävät representaatiot hoitajista uusintavatkin vakiintunutta sukupuolijärjestystä, mahdollistaa näiden median hyödyntämien diskursiivisten tekniikoiden tunnistaminen pinttyneiden sukupuoli-käsitysten näkyväksi tekemisen ja niiden vastakarvaan lukemisen. Vakiintuneiden sukupuoli-käsitysten kyseenalaistaminen saattaa suorastaan vaatia tällaisten pinttyneiden käsitysten näkyväksi tulemistä. Ahtaaksi käyvä normatiivinen naisen kategoria kaipaa laveampia määritelmiä ja moniulotteisempia esityksiä. Syyllistävien kehysten osoittama, odotuksia ja vaatimuksia kyseenalaistava *huono nainen* on kompleksinen ja ristiriitainen, juuri sellainen, joka häiritsevänä ja eri asentoihin taipuvana saa stereotyyppiset kuvaukset näyttämään keinotekoisilta, toistoteoin tuotetuilta.

6.2. ”Tavallisia” naisia, inhimillisiä hoitajia

Oikeuttavan kehystyksen omaavissa protesti- ja henkilökuvastoissa korostuu hoitajien näkökulma työtaistelutoimista ja niihin johtaneista syistä. Oikeuttava kehys pyrkii siten perustelemaan hoitajien työtaistelutoimia. Protestikuvissa keskeistä on hoitajien esiin nostamat alan ongelmat, toimet, joita ongelmien ratkaisu edellyttää, ja tavoitteet, joihin toimilla tähdätään. Niin ikään Naughton`n tutkimustulosten mukaan osa hoitajien työtaistelutoimien aikaisista median viesteistä kehysti

hoitajien lakon muun muassa kamppailuna reilujen työehtojen puolesta. Naughton`n tutkimustulosten mukaan sairaanhoitajat pyrkivät itsekin hyödyntämään sellaisia kehyksiä viestinnässään, joissa korostettiin ammatillisen tunnustuksen merkitystä ja työntekijöiden oikeuksia (Naughton 2022, 106).

Vaikka hoitajien ammattiliitotkin voivat tuottaa mediaviestinnällään yhteiskunnallista valtaa erilaisten kehystämisen strategioiden kautta, tietty määrä valtaa riippuu olosuhteista, jotka eivät ole liittojen kontrolloitavissa (Naughton 2022, 107). Esimerkiksi juuri median rooli tiedon kehystäjänä voi Farrow`n ja O`Brienin mukaan olla hyvinkin suuri. Vaikka ammattiliitoilla olisi selkeät ja viimeistellyt viestintästrategiat mietittynä, on niiden kehystäminen median vastuulla. Kun media siis hyödyntää sairaanhoitajien työtaistelutoimista uutisoidessaan joko syyllistäviä tai oikeuttavia kehyksiä, on se omalta osaltaan rakentamassa sitä tapaa, miten asiat esitetään julkisuudessa. (ks. myös Farrow & O`Brien 2005, 193.)

Kubisan (2016, 342) tutkimustulosten mukaan sairaanhoitajien organisoimat työtaistelutoimet ovat usein marginalisoituja mediassa ja heidän asettamastaan agendasta ei käydä julkista keskustelua. Sairaanhoitajien työtaistelutoimia perustelemaan pyrkivät oikeuttavat kehykset sen sijaan nostavat, ainakin Naughton`n (2022) ja omien tutkimustulosteni mukaan, esille sellaisia sairaanhoitajien agendaa määrittäviä tekijöitä, jotka työnantajan näkökulmaan perustuvien syyllistävien kehysten läpi katsottuna jäävät näkymättömiin.

Saadakseen viestinsä kuuluviin mediassa yrittävät sairaanhoitajat esimerkiksi kyseenalaistaa hoivan feminiinisyyttä ja korostaa ammattimaisuuttaan kutsumuksen sijaan (Kubisa 2016, 342). Idea sairaanhoitotyön ammattimaisuudesta onkin Briskin mukaan keskeinen elementti hoivatyötä tekeville, sillä se on tuottanut perustan solidaarisuudelle sairaanhoitajien keskuudessa. Vastustus patriarkaalisia käytäntöjä ja sukupuolittuneita alistussuhteita kohtaan on saanut naiset muodostamaan solidaarisuuteen perustuvia alliansseja yhteisöjen ja ammattiliittojen muodoissa. (Briskin 2012, 288–289, 293.) Sairaanhoitajien työtaistelutoimia perustelemaan pyrkivät oikeuttavat kehykset korostavat nimenomaan hoivan ammattimaisuutta kutsumuksen sijaan, etenkin silloin, kun hoitajat esitetään *päämäärätietoisena joukkona*. Protestikuvastoissa esiintyvät päämäärätietoiset joukot voidaan siis ymmärtää alliansseina, jotka pyrkivät edistämään sairaanhoitajien ammatillista statusta ja häivyttämään hoivan ja feminiinisyyden välistä yhteyttä.

Tällainen hoitajien kyseenalaistama hoivan ja feminiinisyyden välinen kytkös perustuu naiseuden biologisointiin, jossa naiseus samastetaan ruumiiseen (Palin 1996, 226). Naiseuden samastaminen ruumiiseen ja suvunjatkamiseen on merkinnyt yhtäläisyyttä naiseuden ja ruumiin ja siten naiseuden

ja äitiyden välillä (Palin 1996, 227–229; ks. myös Tedre 1999). Sen sijaan, että ilmiöitä selitettäisiin olemuksista tai biologiasta käsin, ruumis voidaankin käsittää pinnaksi, johon kulttuuriset merkitykset kiinnittyvät. Silloin ruumiin merkityksellistyminen sukupuoleksi ei tapahdu jossain syvärakenteissa, vaan ruumiin pinnalla. Butler käsittää ruumiin ja sukupuolen performatiivina, eli katsoo niiden muotoutuvan tekojen ja toiminnan kautta. Mieheys ja naiseus ei ole silloin kiinteää ja olemuksellista, vaan jatkuvasti muotoutuvia pintoja. (Palin 1996, 237–239.)

Tutkimusaineistooni sisältyvät henkilökuvat hoitajista paljastavat katsojalle hoitajien työtaistelutoimiin liittyvät ristiriitaiset tunteet tekemällä näkyväksi ilmeet ja eleet kuvauksen kohteiden kasvoilla. Työtaistelutoimien hoitajissa herättämien tunteiden näkyväksi tekeminen rakentaa kuvaa hoitajista paitsi inhimillisinä, myös moniulotteisina toimijoina. Erilaisia vaikutelmia rakentavat ilmeet ja eleet ovat siten osa niitä toistotekoja, jotka muotoilevat ruumiin kulttuurista pintaa (ks. Palin 1996, 237–239).

Henkilökuvat hoitajista paljastavat hoitajien työtaistelutoimiin liittyvien ristiriitaisten tunteiden lisäksi myös heidän henkilökohtaiset motiivinsa ja perusteensa työtaistelutoimille. Oikeuttavat representaatiot sairaanhoitajista pyrkivät siis perustelemaan hoitajien työtaistelutoimia. Toisin kuin Kubisan (2016, 341–342) tutkimustulokset antavat olettaa, sairaanhoitajien tunteiden esiin tuominen mediassa ei siis aina tarkoita sairaanhoitajien agendan marginalisoimista.

Kun ruumis ymmärretään pintana, ruumiin merkityksellistämisen prosessi perustuu näköhavaintoihin ruumiin pinnasta. Silloin tehdään havaintoja ruumiiden pukeutumisesta, asusteista, ehostuksesta, eleistä, ja muusta kulttuurisesta pinnasta. Katsoja tekee lisäksi oletuksia ruumiin anatomiasta, jonka perusteella tehdään määrittelyä sukupuolesta. (Palin 1996, 237–239.) Tutkimusaineistoni henkilökuvista välittyvä henkilökohtaisuuden, aitouden ja läheisyyden vaikutelma tuotetaan juuri asuvalintoihin liittyvillä valinnoilla mutta myös kuvattavien ilmeillä ja eleillä. Orgad`n ja Rottenbergin (2022) tutkimuksessa tämän kaltaista kulttuurista pintaa kutsutaan ”tavalliseksi” työväenluokkaisiksi naisiksi.

Orgad ja Rottenbergin tarkastelivat tutkimuksessaan naistenlehtien sairaanhoitajista tuottamia representaatioita koronapandemian aikana. Naistenlehtien genre on historiallisesti rakentanut keskiluokkaisen feminiinisuuden ihannetta, naiseutta ja hoivatyön ideaaleja, samalla sulkien ulkopuolelle kuvat tavallisista työväenluokkaisista naisista. Orgad`n ja Rottenbergin tutkimusaineisto piti sisällään representaatioita, joita ei tavallisesti esiinny naistenlehdissä. Iso osa aineiston henkilökuvien naisista oli pukeutuneena omiin työasuihinsa, kasvoillaan hyvin arkinen meikki ja hiukset vaatimattomasti aseteltuina. Kuvat vaikuttivat ei-lavastetuilta otoksilta, joissa

henkilökuvien naiset olivat omilla työpaikoillaan. Tähän tapaan naistenlehtien kuvat pyrkivät siis representoimaan ”tavallisia” naisia. (Ordag & Rottenberg 2022, 2845, 2847–2848.)

Ordag`n ja Rottenbergin aineiston naistenlehtien representaatiot pitävät sisällään myös kipua ja vihaa, eli sellaisia negatiivisia affekteja, joita on tavallisesti pidetty rumina ja epäfeminiinisinä. (Ordag & Rottenberg 2022, 2857.) Myös oman tutkimusaineistoni henkilökuviissa näytettiin katsojalle kuvauksen kohteen kasvoilla olevat ilmeet ja eleet, jotka kertoivat hoitajien ristiriitaisista työtaistelutoimiin liittyvistä tunteista. Esimerkiksi potilasturvallisuuslain valmistelun sanottiin aiheuttavan raivoa hoitajissa. Tunnelman kerrottiin olevan ristiriitaisista tuntemuksista huolimatta kuitenkin luottavainen, ja kaikkien hoitajien seisovan työtaistelutoimien takana. Tällaiset, negatiivisetkin tunteet esiin tuovat representaatiot naispuolisista työntekijöistä eroavat siten hallitsevasta keskiluokkaisesta heteronormatiivisesta feminiinisyydestä (ks. myös Ordag & Rottenberg 2022, 2857).

Toisaalta ne naiset, jotka Ordag`n ja Rottenbergin tarkastelemissa naistenlehtien kuvissa esiintyivät, olivat pääasiassa nuoria, hoikkia, positiivisia, kykeneviä, työllistettyjä, hoivaavia ja resilienttejä. Tällaiset representaatiot eivät siten vastaa ”tavallisia” työväenluokkaisia naisia, vaan sen sijaan vahvistavat nimenomaan heteronormatiivista feminiinisyyttä, joka jättää ison osan naisista ulkopuolelle. (Ordag & Rottenberg 2022, 2843, 2857.) Muhammedin ja kumppaneiden tutkimustulokset vastaavasti osoittavat, ettei koronapandemian aikaista sankaridiskurssia sovellettu mediassa yhtä lailla kaikkiin sairaanhoitajiin, vaan sen soveltamista määrittä sairaanhoitajien rodullistetut ja etniset identiteetit (Muhammed et al. 2021, 6).

Yhdenvertaisuuden puute sairaanhoitajien representaatioissa ilmeni myös tutkimusaineistoni henkilökuviissa. Aineistooni kuuluvissa henkilökuviissa esiintyvät hoitajat olivat kaikki valkoisia, joten ainakin rodullistettujen ja etnisten identiteettien representaatiot jäivät näissä uutisjutuissa näkymättömiin. Lähes kaikki aineistoni henkilökuviissa esiintyvistä hoitajista oli naisen oloisia hahmoja. Heidät esitettiin paitsi inhimillisinä, myös *päämäärätieto*isina, mikä vastaa tyypillistä heteronormatiivisen feminiinisyyden kuvausta kyvykkäistä työllistetyistä naisista. Toisaalta aineistoni henkilökuviien naiset olivat pikemminkin kokeneen oloisia, kuin nuoria ja resilienttejä, mikä puolestaan viittaa ”tavalliseen” työväenluokkaisuuteen.

Vaikka Butlerinkin edustamat postmodernit teoriat käsittävät sukupuolen ja seksuaalisuuden pinnan kaltaisena fiktiona (Palin 1996, 240), on tämän kaltaista lähestymistapaa voitava arvioida myös kriittisesti. Kun ruumiit ymmärretään ”vain” kulttuurisena pintana, eivät ne ole aina kuvauksia vallitsevasta todellisuudesta, sillä todellisuudessa naisruumiit ovat konkreettisten sortotoimien

kohteina (ks. Palin 1996, 240). Protesti- ja henkilökuvienkaan *päämäärätietoinen joukko* tai *moniulotteiset hoitajat* eivät siis ole vain metaforia tai metafyyssistä pintaa, sillä niitä sortavat rakenteet kurittavat hoitajien työruumiita konkreettisesti. Ensinnäkin, ruumiillinen hoivatyö, johon liittyy alisteinen yhteiskunnallinen asema, on edelleen pääasiassa naisten työtä (Tedre 1999, 54). Sukupuoli ei ole pelkästään valintakysymys, sillä sukupuoliroolit ovat usein sitovia ja niiden luomat rajoitteet konkreettisia (Seppänen 2005, 63–64; Rossi 2003, 12–13). Toiseksi, jatkuva joustaminen ja raskas työ jättävät lopulta jälkensä hoitajien fyysisiin ruumiisiin kipuina, sairauksina ja uupumisena (ks. myös Tedre 2004, 49 ja Rikala 2016).

Sukupuolen lisäksi myös etnisuus ja luokka tuottavat työruumiita sortavia rakenteita (Anttonen & Zechner 2009). Siksi olisikin hyödyllistä ottaa ne huomioon tarkastellessa hoivaan liittyviä ilmiöitä. Vaikka kansainvälisessä hoivatutkimuksessa 1990-luvulla tapahtunut intersektionaalinen käänne suuntasi huomion hoivan risteäviin leikkauspintoihin, eivät luokka ja etnisuus ole juuri saaneet tilaa suomalaisessa hoivatutkimuksessa (Anttonen & Zechner 2009, 45–46, 49) – saattaka uutismedian tuottamissa sairaanhoitajien representaatioissa. Kun hoivaa ja hoivaajia representoidaan mediassa, toistuvat esityksissä usein sellaiset elementit, jotka ylläpitävät vakiintuneita visuaalisia järjestyksiä. Tällaiset esitykset eivät kuitenkaan vastaa hoivan todellisuutta. Todellisuudessa ”tavalliset” hoivaajat ovat sukupuoleltaan, seksuaalisuudeltaan, iältään ja etniseltä taustaltaan moninaisia. Siten myös ”tavallisten” hoivan representaatioiden tulisi pitää sisällään moniulotteisempia kuvauksia – sellaisia, jotka kehittävät ymmärrystä hoivasta vastaamaan paremmin todellisuutta.

6.3. Hoivatyöhön sopivat (vain) naiset?

Tutkimusaineistoni uutisartikkeleissa neuvotteluprosessia normalisoivien ”neutraalien” kehysten rinnalla hyödynnettiin yksinomaan hoivatyön kuvastoja. Hoivatyön kuvaston merkitykset muotoutuvat hyvin pitkälle suhteessa kehystykseen. Hoivatyön kuvastojen merkitykset muuttuvat siis kehysten mukana. Hoivatyön kuvasto ei silti edes sellaisenaan ole merkityksiltään ”neutraali”, eivätkä ”neutraalit” kehukset häivyttä hoivaan liitettyjä merkityksiä. Itse asiassa kehysten ”neutraalius” saattaa paljastaa hoivatyön kuvastojen merkityslataukset selvemmin kuin selkeästi moraalisen ulottuvuuden sisältävät kehukset. ”Neutraalitkin” kehukset pitävät siten sisällään muun muassa hoivaan kohdistettuja odotuksia ja vaatimuksia. Jo se, elävöitetäänkö uutista enimmäkseen hoivatyön kuvastolla vai protestikuvastolla paljastaa jotain merkityksistä, joita hoitajiin ja hoivaan liitetään. Farrow`n ja O`Brienin mukaan media ei toimi vain kanavana uutisille vaan se on myös

rakentamassa sitä tapaa, miten asiat esitetään julkisuudessa (Farrow & O'Brien 2005, 193).

Naughton`n mukaan median roolin pohtimisen lisäksi on kuitenkin huomioitava, että hyödynnettävissä olevat kehykset ovat riippuvaisia niiden historiasta ja kehystämisen kohteena olevan ammattialan ominaisuuksista (Naughton 2022, 107).

Neuvotteluprosessia normalisoivissa uutisjuttujen kuvissa korostuu lähinnä hoivan emotionaalinen ulottuvuus, jossa näkyväksi tulevat hoivaan liitetyt merkitykset ja odotukset: hoiva on ennen kaikkea välittämistä, autettavan roolissa olevan perustarpeista huolehtimista, pyyteetöntä auttamista. Hoitajien esittäminen *sopivina* viittaa siten sopimiseen muunakin kuin toimintana, joka tapahtuu työmarkkinapöydissä. Sopiminen tarkoittaa siis sopimista *jostakin* ja *johonkin*. Tässä yhteydessä sopimista hoivan tai naisen kategoriaan. Vaikka katsojalla onkin mahdollisuus myös vastustaa esimerkiksi näiden hoivatyön kuvastojen tarjoilemia sukupuolimalleja, voidaan sukupuolien ajatella rakentuvan näissä kuvastojen muotoilemissa merkitysprosesseissa (Rossi 2003, 11), jolloin kuvastot myös rakentavat sukupuolten järjestystä (Seppänen 2005, 11).

Sairaanhoitotyö ja sairaanhoitajat on tavallisesti yhdistetty kulttuurisiin stereotypioihin, joihin myös arvostus sairaanhoitajia kohtaan perustuu (Girvin et al. 2016). Sairaanhoitajia arvostetaan, kunhan he *sopivat* stereotyyppiin käsityksiin naisvaltaisesta ammatista. Neuvotteluprosessia normalisoivat ”neutraalit” kehykset saattavat siis tulla uusintaneeksi normatiivista käsitystä hoivasta ja naiseudesta, ja vahvistaneeksi sairaanhoitajiin liittyviä kulttuurisia stereotypioita. Teresa-Morales`n ja kumppaneiden mukaan sairaanhoitajiin liittyvät stereotypiat ovat muodostuneet sekä miesten että naisten sukupuolirooleista, jotka ovat nyky-yhteiskunnan määrittämiä. Naisia määrittää rooli, joka perustuu reproduktioon ja perheestä huolehtimiseen, minkä uskotaan olevan synnynnäistä naisten luonteelle. Näiden ominaisuuksien katsotaan määrittävän myös naispuolisia sairaanhoitajia, joiden ajatellaan sopivan miehiä paremmin sairaanhoitajan ammattiin. (Teresa-Morales et al. 2022, 20.) Kysymys on siis siitä, *kenen* katsotaan *sopivan* sairaanhoitajan ammattiin.

Donelan`n ja kumppaneiden tutkimustulosten mukaan sairaanhoitajan ammattia harkitsevien välillä vallitsee sitkeä sukupuolittunut jako. Myös näkökulmat sairaanhoitajan ammatista riippuvat sukupuolesta. Naiset näkevät sairaanhoitajan ammatin miehiä todennäköisemmin vaikeana ja alipalkattuna. Miehet taas näkevät sairaanhoitajan ammatin itselleen sopivana ammattina harvemmin kuin naiset. (Donelan et al. 2008, 149.) Girvin`n ja kumppaneiden mukaan esimerkiksi elokuvissa ja sosiaalisessa mediassa viehättävät, menestyneet, älykkäät ja koulutetut naiset esitetään sopimattomiksi sairaanhoitotyöhön. Myös maskuliinisuus esitetään epäsovivaksi suhteessa sairaanhoitajan ammattiin. Miespuoliset sairaanhoitajat esitetään moraalisesti turmeltuneina, naismaisina ja epäpätevinä. Jopa kansalaisten kokema luottamus sairaanhoitajia kohtaan perustuu

stereotyyppisiin käsityksiin sairaanhoitajan ammatista. Sairaanhoitajiin luotetaan ja heitä arvostetaan, kunhan heidän katsotaan vastaavan odotuksia epäitsekkäistä, ahkerista nuorista naisista. (Girvin et al. 2016, 994, 1001.)

Aikaisempien tutkimusten, ja omanikin, perusteella piirtyvä stereotyyppinen kuva sairaanhoitajista on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti rakentunut. Teresa-Morales`n ja kumppaneiden (2022) mukaan olisikin tärkeää, että mediassa tuotettaisiin stereotyyppisten sijaan paikkansapitäviä esityksiä sairaanhoitajista ja heidän rooleistaan terveydenhuollossa. Siksi tarvitaan parempia representaatioita sairaanhoitajista kaikkialla mediassa. Hoitajien esittäminen *sopivina*, tässä yhteydessä *sopivina* hoivan tai naisen kategoriaan, vahvistaa sitä yksiulotteista kuvaa hoivasta, jota yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa viitekehyksessä toistetaan.

Vaikka näiden visuaalisten kuvastojen sukupuolituotanto voidaan nähdä siis osittain pakottavanakin, on olemassa mahdollisuuksia esittää ja katsoa toisin. Kun ymmärretään, että kuvastoissa esitetty luonnollistettu sukupuoli onkin tuotettua ja rakentunutta, voidaan sukupuolikuviakin lukea vastakarvaan. Sukupuolien toisin toistaminen kuvastoissa on mahdollista esimerkiksi siten, että maskuliiniset naiset tai feminiiniset miehet esitetään katsojalle samastuttavina tai hyväksyttävänä. Näin vastakkaisuuksille perustuvan sukupuolieron rakentuneisuus korostuu. (Rossi 2003, 22.)

Muutos on mahdollista, mikäli sairaanhoitajan ammattia määriteltäessä ei käytetä pelkästään feminiinisiä määreitä. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi Teresa-Morales`n ja kumppaneiden mukaan sitä, että stereotyyppisten esitysten sijaan median esityksistä tulisi ilmi muun muassa se vastuu, joka sairaanhoitajilla on moniammatillisissa työryhmissä. Median esitysten tulisi näyttää ihmisille ammatti, jossa sekä miehet että naiset voivat työskennellä yhdessä ja jossa onnistumisen määrää taidot, ei sukupuoli. (Teresa-Morales et al. 2022, 20.)

Pelkästään hoivatyön vastuullisuuden korostaminen ei kuitenkaan riitä, sillä kuten tutkimustuloksenikin osoittavat, kehystämällä vastuun kuvaukset uhkan diskurssilla, tullaan tuottaneeksi sairaanhoitajia syyllistäviä representaatioita. Voisikin olla hyödyllisintä edistää sellaisia representoimisen tapoja, joissa hoivatyöhön sopivuutta ei määritäkään sukupuoli vaan taidot. Median esitykset hoivasta ja hoivatyöhön sopivista ruumiista tulisi siis perustua sekä feminiinisiin että maskuliinisiin kulttuurikoodeihin. Silloin maskuliinisiin koodeihin perustuvat protestikuvastotkin tulisi tunnistaa hoivan kuvauksina ja kontekstoida ne kehyksin, jotka mahdollistavat katsojalle niissä esiintyviin ruumiskuvastoihin samastumisen, sukupuolesta riippumatta.

7. Johtopäätökset

Hoiva on asento tai suhde maailmaan (ks. myös Anttonen & Zechner 2009, 32–33). Pinttyneet kulttuuriset sukupuolikäsityksemme odottavat naisiksi oletetuilta ruumiilta alistuvaa asentoa ja uhrautuvaa suhdetta maailmaan. Hoiva pitää sisällään odotuksen mallikansalaisuudesta ja erinomaisesta moraalisubjektiudesta. Silloin, kun naisruumis ei näitä odotuksia täytä, pyritään hänet ohjaamaan ”oikeaan” suuntaan hyödyntämällä syyllistäviä kehyksiä. Syyllistävien kehysten läpi katsottuna kurittomista naisruumiista tulee *uhkaavia* ja *vastuuttomia hoitajia*. Oikeuttavat kehykset sen sijaan pyrkii esittämään normatiivista sukupuolijärjestystä ja hoivakäsitystä kritisoivat hoitajat vaihtoehtoisesta näkökulmasta käsin. Oikeuttavat kehykset perustelevat hoitajien vastarintaa ja esittävät kurittomat työruumiit moniulotteisessa, jopa inhimillisessä valossa. Silloin joukot eivät olekaan yhteiskuntajärjestystä uhkaavia, vaan *päämäärätietoisia, inhimillisiä hoitajia*.

Neuvotteluprosessia normalisoivat kehykset puolestaan pyrkivät normalisoimaan sopimussyhteiskuntaa ja siihen kuuluvia neuvottelutaktiikoita. Samalla ”neutraaleilta” vaikuttavat kehykset kuitenkin tulevat normalisoineeksi hoivatyön kuvastoja, joissa naisruumiit esitetään *sopivina* vakiintuneita sukupuolikäsityksiä uusintavaan hoivaajan rooliin.

Medialla on siis merkittävä rooli siinä, millainen käsitys meillä on sairaanhoitajan ammatista ja hoivasta. Diskursiiviset tekniikat tai kehystämisen keinot ovat niitä menetelmiä, joilla media tuottaa representaatioita. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut median tuottamia representaatioita sairaanhoitajien työruumiista nimenomaan semiotiikan kautta. Semioottiset merkit ovat niitä kehystämisen menetelmiä, joilla representaatioita tuotetaan mediassa. Uutiskuvien semioottinen analyysi on mahdollistanut vastauksen saamisen kysymykseen siitä, *miten* ja *millaisia* representaatioita media sairaanhoitajista rakentaa. Representaatioiden sisältöjä ja tuottamisen tapoja tarkastellessa tärkeää olisi myös pohtia median roolia tiedon ja todellisuuden tuottajana.

Tässä tutkielmassa analysoimani uutiskuvat ovat valokuvia, joihin tavallisesti kohdistetaan odotuksia autenttisuudesta. Uutisten genre pyrkiikin hyödyntämään valokuvien indeksisyttä rakentaakseen autenttisuuden vaikutelmaa (ks. Seppänen 2001). Jos valokuvien ikonisuus ja indeksisyys ymmärretään heijastusteoreettisesta näkökulmasta, ajatellaan kuvan vastaavan todellisuutta. Konstruktionistisesta perspektiivistä katsottuna kuvien sisältämät representaatiot nähdään sen sijaan esityksinä tai toistotekoina, jotka eivät niinkään heijasta todellisuutta peilin lailla

vaan osallistuvat sen tuottamiseen. Koska semioottiset merkit määrittävät muun muassa sen, ketä ja mitä tehdään näkyviksi ja millä keinoin, esittävät ne todellisuuden tietynlaisena.

Erlaisissa esittämisen tavoissa on kyse loppupeleissä sukupuolijärjestystä ylläpitävien kulttuuristen sukupuolikäsitysten ylläpitämisestä tai vaihtoehtoisesti niiden purkamisesta. Sairaanhoidajien työtaistelutoimet kyseenalaistavat hoivaan liittyvät odotukset ja normatiivisen yhteiskunnallisen sukupuolijärjestyksen. Siksi ne myös herättävät voimakkaita tunteita ihmisissä, ja tuottavat moraalisesti latautuneita representaation muotoja.

Hoiva on ilmiönä ja käsitteenä sukupuolittunut, mikä näkyy muun muassa siinä, miten hoiva on yhteiskunnallisesti organisoitu. Työelämän tasa-arvoistumiskehityksestä huolimatta yhteiskunnallinen hoivavastuu perustuu edelleen dikotomiseen sukupuolikäsitykseen. Ratkaisun rakentaminen kansalliseen ja kansainväliseen hoivakriisiin edellyttää kulttuuristen sukupuolikäsitysten kriittistä tarkastelua. Maahanmuutosta tai työvoimaa korvaavista teknologisista innovaatioista on haettu ratkaisua hoivakriisiin. Kuitenkaan niistä ei ole ratkaisemaan suomalaisen terveydenhuollon hoitajapulaa saatikka globaalin tason kysymystä hoivan resurssien riittävydestä. Sen sijaan hoivan organisointi tulisi ”keksiä” uudelleen. On pureuduttava itsestään selvyyksien äärelle, ja pohdittava, miten tulevaisuudessa työnjaon on toteuduttava sukupuolten välillä – kenen velvollisuus hoiva on?

Kulttuuristen sukupuolikäsitysten kriittinen tarkastelu lähtee nimenomaan median tuottamista esityksistä. Se, millaisia representaatioita media tuottaa hoivasta ja sen tekijöistä vaikuttaa niihin merkitysprosesseihin, joissa sukupuoli tuotetaan toistotekoina. Median muotoilemat, hoitajia syyllistävät tai oikeuttavat kehystykset ovat niitä toistotekoja, jotka rakentavat ymmärrystä maailmasta. Stereotyyppiset kuvaukset hoivasta ja sukupuolesta ylläpitävät vakiintunutta sukupuolijärjestystä ja siihen perustuvaa yhteiskunnallista työnjakoa. Stereotyyppisten kuvausten purkaminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hoiva määritellään uudelleen, jolloin sitä ei ymmärretä enää pelkästään feminiinisten määreiden kautta. Hoivan ja feminiinisuuden välinen tiivis sidos on purettava ja luotava uusia yhteyksiä, joissa hoivan esitykset ovat tunnistettavia, perustuvat ne sitten feminiinisiin tai maskuliinisiin kulttuurikoodeihin. Loppu viimein hoivakriisin ratkaisu tai hoitajien työtaistelutoimillaan tavoittelema sukupuolten välisen palkkaeron kaventaminen edellyttää sitä, että vastuu yhteiskunnallisesta hoivasta jaetaan tasaisemmin sukupuolten välillä. Kyse on sekä palkattomasta että ansiotyönä toteutettavasta hoivasta. Toisin sanoen hoivan sukupuoli on määriteltävä uudelleen.

Sukupuolikäsitysten kriittinen tarkastelu ja toisin toistaminen ovat median lisäksi myös lukijan, katsojan ja tutkijankin vastuulla, ovathan merkitykset tulkitsijasta riippuvaisia. Oma roolini tutkijana onkin ollut esittää tulkintaehdotelmia. Olen tässä tutkielmassa pyrkinyt tekemään näkyviksi median uusintamat stereotyyppiset käsitykset hoivasta, mutta myös lukemaan niitä vastakarvaan muotoilemalla sellaisia tulkintaehdotelmia, jotka ennemmin avaisivat kuin sulkisivat yhteiskunnallista keskustelua hoivasta. Pinttyneet käsitykset hoivasta johtaa pinttyneiden representaatioiden toistamiseen, ja toisin päin. Hoivaan liittyvien polttavien yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisu edellyttää sen sijaan uudenlaisia tapoja ymmärtää hoiva. Siksi mediankin tulisi tarkastella kriittisesti niitä keinoja, joita se esityksissään hyödyntää ja pohtia mahdollisuuksiaan toisin toistamiseen.

Toivon, että tässä tutkielmassa esittämäni, median roolia kriittisesti arvioivat tulkintaehdotelmat voisivat toimia sytykkeenä aika ajoin julkisessa keskustelussa marginaaliin jäävälle hoivakeskustelulle. Tulosteni perusteella avautuu kysymyksiä, joita jään itse vielä pohtimaan, ja joihin tuleva tutkimus ja julkinen keskustelu voisivat pureutua syvemmin. Erityisesti minua kiinnostavat hoivan käsitteen purkamisen ja uudelleen määrittelyn mahdollisuudet. Kysynkin, voisivatko hoivan esitykset perustua feminiinisten määreiden sijaan maskuliinisiin kulttuurikoodeihin. Mitä olisi maskuliininen hoiva, entä millaisia olisivat sen esitykset?

Lähteet

Teoriakirjallisuus:

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Anttonen, Anneli & Zechner, Minna (2009) *Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan*. toim. Anneli Anttonen, Heli Valokivi & Minna Zechner teoksessa *Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino

Briskin, Linda (2012) Resistance, mobilization and militancy: nurses on strike. *Nursing Inquiry* 2012; 19(4): 285–296.

Carroll, Stacey M. & Rosa, Katherine C. (2016) Role and Image of Nursing in Children's Literature: A Qualitative Media Analysis. *Journal of Pediatric Nursing* 2016 31, 141–151.

- Clarke, Jean & O'Neill, Catherine S. (2001) An Analysis of How The Irish Times Portrayed Irish Nursing During the 1999 Strike. *Nursing Ethics* 2001 8 (4).
- Donelan, Karen; Buerhaus, Peter; DesRoches, Catherine; Dittus, Robert & Dutwin, David (2008) Public Perceptions of Nursing Careers: The Influence of the Media and Nursing Shortages. *Nursing Economics* 2008. Vol. 26/No.3.
- Farrow, Tony L. & O'Brien, Anthony J. (2005) Discourse analysis of newspaper coverage of the 2001/2002 Canterbury, New Zealand mental health nurses' strike. *International Journal of Mental Health Nursing* (2005) 14, 187–195.
- Federici, Silvia (2020) *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*. Oakland: PM Press.
- Girvin, Juna; Jackson, Debra & Hutchinson, Marie (2016) Contemporary public perceptions of nursing: a systematic review and narrative synthesis of the international research evidence. *Journal of Nursing Management* 2016, 24, 994–1006.
- Henttonen, Elina; LaPointe, Kirsi; Pesonen, Sinikka & Vanhala, Sinikka (2013) A Stain on the White Uniform – The Discursive Construction of Nurses' Industrial Action in the Media. *Gender, Work and Organization*. Vol. 20 No. 1 January 2013.
- Kubisa, Julia (2016) Gendered division of trade union protests? Strategies, activities, and outcomes of union activity among miners and nurses in Poland. *Transfer* 2016, Vol. 22(3) p. 331–345.
- Kupiainen, Reijo (2007) *Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä*. toim. Leena-Maija Rossi & Anita Seppä teoksessa *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehmuskallio, Asko (2023) *Visuaalisten aineistojen analyysi*. Tampereen yliopisto. (<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettiset-metodologiset-viitekehukset/visuaalisten-aineistojen-analyysi/> Haettu 13.2.2023)
- Mohammed, Shan; Peter, Elizabeth; Killackey, Tiegghan & Maciver, Jane (2021) The "nurse as hero" discourse in the COVID-19 pandemic: A poststructural discourse analysis. *International Journal of Nursing Studies* 117 (2021) 103887.
- Naughton, Mary (2022) *Mobilising societal power: Understanding public support for nursing strikes*. Wiley 2022; 53:93–109.
- Orgad, Shani & Rottenberg, Catherine (2022) Media Visibility of Femininity and Care: UK Women's Magazines' Representations of Female "Keyworkers" During COVID-19. *International Journal of Communications* 16(2022), 2843–2863.
- Palin, Tutta (1996) *Ruumis*. toim. Anu Koivunen & Marianne Liljeström teoksessa *Avainsanat*. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Parviainen, Jaana; Kinnunen, Taina & Kortelainen, Ilmari (2016) *Johdatus työruumiin tutkimukseen*. toim. Jaana Parviainen; Taina Kinnunen & Ilmari Kortelainen teoksessa *Ruumiillisuus ja työelämä*. Tampere: Vastapaino.

Pullinen, Jussi (2023) Uutinen on vain uutinen. Helsingin Sanomat 22.1.2023. Kolumni.
(<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009332535.html> Haettu 13.2.2023)

Rajala, Anna Ilona (2016) *Pitkäaikaishoivan ruumiillisuuden arvosta*. toim. Jaana Parviainen, Taina Kinnunen & Ilmari Kortelainen teoksessa *Ruumiillisuus ja työelämä*. Tampere: Vastapaino.

Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, Leena-Maija (2010) *Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa*. toim. Tarja Knuuttila & Aki Petteri Lehtinen teoksessa *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus.

Ruoho, Iris & Torkkola, Sinikka (2010) *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri – Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.

Tedre, Silva (1999) *Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä*. Joensuu: Joensuun yliopiston.

Tedre, Silva (2004) *Tukisukkahousut sosiaalipolitiikkaan! Inhomaterialistinen hoivatutkimusote*. toim. Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari & Marita Husso teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino.

Teresa-Morales, Cristina; Rodríguez-Pérez, Margarita; Araujo-Hernández, Miriam & Feria-Ramírez (2022) *Current Stereotypes Associated with Nursing and Nursing Professionals: An Integrative Review*. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2022, 19, 7640.

Aineistolähteet:

Aalto, Maija (2022a) ”Sen täytyy alkaa”, sanovat lakkoon menevät Meilahden hoitajat – Suomen terveydenhuoltoa uhkaava hoitajalakko alkoi aamukuudelta. Helsingin Sanomat 31.3.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008719582.html> Haettu 9.6.2023)

Aalto, Maija (2022b) *Hoitajalakko näkynee pian myös Helsingin seudun terveysasemilla*. Helsingin Sanomat 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008722336.html> Haettu 9.6.2023)

Aitoaho, Silja (2022) *Nyt puhuvat OYSin yhteispäivystyksen sairaanhoitajat: Huoli potilasturvallisuudesta on jatkuvaa, kun työtä tehdään kiireessä ja liian vähällä väellä*. Kaleva 22.4.2022. Uutinen. (<https://www.kaleva.fi/nyt-puhuvat-oysin-yhteispäivystyksen-sairaanhoitaj/4539357> Haettu 9.6.2023)

Akimo, Minna (2022) *Hoitajien lakko alkoi ja ministeriössä alettiin valmistaa potilasturvalakia – ”Ilmoitus lain valmistelusta aiheutti hoitajissa raivoa”*. Lapin Kansa 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/hoitajien-lakko-alkoi-ja-ministeriossa-alettiin-va/4486292> Haettu 9.6.2023)

Ala-Heikkilä, Minna & Tunturi, Saara-Maria (2022) *Viikko lakkoa: Taysissa jäi tekemättä noin 400 leikkausta, kiireellisten leikkausten työvoimasta sovittu sunnuntaiamuun asti: ”Potilaat poimitaan*

jonosta kukin erikseen”. Aamulehti 8.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/pirkanmaa/art-2000008737861.html> Haettu 9.6.2023)

Autio, Raisa (2022) Hoitajalakko keskeyttäisi monet Päijät-Soten palvelut. Yle.fi 19.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12408797> Haettu 9.6.2023)

Degerman, Risto (2022) Hoitajilta uusi lakkovaroitus – vauhdituslakko alkamassa nyt Oulussa. Yle.fi 29.8.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12598854> Haettu 9.6.2023)

Grönholm, Pauliina (2022a) Saanko hoitoa, jos murrannut käteni, saan sydänkohtauksen tai sairastun koronaan? – Näin hoitajalakko vaikuttaa ihmisten arkeen. Helsingin Sanomat 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008722228.html> Haettu 9.6.2023)

Grönholm, Pauliina (2022b) Tehy ja Super: Hoitajalakon toinen aalto siirtyy ja rajautuu vain erikoissairaanhoidon. Aamulehti 11.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000008744973.html> Haettu 9.6.2023)

Grönholm, Pauliina & Liiten, Marjukka (2022) Tehy ja Super: Hoitajalakon toinen aalto siirtyy alkamaan 20. huhtikuuta – aiempi lakko päättyy pääsiäiseksi. Helsingin Sanomat 11.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008744664.html> Haettu 9.6.2023)

Haapakangas, Tiia (2022) Lapinkin hoitajilta kitkeriä terveisiä Helsinkiin – Päivystyksen sairaanhoitaja: ”Olen valmis joukkoirtisanoutumiseen”. Lapin Kansa 16.9.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/lapinkin-hoitajilta-kitkeria-terveysia-helsinkiin-/4934746> Haettu 9.6.2023)

Hemmilä, Ilkka; Kiuttu, Saira & Gustafsson, Mikko STT (2022) Hallituksen esitys mahdollistaisi jopa työtaistelussa irtisanoutuneen hoitajan määräämisen takaisin työhön – kiistelty lakiesitys lähti eduskuntaan. Lapin Kansa 13.9.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/hallituksen-esitys-mahdollistaisi-jopa-tyotaistelu/4925583> Haettu 9.6.2023)

Hiltunen, Tarja (2022) Hoitajalakko on ruuhkauttanut TYKSin palvelut – kriittisimmät toiminnot pystytty hoitamaan. Yle.fi 5.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12391445> Haettu 9.6.2023)

Karvinen, Petri (2022a) ”Kutsumus ei elätä” – Kuopion mielenilmauksen tunnelmia kuvissa ja videolla. Yle.fi 1.4.2022. (<https://yle.fi/a/3-12385873> Haettu 9.6.2023)

Karvinen, Petri (2022b) Hoitajalakko ei ole toistaiseksi vaarantanut potilasturvallisuutta, mutta sitä pelätään yhä – johtajaylilääkäri: ”Toimimme riskillä”. Yle.fi 7.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12395601> Haettu 9.6.2023)

Kilpelänaho, Niko (2022a) Lakkoon menevä Elina Kulmala vaatii hoitajille lisää palkkaa – ”Tämä lakko ei voi tulla kenellekään yllätyksenä”. Aamulehti 31.3.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/pirkanmaa/art-2000008721713.html> Haettu 9.6.2023)

Kilpelänaho, Niko (2022b) Tehy ja Super vastaavat Aamulehden kysymyksiin hoitajalakon perumisesta: ”Jos olisimme jatkaneet lakkoo, potilasturvallisuuslaki olisi tullut”. Aamulehti 19.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000008761164.html> Haettu 9.6.2023)

Kotilainen, Virpi (2022) Hoitajalakko supisti sairaala Novan hoitohenkilöstön kolmanneksen normaalista – suojelutyöstä käydään neuvotteluja päivittäin. Yle.fi 4.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12389055> Haettu 9.6.2023)

Leppänen, Päivi (2022) Lakkoilevien hoitajien punasävyinen mielenilmaus täytti Turussa Tuomiokirkkotorin – katso tallenne tapahtumasta. Yle.fi 1.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12385873> Haettu 9.6.2023)

Leskinen, Markus; Leinonen, Anna & Ervasti, Antti (2022) Oulun kaupungin kotihoidon lakko alkaa ensi tiistaina – kaupunki pyrkii varmistamaan välttämättömät käynnit. Kaleva 23.9.2023. Uutinen. (<https://www.kaleva.fi/oulu-kaupungin-kotihoidon-lakko-alkaa-ensi-tiista/4952443> Haettu 9.6.2023)

Liiten, Marjukka (2022a) Vaarantuuko henki ja terveys, mitä lakko tarkoittaa kiireettömälle hoidolle? Näin perjantaina alkanut hoitajalakko vaikuttaa. Helsingin Sanomat 30.3.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008717071.html> Haettu 9.6.2023)

Liiten, Marjukka (2022b) Vaarantuuko henki ja terveys, miten lakko vaikuttaa kiireettömään hoitoon? Tästä on kyse perjantaina alkavassa hoitajalakossa. Aamulehti 30.3.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/pirkanmaa/art-2000008718940.html> Haettu 9.6.2023)

Liiten, Marjukka (2022c) Ministeri Lindén: Hoitajien lakko näyttää uhkaavan henkeä ja terveyttä – Hallitus valmistelee pikaisesti potilasturvallisuuslakia. Aamulehti 31.3.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000008721592.html> Haettu 9.6.2023)

Liiten, Marjukka (2022d) Tällainen olisi laki, jolla lakossa olevat ja lakon ulkopuoliset hoitajat voitaisiin pakottaa töihin. Helsingin Sanomat 4.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008728682.html> Haettu 9.6.2023)

Molkoselkä, Mari Uusi Rovaniemi (2022) ”Hoitajat joutuvat joustamaan, koska vaihtoehtoja ei ole” – rovaniemeläisen sairaanhoitajan mukaan hoitajien työtaisteluissa on kyse terveydenhuollon tulevaisuudesta. Lapin Kansa 20.4.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/hoitajat-joutuvat-joustamaan-koska-vaihtoehtoja-ei/4531107> Haettu 9.6.2023)

Nalbantoglu, Minna; Keski-Heikkilä, Anni & Aholainen, Saara (2022) Hoitajalakko peruttiin, Super ja Tehy alkavat valmistella joukkokortisanoutumisia – Ministeri Lindén: Potilasturvallisuuslaki olisi viety eteenpäin, jos lakkosuunnitelma olisi toteutunut. Helsingin Sanomat 19.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008760496.html> Haettu 9.6.2023)

Nikula, Sanna STT (2022) Hoitajalakko uhkaa keskiviikkona – sovintoratkaisun eväitä odotetaan osapuolilta tiistaihin puoleenyöhön mennessä. Aamulehti 18.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000008758506.html> Haettu 9.6.2023)

Nikula, Sanna; Törnudd, Nina & Venttola, Elina STT, Aamulehti (2022) Hoitajien toinen lakko siirtyy perjantaista kahdella viikolla – kunta-ala julisti ylityö- ja vuoronvaihtokiellon. Aamulehti 28.3.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000008712451.html> Haettu 9.6.2023)

Pesonen, Heidi (2022) Taysin sairaanhoitaja Leena Saarela valmistautuu jättimäiseen joukkokortisanoutumiseen jo toista kertaa – Tällaisia olivat dramaattiset käännteet viimeksi. Aamulehti 29.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000008779456.html> Haettu 9.6.2023)

Pylkkänen, Sinikka (2022a) Lapin hoitajalakko siirtyy: pääsiäisenä hoitajat ovat normaalisti töissä. Lapin Kansa 12.4.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/lapin-hoitajalakko-siirtyy-paasiaisena-hoitajat-ov/4515192> Haettu 9.6.2023)

Pylkkänen, Sinikka (2022b) Hoitajien lakko keskeyttää toteutuessaan kaiken kiirettömän hoidon Lapin keskussairaalassa – kahden viikon ajalta siirtyy yli 5000 potilasaikaa. Lapin Kansa 14.4.2022. Uutinen. (<https://www.lapinkansa.fi/hoitajien-lakko-keskeyttaa-toteutuessaan-kaiken-ki/4519263> Haettu 9.6.2023)

Rahko, Pekka (2022a) Ensimmäinen lakkopäivä Oulun kotihoidossa sujui rauhallisesti – Jokaiselle lakkopäivälle on löytynyt välttämätön määrä työntekijöitä. Kaleva 27.9.2022. Uutinen.

(<https://www.kaleva.fi/ensimmainen-lakkopaiva-oulun-kotihoidossa-sujui-ra/4963875> Haettu 9.6.2023)

Rahko, Pekka (2022b) Oulun kotihoidon lakossa henkilökuntaa on riittänyt kaikkina lakkopäivinä. Kaleva 29.9.2022. Uutinen. (<https://www.kaleva.fi/oulun-kotihoidon-lakossa-henkilokuntaa-on-riittany/4969597> Haettu 9.6.2023)

Rautanen, Sari (2022) Kuvat: ”Äiti lähetä rahaa, töistä sitä ei saa” – Hoitoalan mielenosoitus näkyi ja kuului Tampereen keskustassa. Aamulehti 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/pirkanmaa/art-2000008722946.html> Haettu 9.6.2023)

Rautavuori, Lauri; Hankaniemi, Anu Leena & Niskanen, Anne-Maria (2022) Hoitajien siirtokielto pakottaa työnantajat ”järkyttävään palapeliin” – Kanta-Häme vastaa kieltämällä ylimääräiset vapaat ja koulutukset. Yle.fi 15.9.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12624878> Haettu 9.6.2023)

Rättilä, Markku (2022) Oulun kaupunki ei hae kotihoidon lakon aloituskieltoa oikeudesta – potilasturvallisuuslaki tarjoaa keinot turvata välttämätön hoito. Kaleva 22.9.2022. Uutinen. (<https://www.kaleva.fi/oulun-kaupunki-ei-hae-kotihoidon-lakon-aloituskiel/4946301> Haettu 9.6.2023)

Rönkä, Jonna (2022) Äärimmilleen rasittuneissa sairaaloissa valmistaudutaan jo täyttä päätä lakkoon – Näin potilaita jaotellaan hoidettaviin ja ei-hoidettaviin. Helsingin Sanomat 30.3.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008716237.html>)

Saukkonen, Emilia (2022) Siun sotea uhannut hoitajalakko on peruttu – voimaan kuitenkin ylityö- ja vuoronvaihtokielto. Yle.fi 19.4.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12409844> Haettu 9.6.2023)

STT (2022a) Hoitajalakko alkoi tänään kuudessa sairaanhoitopiirissä – Tehy ja Super järjestivät mielenilmauksen Tampereella. Aamulehti 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000008722071.html> Haettu 9.6.2023)

STT (2022b) Tehy ja Super: Hoitajalakon toinen vaihe on peruttu, järjestöt valmistautuvat joukkoihtisanoutumisiin. Kaleva 19.4.2022. Uutinen. (<https://www.kaleva.fi/tehy-ja-super-hoitajalakon-toinen-vaihe-on-peruttu/4531528> Haettu 9.6.2023)

STT (2022c) STT: Hoitajien lakko peruttiin rahapulan takia – Tehyn Rytönen kiistää. Yle.fi 8.5.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12436072> Haettu 9.6.2023)

Suominen, Sinikka (2022) Näin lakko alkoi Tampereella: Ylilääkäri ennakoiki vaikeita tunteja, lakkovahdit valvoivat ovilla – ”Olen huolissani nuorista ja alan vetovoimasta”. Aamulehti 1.4.2022. Uutinen. (<https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000008722431.html> Haettu 9.6.2023)

Takala, Sami & Moilanen, Kaisu (2022) Lukemattomat hoitajat vakuuttavat HS:lle aikovansa irtisanoutua – Uuden työpaikan uskotaan löytyvän helposti. Helsingin Sanomat 17.9.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009073634.html> Haettu 9.6.2023)

Toivonen, Terhi & Hara, Jyrki (2022) Pienempi hoitajalakko uhkaa jo perjantaina – suurlakkoa siirretään kahdella viikolla, alkaisi aikaisintaan huhtikuun puolivälissä. Yle.fi 28.3.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12379140> Haettu 9.6.2023)

Tolkki, Kristiina (2022a) Mitä tarkoittaa hoitajalakko: saanko hoitoa, jos jalka murtuu tai sairastun syöpään? Etsimme vastaukset kuuteen tärkeimpään kysymykseen. Yle.fi 31.3.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12381512> Haettu 9.6.2023)

Tolkki, Kristiina (2022b) Hoitajalakko Turun tehohoidossa ja Helsingin kotihoidossa siirtyy kahdella viikolla. Yle.fi 31.8.2022. Uutinen. (<https://yle.fi/a/3-12602638> Haettu 9.6.2023)

Väliaho, Tuomo (2022) Hus: Suojatyöhön saatu työvoima riittämätöntä, hoitajalakko näkyi ruuhkina etenkin Meilahden ja Malmin sairaaloissa. Helsingin Sanomat 2.4.2022. Uutinen. (<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008725374.html> Haettu 9.6.2023)